

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών

Π.Μ.Σ., Κατεύθυνση Δ.Σ.Σ.Σ.

Διπλωματική Εργασία

Όνομα Φοιτητή: Σπυρίδων Σερμπέτης-Παππάς (Α.Μ.
1215Μ034)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: κα. Χειλά Ειρήνη

Θέμα: Ο ρόλος του ΟΗΕ σε θέματα διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας μεταψυχροπολεμικά. Αυτονόμηση ή προσαρμογή στις νέες συνθήκες;

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	3
Εισαγωγή.....	5

Α' Μέρος

Τα θεσμικά όργανα και οι νόρμες-δυνητικοί όροι λειτουργίας του ΟΗΕ

Συμβούλιο Ασφαλείας.....	8
Γενική Συνέλευση	11
Γενικός Γραμματέας	14
Ειρηνευτικές επιχειρήσεις	15
Ευθύνη Προστασίας	17
Διευρυμένη έννοια ασφάλειας	19

Β' Μέρος

Περιπτωσιολογικές Μελέτες

Ιράκ (1991, 2003)	22
Αφγανιστάν (2001)	28
Συρία (2011-σήμερα)	36
Επίλογος-Συμπεράσματα.....	46
Βιβλιογραφία.....	48

Πρόλογος

Τα Ηνωμένα Έθνη αποτελούν την κορωνίδα της διεθνούς οργάνωσης. Πρόκειται για έναν οργανισμό, ο οποίος επηρεάστηκε ιδιαίτερα από την ένταση της ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης, αδυνατώντας εν πολλοίς να επιτελέσει το σκοπό ύπαρξής του, ήτοι τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Παρόλα αυτά, μπορεί να του πιστωθεί ένα μερίδιο στο αποτέλεσμα της μη μετατροπής του Ψυχρού Πολέμου σε θερμό, ο οποίος ασφαλώς θα είχε ολέθρια αποτελέσματα για την ανθρωπότητα στο σύνολό της, με τη χρήση των εκτεταμένων πυρηνικών οπλοστασίων των υπερδυνάμεων να φαντάζει πάντοτε ως μία επικίνδυνη και καταστρεπτική πιθανότητα. Σε αυτό το αποτέλεσμα, ο ΟΗΕ συνέβαλε μέσω της διεξαγωγής ειρηνευτικών επιχειρήσεων (peacekeeping operations) σε διάφορα σημεία της υφηλίου, ούτως ώστε οι τοπικές συγκρούσεις να μην κλιμακωθούν και να μην πυροδοτήσουν ευρύτερες διεθνείς εντάσεις και επιπλοκές.

Τα δεδομένα, όμως, μετεβλήθησαν ριζικά με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού και τη διάλυση του κύριου εκφραστή της, της Σοβιετικής Ένωσης, στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Έτσι, το διεθνές σύστημα πέρασε από το διπολισμό στη μονοπολικότητα, με τις ΗΠΑ πλέον να διαθέτουν μόνες το status της υπερδύναμης. Σε αυτό το περιβάλλον, ο ΟΗΕ βίωσε μία αναζωογόνηση των δυνατοτήτων και της ίδιας του της υπόστασης, καθώς το κυρίαρχο όργανό του, το Συμβούλιο Ασφάλειας, έπαψε να αποτελεί ένα αδρανποιημένο θεσμικό όργανο – όπως συνέβαινε κατά τα πρώτα 45 χρόνια της λειτουργίας του, εξαιτίας της εκτεταμένης χρήσης του δικαιώματος αρνησικυρίας κυρίως από τη σοβιετική πλευρά – και ενεργοποιήθηκε, με τον αριθμό των συνόδων και των αποφάσεων του να αυξάνεται θεαματικά.

Άλλωστε, οι διεθνείς οργανισμοί φαινόταν ότι θα έχουν διευρυμένο ρόλο στη «νέα διεθνή τάξη», της οποίας η έναρξη τυπικά σηματοδοτήθηκε με την ομιλία του τότε προέδρου Bush (πρεσβύτερου) στις 11 Σεπτεμβρίου 1990. Μάλιστα, με τον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου (1991), για τον οποίο θα γίνει λόγος αναλυτικά στη συνέχεια, τέθηκε για πρώτη φορά σε εφαρμογή το σύστημα συλλογικής ασφάλειας, όπως προβλεπόταν από τις οικείες διατάξεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ωστόσο, η πρώτη μεταψυχροπολεμική δεκαετία μάλλον έκλεισε με κυρίαρχη μία εικόνα αδυναμίας του παγκόσμιου οργανισμού, μετά από σειρά αποτυχιών σε Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σομαλία και Ρουάντα. Η εν λόγω εικόνα αδυναμίας ίσως συνεχίζεται και σήμερα, με τον Οργανισμό να μη δύναται να σταματήσει την αιματοχυσία στη Συρία, την Υεμένη και αλλού.

Πιθανώς, όμως, ο ΟΗΕ δεν πρέπει να κρίνεται αυστηρά και μόνο από την αντίδρασή του (ή την απουσία της) στα πεδία των συγκρούσεων, αφού είναι ένας οργανισμός με πραγματικά ευρύτατα πεδία ενδιαφέροντος και δράσης, επιχειρώντας να δημιουργήσει ένα αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας σε τομείς όπως: τα δικαιώματα του ανθρώπου, των ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού (γυναίκες, παιδιά, μειονότητες), του περιβάλλοντος, των προσφύγων κτλ. Παράλληλα, προσφέρει πολύ σημαντικό έργο στο επίπεδο του απλού λαού (grassroot level), μακριά από τις συνόδους των ηγετών του κόσμου και τα επιβλητικά του κτήρια στη Νέα Υόρκη. Ενδεικτικά, τα Ηνωμένα Έθνη συνέβαλαν με καθοριστικό τρόπο στη μεγέθυνση της αγροτικής παραγωγής και του πολλαπλασιασμού των

αλιευμάτων, μέσα από την εξεύρεση καλύτερων πρακτικών και την ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής σε διάφορες χώρες του Τρίτου Κόσμου¹.

Το βασικό ερώτημα που θα επιχειρήσει η παρούσα εργασία να απαντήσει είναι εάν σε αυτές τις δυόμισι δεκαετίες, ο ΟΗΕ αυτονομήθηκε (έστω σε κάποιο βαθμό) από τις ετερόκλητες βουλήσεις των 5 Μονίμων Μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ή όχι, δυνάμενος τελικά να προσαρμοστεί στις κατακλυσμιαίες εξελίξεις της δεκαετίας του 1990 και εντεύθεν, με τα δεδομένα πλέον τόσο στο διεθνές σύστημα, όσο και στην κατανομή σχετικής ισχύος μεταξύ των κρατών και πλέον των όποιων άλλων διεθνών δρώντων να μεταβάλλονται πολύ γρήγορα και με δυναμικό τρόπο. Η σημερινή περίοδος, άλλωστε, είναι μία περίοδος διάχυσης αβεβαιότητας και ανασφάλειας, με την κοινωνική κρίση να είναι το ίδιο όχι μόνο του αναπτυσσόμενου Νότου, αλλά και του ανεπτυγμένου Βορρά. Σε αυτές τις δυσμενείς συνθήκες, λοιπόν, μπορεί ο ΟΗΕ, η πιο απτή έκφραση της διεθνούς κοινότητας στο σύνολό της, να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ενίσχυση και προστασία (ή την επαναφορά για περιοχές του πλανήτη όπως η Μέση Ανατολή και η ΝΑ Ευρώπη) της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, επιτελώντας ένα θετικό ρόλο στην παρούσα πραγματικότητα, ή όχι;

Τα ερωτήματα αυτά θα επιχειρηθούν να απαντηθούν τόσο από θεσμικής, όσο και από πολιτικής άποψης. Φυσικά, θα ληφθεί υπόψιν το νέο περιβάλλον ασφάλειας, με τις απειλές έναντι των κρατών να μην είναι πλέον τόσο ευδιάκριτες και σαφείς όσο πριν από την καθοριστικής σημασίας δεκαετία του 1990, με ζητήματα όπως η οικονομία, το περιβάλλον, η τρομοκρατία, οι προσφυγικές ροές, οι νέες τεχνολογίες κ.α. να δοκιμάζουν τις αντοχές των μέχρι πρότινος πρωταγωνιστών της διεθνούς πολιτικής.

Μετά από μία εισαγωγή που θα κάνει λόγο για την ίδρυση του ΟΗΕ και τη Συνδιασκέψεις που διαμόρφωσαν τον Οργανισμό, που θα αποτελέσει και το κατάλληλο πλαίσιο για να γίνει αντιληπτός ο τρόπος λειτουργίας και η θεσμική συγκρότηση του Οργανισμού, θα αναλυθούν τα τρία κύρια όργανα, με αρμοδιότητα στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας (και τα οποία κατά σειρά σπουδαιότητας είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας, η Γενική Συνέλευση και ο Γενικός Γραμματέας), με την προσπάθεια σύγκρισης μεταξύ των καταστατικών προβλέψεων και των πράξεων στο πεδίο των διεθνών σχέσεων να είναι ο κύριος στόχος. Επίσης, θα αναλυθούν θεσμοί όπως οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις και η εξέλιξή τους κατά το πέρασμα του χρόνου, αλλά και η διαμόρφωση δογμάτων, όπως η ευθύνη προστασίας, η διασύνδεση του σφαιρικού φαινομένου της ανάπτυξης με την ασφάλεια κτλ. Ύστερα από τα προαναφερθέντα, θα αναλυθεί η δράση των Ηνωμένων Εθνών στις εξής περιπτώσεις:

- Ιράκ (1991, 2003)
- Αφγανιστάν (2001)
- Συρία (2011-σήμερα)

¹ Βλ. ενδεικτικά David Cushman Coyle, *The United Nations and How it Works*, Columbia University Press, New York and London, 1966. Στο εν λόγω βιβλίο, αναδεικνύεται ακριβώς η σημασία της εργασίας του ΟΗΕ και των εξειδικευμένων οργανισμών του (π.χ. Food and Agriculture Organization, World Health Organization, UNICEF κλπ.) για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, σε μία περίοδο ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις.

Οι περιπτώσεις αυτές επελέγησαν για διαφορετικούς λόγους: το Ιράκ επελέγη, αφενός μεν, για την πιο πιστή μέχρι σήμερα εφαρμογή του συστήματος συλλογικής ασφάλειας (1991), αφετέρου, δε, για την εφαρμογή του δόγματος του προληπτικού πολέμου (2003), το οποίο μάλιστα διευρύνθηκε δημιουργώντας επιπλοκές στο σύστημα ασφάλειας και στην «ανάγνωση» των απειλών. Το Αφγανιστάν (2001) αποτέλεσε από κοινού με το Ιράκ δύο χρόνια αργότερα, το στόχο του πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας, με σκοπό τη διάλυση της έδρας της Al-Qaeda, η οποία εκμεταλλευόταν τις δομικές αδυναμίες ενός υπό κατάρρευση κράτους, κατά την εποχή της κυριαρχίας του αυταρχικού και σκοταδιστικού καθεστώτος των Ταλιμπάν. Τέλος, η Συρία επελέγη καθώς είναι η πιο σημαντική σύρραξη των ημερών μας, με τη Ρωσία να επεμβαίνει δυναμικά και να δείχνει ικανή να αμφισβητήσει την αμερικανική ηγεμονία, αποτελώντας ίσως μία νέα μορφή Ψυχρού Πολέμου.

Σκοπός αυτών των περιπτωσιολογικών μελετών είναι να καταδειχθεί πως ο ΟΗΕ δεν αυτονομήθηκε, αλλά ακόμα εξαρτάται από τις βουλές των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του, κατάσταση που δε μεταβλήθηκε ούτε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, ούτε κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο, ούτε σήμερα, οπότε και ίσως επανέρχεται το ψυχροπολεμικό σκηνικό μέσα από τη χρήση βίας εκ μέρους της Ρωσίας σε Ουκρανία και Συρία προκειμένου να διασφαλίσει τα συμφέροντά της.

Εισαγωγή

Πριν το κύριο μέρος της εργασίας, κρίνεται σκόπιμο να γίνει λόγος για την ίδρυση του ΟΗΕ. Κύριο μέλημα των υποστηρικτών ενός παγκόσμιου σώματος ήταν η οργάνωσή του με έναν τρόπο πολύ διαφορετικό από τον προκάτοχό του, την Κοινωνία των Εθνών (ΚτΕ). Ωστόσο, υπήρχαν αρκετές ομοιότητες τόσο σε θεσμικό επίπεδο, όσο, φυσικά, και σε επίπεδο σκοπών και αρχών λειτουργίας². Παρόλα αυτά, ο χρόνος δεν ήταν κατάλληλος για να αναδειχθούν τέτοια ζητήματα, καθώς η ΚτΕ είχε αποδειχθεί ανίκανη να αποτρέψει έναν ηγεμονικό πόλεμο και να συγκρατήσει τις αναθεωρητικές δυνάμεις³ (Γερμανία, Ιταλία και Σοβιετική Ένωση), οι οποίες κατέστρεψαν τη διαμορφωθείσα μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά εγγενώς ασταθή διεθνή τάξη. Σαφώς και οι ευθύνες δε θα πρέπει να επιρριφθούν στον Οργανισμό για αυτήν την αποτυχία, αλλά κυρίως στην αδυναμία των διαχειριστών της διεθνούς τάξης (Βρετανία και Γαλλία) να επιτελέσουν το έργο τους, καθώς και στην κυριαρχία του απομονωτισμού στις ΗΠΑ, χώρα-ιθύνων νους για την ίδρυση της ΚτΕ, η οποία όμως ποτέ δεν εντάχθηκε στους κόλπους της, λόγω της μη επικύρωσης του Καταστατικού της από την (κυριαρχούμενη από αντιλήψεις απομονωτισμού και απρόθυμη να εμπλακεί με τα ζητήματα της γηραιάς ηπείρου) Γερουσία. Παράλληλα, δεν είναι ευθύνη του Οργανισμού, αν οι αποφάσεις και οι κυρώσεις που στρέφονταν

² Ενδεικτικά, και οι δύο οργανισμοί δομήθηκαν πάνω σε τρεις πυλώνες, ήτοι τη Συνέλευση («νομοθετικό σώμα»), το Συμβούλιο («κυβέρνηση») και τη Γενική Γραμματεία (ο εκπρόσωπος του Οργανισμού). Πέραν, όμως, της δομής που παραπέμπει σε κυβέρνηση κράτους, η ΚτΕ ίδρυσε και μία σειρά οργάνων για ζητήματα όπως η υγεία, οι πρόσφυγες, οι (πρώην) αποικίες που πλέον θα υπέκειντο στο καθεστώς εντολών της Κτε κ.α. Παράλληλα, οι αρχές λειτουργίας τους ήταν κοινές: αποτροπή (ηγεμονικού) πολέμου, αφοπλισμός, ειρηνική επίλυση διαφορών κτλ.

³ Λίγο πριν την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι εν λόγω δυνάμεις βρίσκονταν ήδη εκτός του πλαισίου της ΚτΕ.

ενάντια των κρατών που απειλούσαν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, δεν εφαρμόζονταν⁴. Αντίθετα, την κύρια ευθύνη φέρουν τα κράτη που, αφενός ήταν εκείνα που αποφάσισαν τι είδους εξουσίες και αρμοδιότητες θα έχει ο Οργανισμός, και αφετέρου, ήταν εκείνα που εμφανίζονταν απρόθυμα να επιβάλλουν τις αποφάσεις του, εφόσον αυτές δε σχετίζονταν με τα άμεσα συμφέροντά τους.

Πολλά από τα σφάλματα που είχαν διαπραχθεί κατά την περίοδο λειτουργίας της ΚτΕ έπρεπε να αποφευχθούν, ούτως ώστε ο νέος οργανισμός να είναι πολύ περισσότερο επιτυχημένος. Τέσσερα ήταν τα ζητήματα⁵, στα οποία έπρεπε να υπάρξει απόλυτη διαφοροποίηση με το «αμαρτωλό» παρελθόν:

- Το νέο Συμβούλιο Ασφάλειας θα περιελάμβανε όλες τις Μεγάλες Δυνάμεις και φυσικά τις ίδιες τις Ηνωμένες Πολιτείες
- Τα πιο ισχυρά κράτη θα είχαν ειδικά προνόμια, μα και ευθύνες, στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας⁶
- Το νέο Συμβούλιο Ασφάλειας θα ήταν περιορισμένο σε μέγεθος⁷
- Το νέο Συμβούλιο Ασφάλειας θα είχε την εξουσία επιβολής των αποφάσεων, με τα μέλη του να δύνανται να χρησιμοποιήσουν συλλογική ισχύ έναντι των επιτιθέμενων κρατών. Έτσι, θεωρείτο πως το σύστημα συλλογικής ασφάλειας θα είχε πραγματικό νόημα και περιεχόμενο και δε θα ήταν έρμαιο των διαθέσεων και των σκοπών ορισμένων ιδιοτελών κρατών

Με βάση τα παραπάνω, λοιπόν, η συμμαχία εναντίον του Άξονα θα ήταν κυρίαρχη στο νέο Οργανισμό, ο οποίος – χάρη στην επιμονή των ΗΠΑ – θα ονομαζόταν «Ηνωμένα Έθνη». Το σχέδιο του Φραγκλίνου Ρούζβελτ ήταν η συγκρότηση ενός σώματος 4 Αστυνόμων (ΗΠΑ, Βρετανία, Σοβιετική Ένωση, Κίνα), το οποίο θα επέβαλε την τάξη. Κάτι τέτοιο υποδήλωνε σαφώς την απροθυμία του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών να αποδεχθεί τη δημιουργία ενόπλων δυνάμεων, που θα ετίθεντο υπό την εξουσία των Ηνωμένων Εθνών⁸.

Στη Διάσκεψη του Dumbarton Oaks⁹ (Αύγουστος-Οκτώβριος 1944) αναδείχθηκαν οι κοινές θέσεις Βρετανίας-Ηνωμένων Πολιτειών έναντι των άλλων δύο Δυνάμεων, με τη μόνη διαφοροποίηση να είναι πως οι 4 Αστυνόμοι θα γίνονταν 5 στην ιδρυτική για τον ΟΗΕ διάσκεψη του Αγίου Φραγκίσκου, με την προσθήκη και της Γαλλίας στην κλειστή λέσχη των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας.

⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η αποτυχία πρόκλησης πληγμάτων στην ιταλική οικονομία ενόσω διεξαγόταν ο Ιταλοαβουσηνιακός πόλεμος τα έτη 1935 και 1936.

⁵ Βλ. Edward C. Luck, *UN Security Council: Practice and Promise*, Routledge, London and New York, 2005, σελ. 10.

⁶ Συνεπώς, η απόλυτη ομοφωνία που έπρεπε να διαπνέει όλες τις αποφάσεις τόσο του Συμβουλίου, όσο και της Συνέλευσης της ΚτΕ θα έπαυε να ζητείται ως προαπαιτούμενο, με τη μόνη διαφορά πως τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας που θα ιδρυόταν, θα έπρεπε να είναι απόλυτα σύμφωνα σε μία θέση, προκειμένου να ληφθεί απόφαση επί ενός ουσιαστικού ζητήματος.

⁷ Η διαρκής αύξηση των μελών του Συμβουλίου (από τα αρχικά 8 μέλη σε 16 το 1934) είχε αποδειχθεί αντιπαραγωγική και το είχε καταστήσει παντελώς αναποτελεσματικό, συνεπώς και αυτή η πρακτική δε θα εφαρμοζόταν στον υπό ίδρυση ΟΗΕ.

⁸ Βλ. Edward C. Luck, σελ. 11.

⁹ Βλ. *ibid*, σελ. 12 κ.εξ.

Τα ζητήματα που έμειναν ανοιχτά στο Dumbarton Oaks αφορούσαν τις διαδικασίες ψηφοφορίας εντός του Συμβουλίου. Πιο συγκεκριμένα, ενώ είχε γίνει αποδεκτό πως θα έπρεπε να υπάρχει ομοφωνία για την ενεργοποίηση του μηχανισμού συλλογικής ασφάλειας, δεν είχε ξεκαθαριστεί η έκταση του δικαιώματος αρνησικυρίας (veto). Η συνδιάσκεψη της Γιάλτας (Φεβρουάριος 1945) ανέδειξε τις διαφορές ανάμεσα στις τρεις ηγέτιδες χώρες του συνασπισμού εναντίον του Άξονα, καθώς οι Στάλιν και Τσώρτσιλ επιθυμούσαν ευρεία δυνατότητα εφαρμογής του veto, ενώ η αμερικανική πλευρά επιθυμούσε κάποιους περιορισμούς. Η λύση που υιοθετήθηκε ήταν πως και τα 11 μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας θα είχαν δικαίωμα ψήφου και για την απόφαση επί διαδικαστικών ζητημάτων απαιτούνταν 7 θετικές ψήφοι (χωρίς να είναι απαραίτητη η ομοφωνία των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας), ενώ για την απόφαση επί ουσιαστικών ζητημάτων απαιτούνταν 7 θετικές ψήφοι, με την υποχρέωση να περιλαμβάνονται σε αυτές και οι ψήφοι των μονίμων μελών.

Γίνεται αντιληπτό, λοιπόν, πως η όλη σχεδίαση του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών συνέβη μεσούντος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και μέσα από σειρά συναντήσεων, κατά τις οποίες ελήφθησαν αποφάσεις δύσκολα ανατρέψιμες από τις αντιπροσωπείες των υπόλοιπων κρατών στον Άγιο Φραγκίσκο, οι οποίες το μόνο που κατάφεραν ήταν να κερδίσουν τη δυνατότητα αναθεώρησης του Χάρτη (άρθρο 108), εφόσον ψηφίσουν και επικυρώσουν σχετικά τα 2/3 των μελών του Οργανισμού, υπό τον όρο πως θα πράξουν τοιουτοτρόπως και τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Η μόνη διαφοροποίηση που υπήρξε στην πορεία του ΟΗΕ μέχρι σήμερα, σε σχέση με τις επιθυμίες των Μεγάλων Δυνάμεων που καθόρισαν το μέλλον του, ήταν ίσως η οικουμενικότητά του· πράγματι, ενώ υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί στο άρθρο 4 του Χάρτη πως η απόκτηση της ιδιότητας μέλους είναι ανοιχτή σε όλα τα φιλειρηνικά κράτη που αποδέχονται τις υποχρεώσεις του και κρίνονται ικανά από τον Οργανισμό¹⁰ να τις φέρουν εις πέρας, εντούτοις ο Οργανισμός πλέον απαριθμεί 193 κράτη, καθιστάμενος ως ο μόνος πραγματικά οικουμενικός οργανισμός.

Τελικά, ο Οργανισμός βασίστηκε στους συσχετισμούς ισχύος για να καταστεί βιώσιμος. Το θέμα, όμως, είναι ότι αυτοί οι συσχετισμοί μεταβάλλονται και ίσως είναι απαραίτητο να υπάρξουν κάποιες μεταρρυθμίσεις, για τις οποίες θα γίνει λόγος αναλυτικότερα στη συνέχεια.

¹⁰ Συνεπώς, τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας δύνανται να θέσουν veto στη διαδικασία ένταξης ενός κράτους στον οργανισμό, καθώς για αυτήν, θα αποφανθεί η Γενική Συνέλευση μετά από σύσταση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Κυρίως θέμα

Α' Μέρος

Το Συμβούλιο Ασφαλείας

Αν ένα άρθρο του Χάρτη Ηνωμένων Εθνών χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον κατά την πρώτη περίοδο λειτουργίας του, τη ψυχροπολεμική, αυτό ήταν το άρθρο 27, δηλαδή το σχετικό με το δικαίωμα αρνησικυρίας (veto). Πράγματι, το κορυφαίο όργανο των Ηνωμένων Εθνών παρέμενε ακινητοποιημένο σε πλείστες όσες περιπτώσεις ξεκάθαρης επιθετικότητας και ανάμειξης στις εσωτερικές υποθέσεις, καθώς οι υπαίτιοι ήταν οι δύο Υπερδυνάμεις. Το πεδίο δράσης του Συμβουλίου Ασφαλείας περιορίστηκε δραστικά, με τα μπλοκ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ να είναι άβατα για δραστηριοποίηση του οργάνου. Το μόνο που ίσως επιτυγχανόταν ήταν η λεκτική καταδίκη της μίας Υπερδύναμης για την επεμβατική πολιτική της άλλης στη δική της σφαίρα επιρροής¹¹.

Το δικαίωμα χρήσης veto χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον από τη σοβιετική πλευρά, ωστόσο αυτά τα δεδομένα άλλαξαν μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας αποαποικιοποίησης, οπότε και η δυναμική εντός του Οργανισμού μεταβλήθηκε, καθώς από καθαρά δυτικού προφίλ, ενισχύθηκε ο χαρακτήρας του ως αρένας διαπάλης τριών (τρόπον τινά) ομάδων: του δυτικού και του ανατολικού μπλοκ, με την αναγνώριση μίας άλλης ομάδας τριτοκοσμικών κρατών να αποτελεί πλέον πραγματικότητα¹², μάλλον δυσάρεστη για τις Ηνωμένες Πολιτείες, εξαιτίας της εγγύτητας του μπλοκ αυτού με τη Σοβιετική Ένωση μέσω της κοινής αντιαποικιοκρατικής τους στάσης.

Προτού, όμως, εξεταστεί η λειτουργία του Συμβουλίου Ασφαλείας στη μετά τη δεκαετία του 1990 περίοδο, κρίνεται ως πολύ σημαντική η αναφορά στις οικείες διατάξεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ούτως ώστε να γίνουν αντιληπτά τα όρια, αλλά και οι δυνατότητες του εν λόγω οργάνου στην προσπάθεια τέλεσης των – θεσμικά κατοχυρωμένων – καθηκόντων του.

Τα Κεφάλαια του Χάρτη που αφορούν το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι τα V (άρθρα 23-32), VI (άρθρα 33-38) και VII (άρθρα 39-51)¹³. Αν γίνει λόγος για το καθένα ξεχωριστά, τότε πρέπει να αναφερθεί πως το πρώτο είναι περισσότερο γενικό, ενώ τα δύο επόμενα είναι περισσότερο σημαντικά, καθώς σχετίζονται με το αυτό καθαυτό έργο του οργάνου, ήτοι τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας

¹¹ Υπό μία οπτική γωνία, αυτή η καταγγελτική λειτουργία του Συμβουλίου θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ευεργετική για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, καθώς η καταγγέλλουσα Υπερδύναμη θα «έπραττε το χρέος της» με αυτόν τον τρόπο, χωρίς να επέμβει στη σφαίρα επιρροής του αντιπάλου. Βλ. N.D. White, *The united nations and the maintenance of international peace and security*, Manchester University Press, Manchester and New York, 1990, σελ. 11.

¹² Αυτά τα κράτη, τα οποία δημιούργησαν συσσωματώσεις όπως το Κίνημα των Αδεσμεύτων, έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στα Ηνωμένα Έθνη, καθώς αποτελούσε ένα forum έκφρασης των απόψεών τους, ίσως το μοναδικό που θα μπορούσαν να προσεγγίσουν. Βλ. Takashi Inoguchi, "Three Frameworks of peace and security in the next millennium" στο Muthiah Alagappa and Takashi Inoguchi (eds.), *International security management and the United Nations*, United Nations University Press, Tokyo, New York, Paris, 1999, σελ. 462.

¹³ Βλ. Luck, ο.π., σελ. 16 κ.εξ.

ή αλλιώς τον πρώτο (και πρωτεύοντα) σκοπό του ΟΗΕ, σύμφωνα με το άρθρο 1(1) του Χάρτη.

Η πιο σημαντική αναφορά σχετικά με το έργο του Συμβουλίου που υπάρχει στο κεφάλαιο V είναι το άρθρο 25, κατά το οποίο τα μέλη του Οργανισμού συμφωνούν στην αποδοχή και στην εφαρμογή των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, διάταξη που βασίζεται στο άρθρο 24 και στην απόδοση στο Συμβούλιο εκ μέρους των κρατών πρωταρχικής ευθύνης για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, με το Συμβούλιο να αναγνωρίζεται πως δρα για λογαριασμό των κρατών-μελών του Οργανισμού. Από εκεί και πέρα, το εν λόγω Κεφάλαιο αναφέρεται στους τρόπους οργάνωσης και λειτουργίας του Συμβουλίου, με το τελευταίο να δύναται να λειτουργεί αδιάλειπτα και να δημιουργεί επικουρικά όργανα. Μετά το Ψυχρό Πόλεμο, εκφράστηκαν πιο ανοιχτά στο δημόσιο διάλογο επιχειρήματα υπέρ της μεγαλύτερης διαφάνειας και έκθεσης των εργασιών του Συμβουλίου στη διεθνή κοινή γνώμη, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι επίσημες συναντήσεις, κατά τις οποίες αναπτύσσονται οι θέσεις των μελών του Συμβουλίου με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο, αλλά και τα επικουρικά όργανα, λόγω του έντονου ακτιβισμού του Συμβουλίου, ιδίως κατά τη σύγχρονη, μεταψυχροπολεμική περίοδο.

Ένα πολύ σημαντικό ζήτημα, γραφειοκρατικής αλλά και πολιτικής φύσης, είναι ο αριθμός των μελών. Η μόνη αλλαγή που έχει συμβεί μέχρι σήμερα είναι η αύξηση του αριθμού από 11 σε 15, απόφαση της Γενικής Συνέλευσης που ελήφθη το 1963 και εφαρμόζεται από το 1965, μετά την επικύρωσή της από τα 5 μόνιμα μέλη του Συμβουλίου. Ο λόγος, φυσικά, για αυτήν την εξέλιξη ήταν η ολοκλήρωση της αποικιοκρατίας και ο διπλασιασμός των μελών του Οργανισμού, από 51 σε 114. Ωστόσο, οι πιέσεις δε σταματούν σε αυτό το σημείο, με απαιτήσεις από διάφορες πλευρές να κλιμακώνονται μετά το Ψυχρό Πόλεμο για περισσότερες μεταρρυθμίσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας, τόσο αναφορικά με τη διαφανέστερη λειτουργία, όσο και με την περαιτέρω αύξηση των μελών του¹⁴.

Το κεφάλαιο VI αφορά την ειρηνική επίλυση διαφορών. Αν και το Συμβούλιο δεν έχει την πρωταρχική ευθύνη και η επίλυση των διαφορών οφείλει να ακολουθεί τη σειρά εμπλεκόμενα κράτη-περιφερειακοί οργανισμοί-ΟΗΕ, εντούτοις το

¹⁴ Σαφώς υπάρχουν διαφορετικά κριτήρια για να συμβεί αυτή η αύξηση, με κυριότερα να είναι αυτά της αύξησης των μελών (15 από τα 193 μέλη του Οργανισμού εκπροσωπούνται στο Συμβούλιο Ασφαλείας), της εύρεσης κατάλληλων υποψήφιων για αυτό το σκοπό (κάτι που κρίνεται από τη χρηματοδοτική, αμυντική κτλ. ικανότητα αυτών των κρατών) και της ισότιμης γεωγραφικής εκπροσώπησης. Ο Luck περιγράφει τέσσερις γύρους σε αυτήν τη διαδικασία μεταρρύθμισης του Συμβουλίου Ασφαλείας, με τον πρώτο να είναι στην ιδρυτική διάσκεψη του Αγίου Φραγκίσκου, το δεύτερο την περίοδο 1955-65 (που έκλεισε με το ψήφισμα 1991 της Γενικής Συνέλευσης και την προαναφερθείσα αύξηση των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας), τον τρίτο κατά τα έτη 1993-7 (η οποία απέτυχε) και τον τέταρτο κατά τα έτη 2003-5. Εντοπίζονται διαφορετικές ομάδες κρατών, άλλες που στοχεύουν σε αύξηση των μόνιμων θέσεων (G-4, αποτελούμενη από τις Γερμανία, Ιαπωνία, Βραζιλία και Ινδία) ή σε αύξηση των μη μόνιμων θέσεων ("coffee club" ή "uniting for consensus", αποτελούμενη από κράτη όπως το Πακιστάν, η Ιταλία, η Ισπανία, η Νότιος Κορέα, η Αργεντινή, το Μεξικό, ο Καναδάς και η Τουρκία), με τη συγκέντρωση των 2/3 των κρατών της Γενικής Συνέλευσης να αποδεικνύεται ως ανυπέρβλητο εμπόδιο, με πολλά ζητήματα να παραμένουν άλυτα, όπως το δικαίωμα veto και αν θα επεκταθεί σε νέα (τυχόν) μόνιμα μέλη, ο αριθμός των μη μόνιμων μελών και η δυνατότητα επανεκλογιμότητάς τους κτλ. Βλ. *ibid* κεφ. 10.

Συμβούλιο δύναται να διερευνήσει οποιαδήποτε διαφορά κρίνει πως απειλεί τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Σκοπός είναι ο εντοπισμός των εστιών έντασης, πριν εξελιχθούν σε διακρατική σύγκρουση. Εφόσον το Συμβούλιο εντοπίσει τέτοια περίπτωση, δικαιούται να προβεί σε συστάσεις, χωρίς όμως να δύναται να εξουσιοδοτήσει τη χρήση βίας. Πέρα από τις συστάσεις, όμως, δύναται να διατάσσει τη διεξαγωγή ερευνών, τις οποίες θα αναλάβει ο Γενικός Γραμματέας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, ωστόσο, δεν έχει καμία αρμοδιότητα να επιβάλει το περιεχόμενο των συστάσεων του στα κράτη-μέρη της διαφοράς, αποδεικνυόμενο αδύναμο στον τομέα αυτό¹⁵.

Στο άρθρο 33 απαριθμούνται τα μέσα¹⁶ με τα οποία μπορεί να επέλθει η επίλυση των διεθνών διαφορών και τα οποία διακρίνονται σε νομικά και διπλωματικά/πολιτικά. Στα πρώτα εντάσσονται η διαιτησία και ο δικαστικός διακανονισμός, ενώ στα δεύτερα η διαπραγματεύση, η έρευνα (για την οποία ήδη έγινε λόγος), οι καλές υπηρεσίες, η μεσολάβηση και η συνδιαλλαγή. Αυτός ο κατάλογος δεν είναι εξαντλητικός, ενώ και ο Γενικός Γραμματέας μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματική εφαρμογή ορισμένων από αυτές τις μεθόδους, όπως η προσφορά καλών υπηρεσιών (παράδειγμα η Κύπρος). Το μείζον, όμως, είναι η δυνατότητα ελέγχου οποιασδήποτε από αυτές τις διαδικασίες από τα συμμετέχοντα στη διεθνή διαφορά κράτη, με συχνό φαινόμενο το άλυτο τέτοιων διαφορών.

Αν το κεφάλαιο VI αναφέρεται σε «διαμάχες» ή «καταστάσεις» που είναι πιθανό να διακινδυνεύσουν τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, το κεφάλαιο VII περιλαμβάνει τις διατάξεις, τις σχετικές με τη δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας εν συναρτήσει με απειλές για την ειρήνη (“threats to the peace”), παραβιάσεις της ειρήνης (“breaches of the peace”) και πράξεις επιθετικότητας (“acts of aggression”). Όπως αποδεικνύεται και από την απουσία ορισμού αναφορικά με το τι νοείται ως «διεθνής ειρήνη και ασφάλεια», έτσι και στη διάκριση μεταξύ «κινδύνου» (danger) και «απειλής» (threat) για τη διεθνή ειρήνη¹⁷, ο Χάρτης δε δύναται να δώσει μία σαφή απάντηση. Απαραίτητη είναι η πολιτική ανάγνωση και η συχνή απροθυμία των κρατών να επιβάλλουν κυρώσεις έναντι ενός κράτους-παραβάτη της ειρήνης. Αυτή η πραγματικότητα, σε συνδυασμό με την πλήρη αναστολή «λειτουργίας» του κεφαλαίου VII (ιδίως των διατάξεων που αφορούν τη λήψη συλλογικών μέτρων ή την εξουσιοδότηση χρήσης βίας από το Συμβούλιο Ασφαλείας) κατά τη ψυχροπολεμική περίοδο, είναι που αποδυναμώνει το σύστημα συλλογικής ασφάλειας και καθιστά τον ΟΗΕ ως απόλυτα εξαρτημένο από τις βουλήσεις των κρατών που τον σύστησαν και τον αποτελούν.

Από εκεί και πέρα, μπορεί να γίνει λόγος για τις τρεις προϋποθέσεις που ενεργοποιούν το Κεφάλαιο VII, ήτοι:

¹⁵ Βλ. Luck, ο.π., σελ. 21 και Κωνσταντίνου Οικονομίδα, «Η υποχρέωση επίλυσης των διεθνών διαφορών» στο Χριστοδουλίδη Θεοδώρου και Μπουραντώνη Δημήτρη (επιμ.), *Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1998, σελ. 279 κ.εξ.

¹⁶ Βλ. Οικονομίδα, ο.π., σελ. 270 κ.εξ.

¹⁷ Για την εν λόγω διάκριση, βλ. White, ο.π., σελ. 36 κ.εξ.

- Την απειλή για την ειρήνη, που κυρίως προέρχεται από τις εσωτερικές συνθήκες σε ένα κράτος και οι οποίες είναι πιθανό να επηρεάσουν αρνητικά τα όμορα κράτη (spillover effect)
- Τις παραβιάσεις για την ειρήνη, που αποτελούν μία ήπια φράση για εχθροπραξίες μεταξύ κρατών, αλλά δεν αναγνωρίζεται τυπικά η πλευρά που τις εκκίνησε. Πρόκειται για φράση που χρησιμοποιείται σπάνια σε ψηφίσματα, ωστόσο, όποτε συνέβη αυτό, οδήγησε το Συμβούλιο Ασφάλειας σε αποφασιστική δράση (π.χ. στον πόλεμο της Κορέας, επί τη ευκαιρία της απουσίας της σοβιετικής αντιπροσωπείας)
- Τις πράξεις επιθετικότητας, κατά τις οποίες αναγνωρίζεται ένα μέρος της σύγκρουσης ως υπαίτιο για τις εχθροπραξίες. Πρόκειται για ορολογία συνηθισμένη σε ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, χωρίς όμως να οδηγεί πάντοτε σε θετική δράση από μέρους του. Πάντως, η έννοια ορίστηκε το 1974¹⁸, με την επιφύλαξη, ωστόσο, πως η αναγνώριση τέτοιων περιπτώσεων υπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του Συμβουλίου

Τα εργαλεία που διαθέτει το Συμβούλιο Ασφαλείας για να εφαρμόσει το μηχανισμό συλλογικής ασφάλειας αναφέρονται στα άρθρα 41 και 42. Στο πρώτο αναφέρονται η διακοπή των οικονομικών σχέσεων, των επικοινωνιών και η ανακοπή διπλωματικών σχέσεων. Η εξουσιοδότηση χρήσης βίας από το Συμβούλιο πηγάζει από το άρθρο 42, στο οποίο γίνεται λόγος πως εφόσον τα υπόλοιπα μέτρα αποτύχουν, τότε το Συμβούλιο μπορεί να λάβει δράση μέσω εναέριων, θαλάσσιων ή επίγειων δυνάμεων.

Κύρια αδυναμία του Κεφαλαίου VII, ωστόσο, είναι το άρθρο 43, αφού οι (προβλεπόμενες σε αυτό) ένοπλες δυνάμεις του Οργανισμού ποτέ δεν υπήρξαν. Ήταν προτιμότερο για τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών (και αυτό ισχύει πολύ περισσότερο για τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας) να ελέγχουν ανά πάσα στιγμή τον Οργανισμό μέσω της εκάστοτε προσφοράς ενόπλων δυνάμεων, παρά να δώσουν τη δυνατότητα στον ΟΗΕ να ανεξαρτητοποιηθεί σε κάποιο βαθμό, μέσω των δικών του ενόπλων δυνάμεων. Δεν είναι ανεξήγητη, λοιπόν, η όχι πάντοτε αποτελεσματική δράση του Οργανισμού στο πεδίο δράσης, με τις αποτυχίες της δεκαετίας του 1990 να αποδίδονται σε παράγοντες όπως η αδυναμία συγκρότησης μίας αποτελεσματικής πολυεθνικής δύναμης, η απουσία επαρκούς διοίκησής τους, η ελλιπής χρηματοδότηση της αποστολής κτλ.

Η Γενική Συνέλευση

Το «κοινοβουλευτικό σώμα» του Οργανισμού διαδραματίζει κατά κανόνα ένα δευτερεύοντα ρόλο στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας¹⁹. Τα συναφή με τις εξουσίες της σε αυτόν τον τομέα άρθρα του Χάρτη είναι τα άρθρα 10, 11 και 14 και περιστρέφονται γύρω από τον εξής βασικό άξονα: η Γενική Συνέλευση δύναται να συζητήσει για οποιοδήποτε ζήτημα μπορεί να ενταχθεί στις διατάξεις του Χάρτη και να διατυπώσει συστάσεις προς τα κράτη-μέλη ή το Συμβούλιο Ασφαλείας.

¹⁸ «Επιθετικότητα είναι η χρήση ένοπλης ισχύος απέναντι στην κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα ή την πολιτική ανεξαρτησία ενός άλλου κράτους, ή (η δράση) με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ασύμβατο με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Βλ. White, σελ. 48.

¹⁹ Βλ. σχετικά White, ο.π., κεφ. 4.

Φαίνεται πως η δικαιοδοσία της είναι ευρύτερη σε σχέση με το Συμβούλιο Ασφαλείας, γεγονός που δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη, εφόσον μόνο το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να επιβάλει υποχρεωτικά μέτρα. Πέρα, όμως, από το γεγονός πως η Γενική Συνέλευση δε διαθέτει αποφασιστική ισχύ και συνεπώς είναι ικανή να παράξει μόνο ήπιο δίκαιο (soft law), η πρωτοκαθεδρία του Συμβουλίου Ασφαλείας φαίνεται και από το κεφάλαιο 12 του Χάρτη, στο οποίο αναγνωρίζεται πως η Γενική Συνέλευση δε θα προβεί σε οποιαδήποτε σύσταση, εκτός αν αποφανθεί σχετικώς το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Τόσο το Συμβούλιο Ασφαλείας, όσο και η Γενική Συνέλευση υπόκεινται σε περιορισμό στην άσκηση των εξουσιών τους, που προκύπτει από το άρθρο 2(7) και απαγορεύει στον Οργανισμό να επέμβει σε οποιοδήποτε ζήτημα υπάγεται στην εσωτερική δικαιοδοσία των κρατών. Και αν για το πρώτο αυτός ο περιορισμός κάμπτεται εφόσον εντοπιστεί κάποια κατάσταση ή απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, για τη δεύτερη δεν προκύπτει βάσει καταστατικού τέτοιο συμπέρασμα, ωστόσο η πρακτική είναι εκείνη που αλλάζει τα δεδομένα: χαρακτηριστικό παράδειγμα η προώθηση εκ μέρους της Γενικής Συνέλευσης του αντιαποικιακού-εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, μολονότι κάτι τέτοιο αποτελούσε (νομικά) υπέρβαση αρμοδιοτήτων και ανάμειξη στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών που ήλεγχαν τις αποικίες. Η κυριαρχία αναγιγνώσκεται με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικές περιόδους, με αποτέλεσμα να αλλάζει η στάση των διεθνών δρώντων (και των Ηνωμένων Εθνών) έναντι της κρατικής κυριαρχίας, κάτι που θα καταδειχθεί αργότερα και μέσα από την ικανότητα δημιουργίας νορμών εκ μέρους του Οργανισμού.

Ένα κείμενο το οποίο θα μπορούσε να μεταβάλει τις ισορροπίες ήταν το ψήφισμα «Ενωμένοι για την Ειρήνη» (Uniting for Peace Resolution)²⁰. Πρόκειται για το ψήφισμα 377 Α (V) της 3^{ης} Νοεμβρίου 1950 και το οποίο παραχωρεί τη δυνατότητα στη Γενική Συνέλευση να προβεί σε συστάσεις συλλογικών μέτρων, ακόμα και υπέρ της χρήσης ένοπλης ισχύος, εφόσον το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν μπορεί να επιληφθεί ενός ζητήματος εξαιτίας της χρήσης του δικαιώματος αρνησικυρίας από κάποιο μόνιμο μέλος του. Ήταν ψήφισμα αμερικανικής επίνοιας, ένα τέχνασμα για να παραχωρήσει την πρωτοβουλία στην – τότε κυριαρχούμενη από δυτικά κράτη – Γενική Συνέλευση, ούτως ώστε τα Ηνωμένα Έθνη να εμπλακούν στον πόλεμο της Κορέας και να νομιμοποιήσουν τις αμερικανικές προσπάθειες. Όμως, η μη δυνατότητα επιβολής μέτρων εξακολουθεί να υφίσταται, ενώ και η προβλεπόμενη σύγκληση της Γενικής Συνέλευσης σε έκτακτη συνεδρία (emergency special sessions) που προβλεπόταν από το ψήφισμα, δεν είναι κάτι τόσο συχνό, καθώς μόλις 10 τέτοιες συνεδρίες έχουν λάβει χώρα²¹. Συνεπώς, το κέντρο βάρους του Οργανισμού

²⁰ Οι πηγές άντλησης των σχετικών πληροφοριών ήταν πολλές. Ενδεικτικά, βλ. Norrie Macqueen, *Peacekeeping and the international system*, Routledge, London and New York, 2006, σελ. 54 κ.εξ. ή Luck, ο.π., σελ. 50.

²¹ Σαφώς και ήταν σημαντική και η αλλαγή των δεδομένων μετά την αποαποικιοποίηση, με τις Ηνωμένες Πολιτείες να μην αισθάνονται έκτοτε τόσο άνετα με την υπαγωγή ενός ζητήματος στην ατζέντα της Γενικής Συνέλευσης. Παράλληλα, το συγκεκριμένο ψήφισμα δεν αναγνώρισε ποτέ επίσημα η – τότε απούσα – Σοβιετική Ένωση, αν και οι αριθμητικές ισορροπίες έπαψαν να είναι τόσο δυσμενείς για εκείνη (οπότε, ίσως, αισθάνθηκε περισσότερο βέβαιη πως η ανάληψη αρμοδιοτήτων από τη Γενική Συνέλευση δεν ήταν επιζήμια για τα συμφέροντά της), καθώς εστίαζε απόλυτα στην κυριαρχία του Συμβουλίου

εξακολουθεί να αποτελεί το Συμβούλιο Ασφαλείας, με τη Γενική Συνέλευση να μη μπορεί να αμφισβητήσει τόσο εύκολα τα πρωτεία του.

Παρόλα αυτά, η Γενική Συνέλευση έχει κάποιες σημαντικές αρμοδιότητες που μπορούν να επηρεάσουν έμμεσα τη γενικότερη δράση του Οργανισμού, όπως η κατάρτιση του προϋπολογισμού²² και η εκλογή των μη μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Παράλληλα, η Γενική Συνέλευση μπορεί να προωθήσει με αποφασιστικό τρόπο ζητήματα που εμπíπτουν στον ευρύτερο ορισμό της ασφάλειας, όπως ο αφοπλισμός, η προστασία του περιβάλλοντος κτλ., χωρίς ωστόσο να

Ασφαλείας και στη δυνατότητα επηρεασμού του μέσω του veto, το οποίο άσκησε σε περίπου 90 περιπτώσεις και το οποίο μονοπωλούσε μέχρι τη δεκαετία του 1970. Για σχετικό κατάλογο, βλ. Dag Hammarskjold Library, "Security Council-Veto List" (in reverse chronological order), <http://research.un.org/en/docs/sc/quick> (ημ. πρόσβασης 7-10-2016). Για τις έκτακτες συνεδρίες της Γενικής Συνέλευσης και το αντικείμενό τους, βλ. General Assembly of the United Nations, "Emergency special sessions", <http://www.un.org/en/ga/sessions/emergency.shtml> (ημ. πρόσβασης 7-10-2016). Βέβαια, ορισμένες ειρηνευτικές επιχειρήσεις του Οργανισμού, όπως η United Nations Emergency Force στο Suez (1956), η οποία αποτέλεσε και μία σημαντική επιτυχία του Οργανισμού εκείνη την περίοδο, εξουσιοδοτήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση μέσω της Uniting for Peace Procedure, ίσως και λόγω του πρόσφατου της θεμελίωσής της. Βλ. Macqueen, ο.π., σελ. 97.

²² Κύριο πρόβλημα του Οργανισμού αποτελεί το χρηματοδοτικό κενό. Κατά τη ψυχροπολεμική περίοδο, η Σοβιετική Ένωση και η Γαλλία αντέδρασαν στο θεσμό των ειρηνευτικών επιχειρήσεων μην καλύπτοντας την εισφορά τους (δράση που ακολουθεί και σήμερα η Γαλλία), ο οποίος θα εξεταστεί παρακάτω, καθώς δε σύνηδαν με τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους, χωρίς ωστόσο να παραγνωρίζεται και η ασαφής νομική τους βάση, τουλάχιστον όσον αφορά το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Βλ. σχετικά Macqueen, ο.π., σελ. 96 κ.εξ. Μετά το Ψυχρό Πόλεμο, οι ΗΠΑ αποτελούν το μεγαλύτερο οφειλέτη του Οργανισμού, ο οποίος δεν μπορεί να αναμένει άλλα έσοδα, παρά μόνο από τις εισφορές των μελών του. Έτσι, ενώ η οικοδέσποινα χώρα του Οργανισμού πρέπει να καλύψει το 22% του τακτικού προϋπολογισμού για την τετραετία 2015-2018, ήτοι ένα ποσό γύρω στα 600 εκατομμύρια \$, το οποίο όμως ποτέ δεν αποπληρώνει πλήρως, με συνέπεια να έχει συσσωρεύσει συνολικά ένα οφειλόμενο ποσό της τάξης του 1.1 δισεκατομμυρίων \$, ενώ αναφορικά με τον προϋπολογισμό για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις, οι ΗΠΑ πρέπει να καλύψουν το 28% αυτού, ωστόσο μόνο από τα έτη 2014 και 2015 οι Ηνωμένες Πολιτείες συσώρευσαν οφειλές της τάξης των 2 δισεκατομμυρίων \$. Η επίθεση στα Ηνωμένα Έθνη εντός της Αμερικής εντείνεται, με τη μονομερή δράση να είναι άλλωστε συστατικό στοιχείο της εξωτερικής της πολιτικής, εξέλιξη αντίθετη με την πρώτη προεδρική θητεία του απερχόμενου Obama, οπότε οι Ηνωμένες Πολιτείες αποπλήρωσαν το 2010 τμήμα των οφειλών που έχουν την παράδοση να διευρύνουν ετησίως. Βλ. σχετικά Louis Charbonneau (reporting), Anthony Boadle (editing), "U.S. pays off much of U.N. arrears, now owes \$736 million", Reuters website, <http://www.reuters.com/article/us-un-usa-arrears-idUSTRE7007DW20110125>, 25 Ιανουαρίου 2011 (ημ. πρόσβασης 8-10-2016) και Denis Fitzgerald, "As Obama heads to General Assembly, US debt to UN balloons to \$3 billion", UN Tribune website, <http://untribune.com/as-obama-heads-to-general-assembly-us-debt-to-un-balloons-to-3-billion/>, 14 Σεπτεμβρίου 2015 (ημ. πρόσβασης 8-10-2016). Τέλος, για τα κράτη που αποπλήρωσαν τις οφειλές τους μέχρι τις 6 Οκτωβρίου και τη μη συμπερίληψη των ΗΠΑ σε αυτά, βλ. Committee on Contributions, "Contributions received for 2016 for the United Nations Regular Budget", <http://www.un.org/en/ga/contributions/honourroll.shtml> (ημ. πρόσβασης 8-10-2016).

παραγνωρίζεται πως αποτελούν και πάλι απλά συστάσεις, που απαιτούν τη συναίνεση των μελών για να αποκτήσουν δεσμευτική ισχύ²³.

Όπως και να έχει, αποτελεί ένα όργανο-σήμα κατατεθέν της φωνής του εκδημοκρατισμού στις διεθνείς σχέσεις, με τα ψηφίσματά του συχνά να διαμορφώνουν την κατεύθυνση της διεθνούς πολιτικής και την ανανοηματοδότηση εννοιών όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η κρατική κυριαρχία, η ανάπτυξη κ.α. Πρόκειται για το όργανο που διασώζει τη φήμη και την εικόνα του Οργανισμού, καθιστώντας τον τουλάχιστον ανεκτό και στον Τρίτο Κόσμο και διαχωρίζοντάς τον από άλλους οργανισμούς, που κρίνονται κατά μείζονα ή ελάσσονα βαθμό, ως φερέφωνα της αμερικανικής υπερδύναμης.

Ο Γενικός Γραμματέας

Ο Γενικός Γραμματέας είναι ο κορυφαίος διοικητικός υπάλληλος του Οργανισμού. Προσλαμβάνεται από τη Γενική Συνέλευση μετά από σύσταση του Συμβουλίου Ασφαλείας (το δικαίωμα αρνησικυρίας των μονίμων μελών παραμένει, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, άθικτο). Τα άρθρα του Χάρτη που σχετίζονται με τη δράση του στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας είναι τα 98 και 99 και τα οποία επιτρέπουν στο Γενικό Γραμματέα να εφαρμόζει τις αποφάσεις των κύριων οργάνων των Ηνωμένων Εθνών (Γενική Συνέλευση, Συμβούλιο Ασφαλείας, Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο κτλ.) και να καταθέτει μία ετήσια έκθεση στη Γενική Συνέλευση για το έργο του Οργανισμού. Παράλληλα και σύμφωνα με το άρθρο 99, δύναται να φέρει ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας προς συζήτηση οποιοδήποτε ζήτημα το οποίο, κατά την άποψή του, μπορεί να απειλήσει τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Το εν λόγω άρθρο ερμηνεύεται διασταλτικά, με συνέπεια ο Γενικός Γραμματέας να μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλίες υπέρ της επίλυσης των διεθνών διαφορών, εφόσον το επιθυμούν τα μέρη της διαφοράς. Παραδείγματα τέτοιων πρωτοβουλιών είναι η διεξαγωγή έρευνας για τη διερεύνηση των πραγματικών γεγονότων και η προσφορά καλών υπηρεσιών υπέρ της επίλυσης της διεθνούς διαφοράς. Είναι αλήθεια, όμως, πως δεν έχει χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά, καθώς ο σκοπός που εκλήθη να επιτελέσει, ήτοι η έγκαιρη προειδοποίηση για τον κίνδυνο συγκρούσεων, πολλές φορές δεν επετεύχθη, με αποτέλεσμα αυτές να ξεσπούν ανεμπόδιστες. Πολλοί παράγοντες ευθύνονται για αυτό, όπως η έλλειψη αξιόπιστων πληροφοριών και η υπερσυσσώρευση συγκεκριμένων πληροφοριών, η απροθυμία εκ μέρους των κρατών να ακούσουν τις εκκλήσεις του, η αναποτελεσματική λειτουργία των υπηρεσιών της Γραμματείας²⁴ κ.α.

²³ Βλ. Κώστα Χατζηκωνσταντίνου, «Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και ο Αφοπλισμός» στο Θεόδωρου Χριστοδουλίδη-Δημήτρη Μπουραντώνη (επιμ.), *Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*, ο.π., σελ. 241 κ.εξ.

²⁴ Ιδίως για το ζήτημα των υπηρεσιών, άλλωστε, το επιχείρημα της υπερφόρτωσης με προσωπικό και της επικάλυψης αρμοδιοτήτων είναι παλαιό και έχει ενεργοποιήσει αρκετούς Γενικούς Γραμματείς υπέρ της περικοπής θέσεων εργασίας, της αναδιοργάνωσης (ουσιαστικά του περιορισμού) πολλών υπηρεσιών της και της μεταφοράς πόρων από τη μία υπηρεσία σε μία άλλη. Τέτοιες απόψεις θεωρείται (και όχι αδίκως) πως απηχούν τον οικονομικό φιλελευθερισμό και προωθούνται από την αμερικανική υπερδύναμη, με την εξέχουσα επιρροή της στις δομές της διεθνούς οργάνωσης να είναι καθοριστική. Οι Boutros Boutros-Ghali και Kofi Annan επιχείρησαν να φέρουν εις πέρας αυτή τη μεταρρυθμιστική ατζέντα, απηχώντας και το πολιτικό κλίμα της εποχής κατά την οποία ανέλαβαν το αξίωμα

Ο ρόλος του, ωστόσο, δεν πρέπει να κριθεί μόνο από τις οικείες διατάξεις του Χάρτη. Ο Γενικός Γραμματέας μπορεί να εκφράσει τα πιο σημαντικά πολιτικά προβλήματα κάθε περιόδου, όπως οι προσφυγικές ροές, η ανάγκη επίτευξης των αναπτυξιακών στόχων (οι οποίοι μεταβάλλονται ανά 15ετία), η δράση για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και η αρχή της ευθύνης προστασίας (responsibility to protect), για την οποία θα γίνει λόγος αναλυτικότερα στη συνέχεια.

Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις: Παράλληλα, ο Γενικός Γραμματέας ήταν εκείνος που θεσμοποίησε μία πρακτική εκτός των διατάξεων του Χάρτη, που ωστόσο έχει χρησιμοποιηθεί κατά κόρον από τον Οργανισμό και έχει αναλυθεί εις βάθος στη διεθνή βιβλιογραφία: οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις (peacekeeping operations). Αυτό συνέβη μετά τη «Συνοπτική Μελέτη για την πρακτική των επιχειρήσεων διατήρησης της ειρήνης» από τον Dag Hammarskjöld²⁵. Πρότυπο αυτής της μελέτης ήταν η επιχείρηση UNEF²⁶ (United Nations Emergency Force) έναντι της κρίσης του Σουέζ το 1956. Από αυτήν τη μελέτη, το σημαντικότερο στοιχείο ήταν οι αρχές βάσει των οποίων οφείλουν να διεξάγονται οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις:

- Εθελοντική παρουσία, δηλαδή ανάπτυξη ειρηνευτικών δυνάμεων μόνο εφόσον υπάρχει η συναίνεση του κράτους, στην επικράτεια του οποίου θα διεξαχθεί η επιχείρηση
- Ουδετερότητα
- Μη επιβολή στρατιωτικών αποτελεσμάτων και χρήση πυρός παρά μόνο σε περίπτωση αυτοάμυνας

Πρόκειται για επιχειρήσεις που δε σχετίζονται με το κεφάλαιο VII και η νομική τους βάση κρίνεται ως έωλη, με συνέπεια να καθορίζονται από την εκάστοτε εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας, την οποία θα επιχειρήσουν να υλοποιήσουν. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, σκοπός τους ήταν να μην επεκταθεί μία σύγκρουση σε κάποιο περιφερειακό σύστημα, ούτως ώστε να μην εμπλακούν σε αυτήν οι υπερδυνάμεις. Έτσι, τα στελέχη της πολυεθνικής ειρηνευτικής δύναμης δε θα προέρχονταν από τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, ούτε και από χώρες που έχουν ένα ιδιαίτερο συμφέρον στη σύγκρουση.

Πράγματι, οι μεσαίες δυνάμεις ήταν εκείνες που συνεισέφεραν στη στελέχωση της πολυεθνικής ειρηνευτικής δύναμης, με χώρες που πάντα συμμετείχαν να είναι ο Καναδάς, η Ολλανδία, η Νορβηγία, η Σουηδία και η Ιρλανδία.

τους, δηλαδή της πρώτης μεταψυχροπολεμικής περιόδου. Βλ. σχετικά Γιώργος Κωστάκος, «Αναδιοργάνωση του ΟΗΕ: Μια συστηματική εξέταση των προβλημάτων και προοπτικών», στο Θεόδωρου Χριστοδουλίδη-Δημήτρη Μπουραντώνη (επιμ.), *Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*, ο.π., σελ. 413 και Global Policy Forum, “Secretary General Kofi Annan’s Reform Agenda – 1997 to 2006”, <https://www.globalpolicy.org/un-reform/un-reform-initiatives/secretary-general-kofi-annans-reform-agenda-1997-to-2006.html> (ημερ. πρόσβασης 8-10-2016).

²⁵ Βλ. Macqueen, ο.π., σελ. 74 κ.εξ.

²⁶ Επιχείρηση που εξουσιοδοτήθηκε από τη Γενική Συνέλευση βάσει της “Uniting for Peace procedure” η οποία αναφέρθηκε προηγουμένως. Μάλιστα, οι δυνάμεις που εμπόδισαν το Συμβούλιο Ασφαλείας να δράσει εν προκειμένω ήταν η Αγγλία και η Γαλλία (και όχι η Σοβιετική Ένωση όπως συνηθιζόταν), που επιθυμούσαν να διατηρήσουν τα προνόμιά τους έναντι της διώρυγας του Σουέζ, περικόπτοντας την κυριαρχία της Αιγύπτου του «επικίνδυνου» Νάσερ.

Μετά το Ψυχρό Πόλεμο, οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις άλλαξαν ριζικά. Πλέον, έπαψαν να αποτελούν μία δύναμη που θα παρεμβαλλόταν ανάμεσα στα αντίπαλα μέρη της σύγκρουσης, καθώς το πεδίο τους άλλαξε, με τη διεξαγωγή τους να λαμβάνει πλέον χώρα και έναντι ενδοκρατικών συγκρούσεων. Παράλληλα, οι Μεγάλες Δυνάμεις αναμείχθηκαν περισσότερο ενεργά με αυτό το θεσμό, με χαρακτηριστικό παράδειγμα να είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη δεκαετία του 1990 και η επιχείρηση UNITAF στη Σομαλία.

Πλέον, λόγοι για μία επέμβαση θα ήταν η αντιμετώπιση μίας ανθρωπιστικής καταστροφής που λαμβάνει ιδιαίτερες διαστάσεις λόγω των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (CNN Effect), η επιβολή όρων ειρήνης, η διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας ή η νομιμοποίηση μίας επέμβασης κάποιας Μεγάλης Δύναμης με τη σημαία των Ηνωμένων Εθνών. Η αρχή της ουδετερότητας υποχωρεί και αυτές οι επιχειρήσεις αποπειρώνται να επιβάλουν αποτελέσματα στο πεδίο της μάχης, διακρίνοντας μεταξύ θυτών και θυμάτων. Έτσι, τα όρια μεταξύ των εννοιών “peacekeeping” και “enforcement” παύουν να είναι ευδιάκριτα, οι εντολές σε αυτές τις δυνάμεις παραπέμπουν στο (ανύπαρκτο φυσικά) κεφάλαιο «6 ½» του Χάρτη²⁷ και ο θετικός τους χαρακτήρας αλλοιώνεται, αφού τα Ηνωμένα Έθνη μετατρέπονται σε μέρος της σύγκρουσης και όχι της επίλυσής της.

Αυτές οι μεταβολές εκφράστηκαν από τον Boutros Boutros-Ghali στην έκθεσή του “An Agenda for Peace”²⁸, όπου γίνεται λόγος για το νέο είδος συγκρούσεων (ενδοκρατικό, με αίτια το μη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την απουσία οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης κατά κύριο λόγο) και για τη σημασία ενίσχυσης και προσαρμογής στη σύγχρονη περίοδο των εννοιών “preventive diplomacy”, “peacemaking” και “peace-keeping”. Μέσα στις προτάσεις του τότε Γενικού Γραμματέα ήταν η δημιουργία «μονάδων επιβολής της ειρήνης», η ενίσχυση του «πολυλειτουργικού» χαρακτήρα των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, αλλά και η «οικοδόμηση της ειρήνης μετά τη σύγκρουση» (post-conflict peacebuilding).

Κλείνοντας την αναφορά στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις, πρέπει να επισημανθεί πως μετά την αποτυχία στη Σομαλία το 1992, ο ενθουσιασμός μετετράπη σε απογοήτευση²⁹. Πλέον, κράτη του Τρίτου Κόσμου συνεισφέρουν τον

²⁷ Είναι ξεκάθαρη η αλλαγή δόγματος: αντί για το τρίπτυχο «συναίνεση κράτους υποδοχής της δύναμης-ουδετερότητα-μη χρήση πυρός», επικρατεί το τρίπτυχο “DDR”: demobilization-disarmament-reintegration. Οι δυνάμεις peacekeeping μετατρέπονται σε δυνάμεις που έχουν υποχρέωση να δημιουργήσουν συνθήκες ειρήνευσης, που θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη υγιούς κοινωνικού ιστού, με συνέπεια οι απαιτήσεις να είναι πολύ μεγαλύτερες από την επιτήρηση κάποιας κατάπαυσης του πυρός ή την παρακολούθηση των συνόρων, ούτως ώστε να εξακριβωθεί αν αυτά παραβιάζονται. Τα Ηνωμένα Έθνη, συνεπώς, εμπλέκονται με εσωτερικές υποθέσεις των κρατών και αναλαμβάνουν, αν χρειαστεί, και κυβερνητικές αρμοδιότητες, οπότε και είναι απαραίτητη η στελέχωση των δυνάμεων αυτών και με υπαλλήλους δημόσιας διοίκησης/πολιτικής εξουσίας, αστυνομικές δυνάμεις κτλ. Για το “DDR” βλ. Macqueen, ο.π., σελ. 147.

²⁸ Βλ. Boutros Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peace Making and Peace Keeping*, UN Doc. A/47/277, 17 July 1992.

²⁹ Ο Boutros Boutros-Ghali με την έκθεσή του “Supplement to an Agenda for Peace” εκφράζει και τη μεταστροφή του κλίματος, θεωρώντας πως ο μεταψυχροπολεμικός κόσμος δεν είχε γίνει μέχρι τούδε απόλυτα κατανοητός. Βλ. Boutros Boutros-Ghali, *Supplement to*

κύριο όγκο των στελεχών των ειρηνευτικών επιχειρήσεων³⁰, οι οποίες αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλες χρηματοδοτικές δυσκολίες, με συνέπεια η διεξαγωγή τους να δυσχεραίνεται σημαντικά. Αναμένεται η εξέλιξη του θεσμού στη σημερινή, ιδιαίτερα δύσκολη, περίοδο.

Πριν αναλυθούν οι περιπτώσιολογικές μελέτες, μπορεί να γίνει μία αναφορά στις **νόρμες/δόγματα** που μπορούν να εκφράσουν τα Ηνωμένα Έθνη και οι οποίες ίσως επηρεάσουν δραστικά στο μέλλον την κρατική συμπεριφορά, με χαρακτηριστικά παραδείγματα την ευθύνη προστασίας και τη διασύνδεση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας με τη σφαιρική έννοια της ανάπτυξης.

Η ευθύνη προστασίας

Η ευθύνη προστασίας (responsibility to protect) αποτελεί ένα δόγμα που, αν καταστεί ποτέ δυνατό να εφαρμοστεί, μπορεί να διαβρώσει τη βάση επί της οποίας (σε θεωρητικό επίπεδο τουλάχιστον) ερείδεται ο ίδιος ο ΟΗΕ, ήτοι την αρχή της κυρίαρχης ισότητας και την αρχή της αποκλειστικής εξουσίας των κρατών στην επικράτειά τους³¹. Η κυριαρχία, πλέον, οράται μέσα από ένα διαφορετικό πρίσμα, καθώς τίθενται προϋποθέσεις για το σεβασμό της.

Η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ το 2005³² αναφέρεται μεταξύ άλλων³³ στην ευθύνη προστασίας, που υφίσταται έναντι του πληθυσμού οποιουδήποτε κράτους, ούτως ώστε ο τελευταίος να προστατευτεί από τη διάπραξη γενοκτονιών, εγκλημάτων πολέμου, εθνοκαθάρσεων και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Αυτή η ευθύνη αφορά πρωτίστως τα ίδια τα κράτη, ωστόσο εφόσον αυτά δεν ανταποκρίνονται στις ευθύνες τους, τότε η διεθνής κοινότητα δύναται να χρησιμοποιήσει μέτρα που υπόκεινται τόσο στο Κεφάλαιο VI, όσο και στο Κεφάλαιο VII του Χάρτη. Παράλληλα, όμως, αναγνωρίζεται η δράση κατά περίπτωση και σε

an Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the occasion of the fiftieth anniversary of the United Nations, A/50/60-S/1995/1, 3 January 1995.

³⁰ Ενδεικτικά: χώρες όπως η Αιθιοπία (8.326 στελέχη σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις), το Πακιστάν (7.161 στελέχη) και το Μπαγκλαντές (6.772 στελέχη) συμμετέχουν πολύ πιο ενεργά στις εν λόγω επιχειρήσεις από τις ΗΠΑ (68 στελέχη) ή τη γενικά αρνητική Ρωσία (98 στελέχη). Ίσως είναι μία ένδειξη επιστροφής στη μη εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων σε αυτές τις επιχειρήσεις, παράλληλα, όμως, ίσως αποτελεί και μία ένδειξη απαξίωσης του θεσμού. Για τα στοιχεία αυτά, βλ. United Nations Peacekeeping, "Troop and Police contributors", <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml> (ημερ. πρόσβασης 8-10-2016).

³¹ Πρόκειται για το άρθρο 2(7) του Χάρτη, στο οποίο προβλέπεται πως καμία διάταξη του καταστατικού των Ηνωμένων Εθνών χάρτη (με την εξαίρεση των μέτρων επιβολής υπό το κεφάλαιο VII) δεν εξουσιοδοτεί τα Ηνωμένα Έθνη να επέμβουν σε ζητήματα εσωτερικής δικαιοδοσίας των κρατών.

³² Βλ. General Assembly of the United Nations, 2005 World Summit Outcome, A/RES/60/1, 24 October 2005.

³³ Ορισμένα ζητήματα που θίχτηκαν στην εν λόγω συνδιάσκεψη είναι η «ανθρώπινη ασφάλεια» (human security), η ανάγκη θεμελίωσης μίας συνεκτικής προσέγγισης για την «οικοδόμηση της ειρήνης μετά από σύγκρουση» (post-conflict peacebuilding), η αναγνώριση της δημοκρατίας ως οικουμενικής αξίας, χωρίς ωστόσο να αναγνωρίζεται ένα συγκεκριμένο μοντέλο δημοκρατίας κτλ. Είναι φανερό το μεταψυχροπολεμικό πνεύμα σε αυτήν τη διακήρυξη της Γενικής Συνέλευσης, με τη θεωρητική προσέγγιση του φιλελευθερισμού να διαπνέει το κείμενο, κάτι που γίνεται φανερό από την αναφορά στη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, το μη άθικτο του θεσμού της κυριαρχίας κτλ.

συνεργασία με τους περιφερειακούς οργανισμούς για τη θέση σε εφαρμογή της εν λόγω αρχής.

Επί τη βάση των συγκεκριμένων διατάξεων, ο νυν Γενικός Γραμματέας Ban Ki Moon συνέταξε έκθεση αναφορικά με την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας³⁴, η οποία ερείδεται σε τρεις πυλώνες:

- Τις ευθύνες του κράτους (σκοπός η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η συμπερίληψη όλων των ανθρώπων στη λήψη αποφάσεων σε μία κοινωνία, η ενσωμάτωση της ευθύνης προστασίας στην τοπική κουλτούρα των κοινωνιών, η ένταξη των κρατών στις δομές του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου κτλ.)
- Τη διεθνή βοήθεια, με επιδιωκόμενο αποτέλεσμα την οικοδόμηση δυνατοτήτων εντός των κρατών που αδυνατούν – αλλά επιθυμούν – να εφαρμόσουν την αρχή της ευθύνης προστασίας (σκοπός η κατανόηση εκ μέρους των κρατών πως ο δρόμος της ανάπτυξης και της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών μπορεί να αποφέρει πολύτιμα οφέλη, κάτι που απαιτεί γνώση εις βάθος των διάφορων περιοχών του πλανήτη και των ιδιαίτερων νοοτροπιών που επικρατούν)
- Την έγκαιρη και αποφασιστική απάντηση εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας (είτε μέσω της οδού του Κεφαλαίου VI, είτε του Κεφαλαίου VII). Για να μπορεί, όμως, ο ΟΗΕ να δράσει αποτελεσματικά, απαιτείται αξιοπιστία και όχι επιλεκτική εφαρμογή μέτρων και κριτηρίων, με τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας να καλούνται να απόσχουν της χρήσης του veto σε περιπτώσεις μαζικής παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παράλληλα, ο ΟΗΕ δε διαθέτει δύναμη ταχείας αντίδρασης³⁵, με συνέπεια η εφαρμογή αρχών από τη διεθνή κοινότητα να παραμένει πάντοτε δέσμια των κρατικών επιθυμιών

Τα άρτι αναφερθέντα ήταν η απάντηση των Ηνωμένων Εθνών στις μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έλαβαν χώρα στη Ρουάντα και τη Γιουγκοσλαβία. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές δυσχέρειες εφαρμογής, με τις σύγχρονες συγκρούσεις να είναι παρατεταμένες (και κατά κανόνα εμφύλιες), να

³⁴ Βλ. General Assembly of the United Nations, Implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary-General, A/63/677, 12 January 2009.

³⁵ Χαρακτηριστικά, το άρθρο 43 για τη δημιουργία δύναμης διαθέσιμης στο Συμβούλιο Ασφαλείας ύστερα από διαπραγμάτευση των κρατών-μελών ποτέ δεν εφαρμόστηκε. Η μόνη εξαίρεση ήταν η SHIRBRIG (multinational Stand-By High Readiness Brigade for United Nations Operations) που εγκαθιδρύθηκε το 1996 και λειτούργησε μέχρι το 2009, με πρωτοβουλία χωρών όπως η Δανία, ο Καναδάς, η Αργεντινή, η Ολλανδία, η Πολωνία, η Ισπανία κ.α. Επρόκειτο για μία δύναμη ταχείας ανάπτυξης, με σκοπό την εκπλήρωση ειρηνευτικών αποστολών του κεφαλαίου VI σε κρίσεις που εκτυλίσσονται ραγδαία. Η δύναμη αναπτύχθηκε κατ' αποκλειστικότητα σε αφρικανικό έδαφος (Ακτή Ελεφαντοστού κατά την επιχείρηση UNOCI, Αιθιοπία και Ερυθραία κατά την επιχείρηση UNMEE κτλ.). Επρόκειτο για μία πρωτοβουλία κρατών του Βορρά περιορισμένη σε εύρος, που πλέον δεν υφίσταται, με αποτέλεσμα την επιστροφή στην πρότερη κατάσταση. Βλ. Peter Langille, "SHIRBRIG: A promising step towards a United Nations that can prevent deadly conflict", Global Policy Forum website, <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/199/40961.html> (ημ. πρόσβασης 11-10-2016).

δημιουργούν έντονο μίσος στις κοινωνίες που μετατρέπονται σε εμπόλεμη ζώνη, ενώ, παράλληλα, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο δεν εφαρμόζεται στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων³⁶. Είναι παρά πολύ σημαντική και η διαφοροποίηση των κρατών αναφορικά με την ευθύνη προστασίας: τα κράτη του παγκόσμιου Νότου θεωρούν πως μπορεί να νομιμοποιήσει επεμβάσεις στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών, κάτι που κρίνεται ως απαράδεκτο, είτε αυτές είναι ανθρωπιστικού χαρακτήρα, είτε όχι³⁷.

Κανείς δεν μπορεί να μένει στο γεγονός πως η εντολή σε όλες τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών περιελάμβανε στους στόχους της την προστασία των πληθυσμών. Αντίθετα, υπάρχει πολύ μεγάλη απόσταση που πρέπει να διανυθεί ακόμα, ούτως ώστε η ευθύνη προστασίας να αποτελέσει μία πραγματική αρχή, επί τη βάση της οποίας θα λειτουργήσει η διεθνής κοινότητα, καθώς απαιτείται σύμπνοια και κοινή δράση τουλάχιστον των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, με αυτήν την προοπτική να φαντάζει όλο και πιο απόμακρη.

Η διευρυμένη έννοια της ασφάλειας

Στο μεταψυχροπολεμικό κόσμο, υπήρξαν ριζικές αλλαγές. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η συντριπτική πλειονότητα των συγκρούσεων έχουν ξεκάθαρα εμφύλιο ή, ορθότερα, ενδοκρατικό χαρακτήρα³⁸, με τις εμπόλεμες πλευρές κατά κανόνα να είναι η κρατική αρχή και μία (ή περισσότερες) ένοπλη ομάδα, που αμφισβητεί το μονοπώλιο του κράτους στη χρήση βίας στο εσωτερικό του και επιδιώκει μεταβολές είτε στο εδαφικό καθεστώς, είτε στα πολιτικά προνόμια ή τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες μίας ομάδας. Αυτές οι συγκρούσεις καθιστούν συχνά την κρατική κυριαρχία γράμμα κενό, με τις πιθανότητες διάχυσης (spillover) σε περιφερειακό επίπεδο να είναι πάντοτε υπαρκτές. Οι προσφυγικές ροές είναι πάντα μία συνέπεια των εν λόγω συγκρούσεων, ενώ οι συνθήκες έντονης αστάθειας δίνουν την ευκαιρία στο διεθνικό έγκλημα να καρποφορήσει μέσα από την εμπορία όπλων, ναρκωτικών ουσιών κτλ.

Αυτές οι συγκρούσεις είναι κατά κανόνα μακρές σε διάρκεια, με την αιματοχυσία να μη διακόπτεται και τις αντίπαλες πλευρές να είναι πολύ δύσκολο να συμφωνήσουν, καθώς οι διαπραγματεύσεις και η ίδια η σύγκρουση είναι ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος. Στις εν λόγω συγκρούσεις, αυτό που διεξάγεται δεν είναι ένας πόλεμος ως «συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα», αλλά ένας πόλεμος ταυτοτήτων, με τις δύο κυρίαρχες ιδεολογίες (εθνικισμός και θρησκευτικός φονταμενταλισμός) να κινητοποιούν ομάδες ανθρώπων να ξεκινήσουν μία ένοπλη αναμέτρηση ή να εμπλακούν σε αυτήν.

³⁶ Βλ. General Assembly and Security Council of the United Nations, Mobilizing collective action: the next decade of the responsibility to protect (Report of the Secretary-General), A/70/999-S/2016/620, 22 July 2016.

³⁷ Βλ. Christine Gray, 'A Crisis of Legitimacy for the UN Collective Security System?', *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol.56, No. 1 (Jan. 2007), pp. 157-170, σελ. 166 κ.εξ. Τα κράτη με την πιο αρνητική διάθεση έναντι της ευθύνης προστασίας (και της ίσως συνεπαγόμενης από αυτήν έννοια της ανθρωπιστικής επέμβασης) ήταν κράτη εχθρικά στις ΗΠΑ, με την Κούβα, τη Βενεζουέλα και το Βιετνάμ να αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα.

³⁸ Βλ. ενδεικτικά Ειρήνης Χειλά, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2013, κεφ. 1.

Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι παρελθούσες εμπειρίες (συνήθως αρνητικές) ανακινούνται από τους πολιτικούς, οι οποίοι βρίσκουν την ευκαιρία να παραμείνουν στην εξουσία ή και να ενισχύσουν τη θέση τους σε αυτήν μέσα από την όξυνση και πόλωση των εντάσεων. Μάλιστα, η απόλυτη κυριαρχία και επιβολή αρχών του φιλελευθερισμού (οικονομία της αγοράς και δημοκρατία δυτικού τύπου) σε κοινωνίες που βιώνουν καταστάσεις διαίρεσης και συγκρούσεων συχνά διευρύνουν το σκηνικό έντασης.

Στα παραπάνω, εφόσον προστεθούν οι απειλές της τρομοκρατίας, της διασποράς των πυρηνικών όπλων, της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της κλιματικής αλλαγής, τότε μπορεί να αναπτυχθεί πλήρως η έννοια των ασύμμετρων απειλών. Οι εν λόγω απειλές έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: δεν επηρεάζονται από την κρατική κυριαρχία, με αποτέλεσμα αυτή να μην είναι τόσο απόλυτη όσο στο παρελθόν.

Συνεπώς, ήταν απαραίτητη η ανανοηματοδότηση της έννοιας της ασφάλειας, η οποία αποκτά ένα βαθύτερο χαρακτήρα, επεκτεινόμενη πλέον και στο ενδοκρατικό επίπεδο: αυτό ακριβώς σηματοδοτεί η έννοια της ανθρώπινης ασφάλειας, κατά την οποία είναι απαραίτητη μια ολόπλευρη προσέγγιση, με σκοπό ο σύγχρονος πολίτης να αισθανθεί ασφαλής. Η ασφάλεια, λοιπόν, φτάνει μέχρι τον άνθρωπο και δε σταματά στο διακρατικό επίπεδο.

Πυλώνες της ανθρώπινης ασφάλειας είναι πολλοί και αφορούν όλους τους τομείς της ζωής, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, η διασφάλιση της δημόσιας υγείας, του κράτους δικαίου, της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης κτλ. Σε αυτούς τους τομείς, τόσο το κράτος, όσο και τα Ηνωμένα Έθνη μέσα από τους εξειδικευμένους οργανισμούς τους (UNICEF, UNDP, WHO κ.α.) έχουν την ευθύνη να εξαλείψουν τις γενεσιουργές αιτίες των σύγχρονων συγκρούσεων. Όπως γίνεται αντιληπτό, λοιπόν, η δραστηριοποίηση του ΟΗΕ που αναφέρθηκε στον πρόλογο στο επίπεδο του απλού λαού (grassroot level) είναι πολύ σημαντική, καθώς μπορούν να ενισχύσουν την κοινωνική συνοχή και να εξαλείψουν το (ενδημικό σε κοινωνίες που αντιμετωπίζουν δομικά προβλήματα) αίσθημα αδικίας.

Μέσα από τη δράση στο πεδίο, θα μπορούσε να ειπωθεί πως ο ΟΗΕ προωθεί αυτήν τη νέα ανάγνωση της ασφάλειας ως μία νέα νόρμα της διεθνούς κοινότητας, χωρίς ωστόσο να λείπουν και τα επίσημα κείμενα που οδηγούν σε αυτήν την κατεύθυνση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η εισαγωγή της «Ατζέντας για την Ειρήνη» του Boutros-Ghali, όπου γίνεται λόγος για τη διαπεραστικότητα και το βάθος των αιτιών της σύγκρουσης σήμερα και την ανάγκη ενίσχυσης σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, της επίτευξης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και του περιορισμού των όπλων μαζικής καταστροφής, η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη του 2005 και οι Στόχοι της Χιλιετίας, μαζί με την Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Αυτά τα κείμενα, σε συνδυασμό με την ενισχυμένη διεθνή περιβαλλοντική νομοθεσία (π.χ. Παρίσι 2016), καταδεικνύουν πως η ανάπτυξη είναι ένα σφαιρικό φαινόμενο, που περιλαμβάνει ολόκληρη την κοινωνική ζωή, το μείζον τελικά, ζήτημα της ανθρώπινης (και κατ' επέκταση της διεθνούς) ασφάλειας.

Το Α' Μέρος αφορούσε τη θεσμική ανάγνωση του Οργανισμού, σε συνδυασμό με κάποιους καθοριστικούς για τη λειτουργία του θεσμούς, όπως οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις, αλλά και η προσπάθεια συγκρότησης κάποιων νορμών για μια διαφορετική λειτουργία του διεθνούς συστήματος, με κύριο γνώμονα την

ενίσχυση της κοινωνικότητας των συστατικών μερών του. Γίνεται σαφές πως ο Οργανισμός ελάχιστα δύναται να επιτύχει, χωρίς τη βούληση των κρατών που τον αποτελούν και κυρίως των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αποτελεί, μάλιστα, συχνά και τον κύριο κατηγορούμενο για όλες τις σημαντικές κρίσεις, που οδηγούν σε ανθρωπιστικές τραγωδίες. Ωστόσο, ο ΟΗΕ ούτε κυρίαρχος είναι, ούτε ένοπλες δυνάμεις διαθέτει, όπως δε διαθέτει ούτε και ένα σώμα λήψης αποφάσεων ανεξάρτητο από τα κράτη. Μπορεί να επισημανθεί, δε, πως το ενδεχόμενο διεύρυνσης του ρόλου του είναι κάτι ευκαιριακό, που εξαρτάται από εξωγενείς και μη ελεγχόμενους από αυτόν παράγοντες, όπως ο διεθνής καταμερισμός ισχύος. Έτσι, ο Οργανισμός δεν μπόρεσε να σταματήσει τη μονομερή αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ το 2003, ούτε μπορεί να προσφέρει κάτι παραπάνω από ανθρωπιστική βοήθεια στη Συρία. Αυτά θα εξεταστούν πλέον στις περιπτωσιολογικές μελέτες.

Β' Μέρος

Ιράκ (1991,2003)

Η περίπτωση του Ιράκ είναι πολύ ενδιαφέρουσα, καθώς αποτυπώνει την ιδιαιτερότητα της μεταψυχροπολεμικής περιόδου σε όλες τις εκφάνσεις της: αφενός αποτυπώνει την – προσωρινή – σύμπτωση των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και την πλήρη ενεργοποίηση του μηχανισμού συλλογικής ασφάλειας για πρώτη ουσιαστικά φορά στα χρονικά, αφετέρου, όμως, καταδεικνύει τη μονομέρεια της αμερικανικής δύναμης, απότοκο του τερματισμού του Ψυχρού Πολέμου και της επακόλουθης μονοπολικότητας στο διεθνές σύστημα, που επέτρεψε στην αμερικανική υπερδύναμη να δράσει μονομερώς, χωρίς το σεβασμό στη διεθνή οργάνωση και στην πολυμερή διπλωματία, τον οποίο επεδίωκε να εμπνεύσει κατά τη δεκαετία του 1990.

Πράγματι, τα Ηνωμένα Έθνη ασχολούνται ενεργά με το Ιράκ από το 1980 και, από τότε μέχρι το 2001, αυτή η ενασχόληση έλαβε 5 διαφορετικές μορφές³⁹:

- Της παραδοσιακής ειρηνευτικής αποστολής στα πλαίσια του Ψυχρού Πολέμου κατά τον πόλεμο ανάμεσα σε Ιράν και Ιράκ, που διήρκεσε σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980
- Της διεθνούς αστυνομικής δράσης μετά την εισβολή στο Κουβέιτ από το Ιράκ το 1990
- Της δύναμης για την επιτήρηση των συνόρων μεταξύ Ιράκ και Κουβέιτ (United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission, UNIKOM), με εντολή, ωστόσο, η οποία εντασσόταν στο Κεφάλαιο VII
- Της πολυδιάστατης προσέγγισης στη διατήρηση της ειρήνης, με την αποστολή φρουράς των Ηνωμένων Εθνών στο βόρειο Ιράκ⁴⁰ και της δράσης των δυτικών δυνάμεων εκτός του πλαισίου των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας⁴¹
- Της παγκόσμιας ρυθμιστικής δύναμης, με το Συμβούλιο Ασφαλείας να παγιώνει συγκεκριμένα πρότυπα αναφορικά με την επιτήρηση της στρατιωτικής ικανότητας του Ιράκ, σε συνδυασμό με τη διαχείριση

³⁹ Βλ. David M. Malone and James Cockayne, "Lines in the sand: The United Nations in Iraq, 1980-2001", στο Ramesh Thakur and Wagehuru Pal Singh Sidhu (eds.), *The Iraq crisis and world order: Structural, institutional and normative challenges*, United Nations University Press, Tokyo, New York, Paris, 2006, σελ. 17.

⁴⁰ Σκοπός η κατάπαυση της παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν και ιδίως της δημιουργίας προσφυγικών ροών Κούρδων, οι οποίοι εξωθούνταν σε απομάκρυνση από τις εστίες τους. Με τη δράση των Ηνωμένων Εθνών, εκατοντάδες χιλιάδες Κούρδοι επέστρεψαν στις εστίες τους, ενώ εξασφαλίστηκε και η επιτυχής διανομή ενός μεγάλου προγράμματος ανθρωπιστικής βοήθειας. Επρόκειτο για κρίση που σοβούσε στο Ιράκ μετά τον αποτυχημένο πόλεμο με το Κουβέιτ και την προσωρινή (όπως αποδείχτηκε) αμφισβήτηση της εξουσίας του Σαντάμ από Σίιτες αντάρτες στο Νότο και τους Κούρδους στο Βορρά. Βλ. *ibid*, σελ. 23 και 24.

⁴¹ Τέτοια ενέργεια ήταν η μονομερής "Operation Provide Comfort" από την πλευρά των δυτικών δυνάμεων, που αφορούσε την αποστολή 16.000 στρατιωτών για την προστασία των διωκόμενων Κούρδων. Το ανωτέρω περιγραφέν "CNN effect" έκανε την εμφάνισή του. Βλ. *ibid*, σελ. 24.

ορισμένων δυσμενών καταστάσεων, όπως οι ανθρωπιστικές ανάγκες εντός της χώρας⁴²

Μπορεί, λοιπόν, ο ρόλος των Ηνωμένων Εθνών να είναι πολυσχιδής σχετικά με το Ιράκ, ωστόσο η ανάλυση της εν λόγω περιπτώσιολογικής μελέτης θα εστιάσει στους δύο Πολέμους του Κόλπου, οι οποίοι αποτέλεσαν εκ διαμέτρου αντίθετες επεμβάσεις ως προς τη διεθνή νομιμότητα και νομιμοποίησή τους, με τον πρώτο να αποτελεί πιστή εφαρμογή του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και το δεύτερο να αποτελεί μία τελείως έκνομη και εκτός του πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών επέμβαση.

Ο *πρώτος πόλεμος του Κόλπου* (1990-91)⁴³ ξεκίνησε, όπως ήδη ειπώθηκε, με την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ στις 2 Αυγούστου 1990, η οποία συνέβη τόσο για οικονομικούς (έλεγχος ενός σημαντικού τμήματος της παγκόσμιας προσφοράς πετρελαίου) όσο και για πολιτικούς (έλεγχος εδάφους που θεωρείτο ως τμήμα του κράτους του Ιράκ) λόγους. Η απάντηση του Συμβουλίου Ασφαλείας, ωστόσο, ήταν άμεση μέσα από τα ψηφίσματα 660, με το οποίο καταδίκασε την επίθεση, και 661, με το οποίο επέβαλε κυρώσεις και στις δύο πλευρές υπό την επίβλεψη επιτροπής.

Η ενέργεια του Ιράκ ήταν μία καθαρή «παραβίαση της ειρήνης» (breach of peace) και «πράξη επιθετικότητας» (act of aggression), αν γίνει η συζήτηση με όρους του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Όπως αναλύθηκε παραπάνω, μία τέτοια ενέργεια οδηγεί στην εφαρμογή του Κεφαλαίου VII του Χάρτη, όπερ και εγένετο, μέσω της νομιμοποιημένης από τον ΟΗΕ επιχείρησης «Καταιγίδα της Ερήμου» (Operation Desert Storm).

Αυτή η επέμβαση έλαβε χώρα μετά από την άρνηση συμμόρφωσης του Ιράκ στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα οποία εστίαζαν στον τερματισμό της κατοχής του Κουβέιτ από το Ιράκ. Το ψήφισμα 678 (Νοέμβριος 1990) ήταν εκείνο με το οποίο το Συμβούλιο Ασφαλείας εξουσιοδοτούσε τη χρήση βίας, καθώς προέβλεπε πως δινόταν στο Ιράκ μία «τελευταία ευκαιρία»⁴⁴ για να συμμορφωθεί με τα συναφή ψηφίσματα μέχρι τις 15 Ιανουαρίου 1991 και, αν αυτό δε συνέβαινε, το Συμβούλιο εξουσιοδοτούσε τα κράτη-μέλη να χρησιμοποιήσουν «όλα τα απαραίτητα μέσα»⁴⁵ για να το εξαναγκάσουν προς το σκοπό αυτό.

Ο ρόλος των ΗΠΑ σε αυτή τη διαδικασία απάντησης στο Ιράκ ήταν κυρίαρχος, ενώ το Κεφάλαιο VII δεν αναφέρεται άμεσα, αλλά κατά πάσα πιθανότητα γίνεται

⁴² Παράδειγμα η προσπάθεια δυναμικότερης επιτήρησης του ιρακινού οπλισμού, σε συνδυασμό με το “Oil-for-Food” Programme, κατά το οποίο το Ιράκ θα μπορούσε να εξαγάγει ορισμένα από τα πετρελαϊκά του αποθέματα, ούτως ώστε να συντηρηθεί ο – ταλανιζόμενος και από τις κυρώσεις επί του Ιράκ και όχι μόνο από το καθεστώς του Σαντάμ - πληθυσμός της χώρας. Ωστόσο, το καθεστώς της οικονομικής ασφυξίας δημιούργησε μία επικερδή για τους έχοντες την εξουσία μαύρη αγορά, ενώ το “Oil-for-Food” Programme έγινε αντικείμενο ερευνών για κακοδιαχείριση και ενίσχυση της διαφθοράς, καθώς δισεκατομμύρια δολάρια κατέληξαν σε προσωπικούς λογαριασμούς εμπλεκόμενων, αλλά και στο καθεστώς του Ιράκ. Βλ. *ibid*, σελ. 25 κ.εξ.

⁴³ Βλ. *ibid*, σελ. 20 κ.εξ., αλλά και Macqueen, ο.π., σελ. 136 κ.εξ.

⁴⁴ Η εν λόγω φράση αποτελεί σημείο-κλειδί για την πρόσφατη ιστορία του Ιράκ, καθώς είχε χρησιμοποιηθεί και πριν από τη μη νομιμοποιημένη από τον ΟΗΕ επέμβαση του 2003, στο «διαβόητο» ψήφισμα 1441, όπως θα φανεί και στη συνέχεια.

⁴⁵ Πρόκειται για στερεότυπη έκφραση, με την οποία το Συμβούλιο νομιμοποίησε και σε άλλες περιπτώσεις τη χρήση βίας.

υπαινιγμός ως προς την ενεργοποίησή του. Ουσιαστικά, το ψήφισμα 678 παρέσχε τη νομιμοποίηση στις Ηνωμένες Πολιτείες να συγκροτήσουν μία ad hoc συμμαχία εναντίον του Ιράκ.

Πράγματι, με την παρέλευση της 15^{ης} Ιανουαρίου, ο διεθνής συνασπισμός υπό την ηγεσία των ΗΠΑ άνοιξε πυρ με επιχειρήσεις από ξηράς και αέρος, με συνέπεια εντός ολίγων ημερών οι ιρακινές δυνάμεις να απωθηθούν από το έδαφος του Κουβέιτ. Η Σοβιετική Ένωση και η Κίνα παρέμειναν εκτός του πλαισίου δράσης, καθώς δεν ήταν σύμφωνες με την ανάληψη στρατιωτικής δράσης, με αποτέλεσμα η συλλογική δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας να παρουσιάζει κενά.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1991 ο διεθνής συνασπισμός ολοκλήρωσε τις επιχειρήσεις του χωρίς να υπάρξει απόπειρα αλλαγής καθεστώτος στο Ιράκ, η οποία πιθανότατα θα έθετε σε κίνδυνο την πολύ σημαντική υποστήριξη που είχαν κερδίσει υπέρ του πολέμου οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βρετανία. Ο πόλεμος, ωστόσο, δεν τελείωσε τυπικά σε εκείνο το χρονικό σημείο, καθώς υπεγράφη εκεχειρία και όχι συνθήκη ειρήνης. Οι όροι αυτής της εκεχειρίας περιλαμβάνονταν κατά κύριο λόγο στο ψήφισμα 687⁴⁶, βάσει του οποίου το Ιράκ έπρεπε να αφοπλιστεί. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, θα εφαρμόζονταν δύο μέθοδοι: ο αφοπλισμός του Ιράκ μέσα από την επιθεώρηση και καταστροφή του οπλισμού του, σε συνδυασμό με τον περιορισμό της δυνατότητας του Ιράκ να αναπτύξει εκ νέου τις στρατιωτικές του δυνατότητες μέσα από την επιβολή κυρώσεων.

Αρμόδια για να εφαρμόσει τις απαιτήσεις περί αφοπλισμού του Ιράκ ήταν η UNSCOM (United Nations Special Commission, UNSCOM), με το Σαντάμ Χουσεΐν να δημιουργεί εξαρχής ένα κλίμα υπονόμησης και αμφισβήτησης των ικανοτήτων της μέσα από την ελλιπή συνεργασία του με την Επιτροπή. Από το σημείο αυτό, ξεκινούν οι ρωγμές εντός του Συμβουλίου Ασφαλείας, με τις Γαλλία-Ρωσία-Κίνα να επιθυμούν τη συνέχιση και ενίσχυση του καθεστώτος των επιθεωρήσεων και κυρώσεων, τη στιγμή που ΗΠΑ και Βρετανία λάμβαναν μονομερείς δράσεις⁴⁷ εναντίον του Ιράκ, ούτως ώστε η UNSCOM να επιθεωρήσει συγκεκριμένα σημεία που θεωρείτο πως ο Σαντάμ έκρυβε οπλισμό⁴⁸. Ήταν προφανές πως η αगाστή συνεργασία μεταξύ των

⁴⁶ Οι όροι της εκεχειρίας συμπληρώνονταν κατ' ουσίαν από την UNIKOM (Iraq-Kuwait Observation Mission, UNIKOM) η οποία θα επέβλεπε την παραμεθόριο μεταξύ Ιράκ-Κουβέιτ, με σκοπό την αποτροπή τυχόν νέας ιρακινής επίθεσης. Όπως ήδη ειπώθηκε, ήταν η πρώτη ειρηνευτική (peacekeeping) αποστολή, με δυνατότητες επιβολής, προερχόμενες από τη – βάσει του κεφαλαίου VII εκδοθείσα – εντολή της. Πράγματι, όταν το Ιράκ δοκίμαζε τα όρια της αποστρατιωτικοποιημένης ζώνης το 1993 επιχειρώντας να αποσπάσει από εκεί τον οπλισμό που είχε εγκαταλειφθεί από την άτακτη υποχώρηση του 1991, η δύναμη της UNIKOM αυξήθηκε από 300 σε 3.600 στρατιώτες, ενώ ενισχύθηκε σημαντικά και το μηχανοκίνητο τμήμα της. Μετά από αυτήν τη σαφή δήλωση προθέσεων, το Ιράκ δεν επιχείρησε εκ νέου να αμφισβητήσει τις δυνατότητες της UNIKOM, με συνέπεια τα σύνορα Ιράκ-Κουβέιτ να μείνουν τελικά άθικτα από το 1991 μέχρι το 2003, όταν η UNIKOM διαλύθηκε μετά το δεύτερο αμερικανικό πόλεμο εναντίον του Ιράκ το Μάρτιο του 2003. Για τις σχετικές πληροφορίες, βλ. Macqueen, ο.π., σελ. 139 και 140.

⁴⁷ Παράδειγμα τέτοιας ενέργειας ήταν ο βομβαρδισμός της Βαγδάτης από τις δύο αγγλοσαξονικές δυνάμεις.

⁴⁸ Η UNSCOM βασιζόταν ιδιαίτερα στις δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών για να φέρει εις πέρας το έργο της, με συνέπεια να μπορεί να επικριθεί για αυτή τη διασύνδεση. Πρόκειται για ακόμα ένα δείγμα της εξάρτησης του Οργανισμού από τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου

μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας είχε ήδη αρχίσει να αποτελεί παρελθόν, με τις αντιπαραθέσεις να ενισχύονται μέχρι και τον πόλεμο που διεξήγαγε η Αμερική εναντίον του Σαντάμ το 2003.

Η περίπτωση του Ιράκ στον πρώτο πόλεμο του Κόλπου, λοιπόν, καταδεικνύει το τελείως διαφορετικό κλίμα που διαμορφώθηκε αμέσως μετά το Ψυχρό Πόλεμο, σε συνδυασμό με την εφαρμογή της νέας αντίληψης περί ασφάλειας, που αφορά την αφαίρεση οπλισμού – και ιδίως των όπλων μαζικής καταστροφής⁴⁹ (Weapons of Mass Destruction, WMD) – από τα κράτη που θεωρούνται ως εγγενώς επικίνδυνα για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, όπως το Ιράκ, σε συνδυασμό με την αποκήρυξη της τρομοκρατίας (καθώς στο επίμαχο ψήφισμα 687 γινόταν λόγος για ανάγκη αποκήρυξης από το Ιράκ της διεθνούς τρομοκρατίας). Φυσικά, ο ρόλος των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν κυρίαρχος σε αυτήν την περίοδο, επιτυγχάνοντας να θέσει εκείνη τους «όρους του παιχνιδιού», επιλέγοντας αντιπάλους επί των οποίων πρέπει να τηρηθεί η διεθνής νομιμότητα. Αυτή η πραγματικότητα, ωστόσο, δε σήμαινε πως οι ΗΠΑ θα παρέμεναν δεσμευμένες σε πολυμερείς θεσμούς, κάθε άλλο μάλιστα.

Ο δεύτερος πόλεμος του Κόλπου (2003) σχετιζόταν άμεσα με τον τερματισμό του πρώτου, ωστόσο σε αυτόν οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν είχαν τη στήριξη της διεθνούς κοινότητας, τουλάχιστον του συντριπτικά μεγαλύτερου τμήματός της.

Όπως τονίστηκε, το Συμβούλιο Ασφάλειας σταδιακά ξεκίνησε να διαιρείται αναφορικά με τον κατάλληλο τρόπο αντιμετώπισης του «προβλήματος» με την ονομασία «Ιράκ». Το καθεστώς των ελέγχων και κυρώσεων αντιμετώπιζε προβλήματα ήδη από τη δεκαετία του 1990, με την είσοδο στη νέα χιλιετία να μην αλλάζει τα δεδομένα: αντίθετα, κατά το πρώτο ήμισυ του 2001 το πλαίσιο που εγκαθιδρύθηκε από το ψήφισμα 687 βρισκόταν σε τουλάχιστον μερική αποδιάρθρωση, αφού οι επιθεωρήσεις είχαν σταματήσει ήδη από το 1998 λόγω των βομβαρδισμών που επιχείρησαν στο Ιράκ οι ΗΠΑ και Βρετανία, ενώ και το καθεστώς των κυρώσεων μετατρεπόταν σε αναποτελεσματικό, καθώς τα έσοδα του Ιράκ από την εξαγωγή πετρελαίου αυξάνονταν, ούτως ώστε να ικανοποιηθούν οι ανθρωπιστικές ανάγκες εντός της χώρας.

Οι αποκλίνουσες θέσεις εντός του Συμβουλίου συνεχίζονταν, με τις Γαλλία, Ρωσία και Κίνα να επιζητούν ένα πιο χαλαρό καθεστώς επιθεωρήσεων άνευ κυρώσεων, ενώ οι ΗΠΑ και Βρετανία τηρούσαν μία σταθερή, σκληρή στάση υπέρ της ενίσχυσης του υπάρχοντος καθεστώτος. Μάλιστα, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, οι ΗΠΑ και Βρετανία έδειχναν αποφασισμένες να προχωρήσουν δυναμικά, με στόχο την ανατροπή του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν.

Η προεδρία Bush είχε ήδη δείξει τις προθέσεις της έναντι της πολυμερούς δράσης: δεν επικύρωσε το πρωτόκολλο του Κιότο, ενώ, παράλληλα, απέσυρε τις Ηνωμένες Πολιτείες από τη Συνθήκη Αντιβαλλιστικών Πυραύλων⁵⁰. Χαρακτηριστική, δε, είναι και η ομιλία του στα πλαίσια της ετήσιας συνόδου από κοινού των δύο

Ασφαλείας και κυρίως από την εναπομείνασα υπερδύναμη μετά το Ψυχρό Πόλεμο Αμερική. Βλ. David M. Malone and James Cockayne, ο.π., σελ. 27.

⁴⁹ Πράγματι, το προαναφερθέν ψήφισμα 687 προέβλεπε την καταστροφή όλων των χημικών και βιολογικών όπλων και όλων των βαλλιστικών πυραύλων με εύρος μεγαλύτερο των 150 χλμ. Βλ. σχετικά Hikaru Yamashita, 'The Iraq War, the United Nations Security Council, and the Legitimacy of the Use of Force', NIDS Security Reports, No. 6 (September 2005), pp. 38-92, σελ. 47.

⁵⁰ Βλ. *ibid*, σελ. 64.

σωμάτων του Κογκρέσου (State of the Union Address) στις 29 Ιανουαρίου 2002, κατά την οποία κατονόμασε το Ιράν, τη Β. Κορέα και το Ιράκ ως «άξονα του κακού» και συνέδεσε αυτά τα κράτη με την τρομοκρατία και τα όπλα μαζικής καταστροφής, ενώ πρόσθεσε πως δε θα περιμένει και πως η αλλαγή καθεστώτος (regime change) στο Ιράκ είναι κάτι που ίσως οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να επιχειρήσουν μόνες τους.

Παρόλα αυτά, ο τότε Αμερικανός πρόεδρος πείστηκε πως πρωταρχικό του μέλημα θα πρέπει να είναι η απόκτηση της διεθνούς νομιμοποίησης από το Συμβούλιο Ασφαλείας, μετά από την εκδήλωση έντονης κριτικής⁵¹ τόσο από κράτη-συνμάρχους των Ηνωμένων Πολιτειών (όπως η Γαλλία και η Γερμανία), αλλά και από πολύ σημαντικές προσωπικότητες εντός της Αμερικής, με προεξάρχουσα τη φυσιογνωμία του Henry Kissinger.

Αυτό που επιτυγχάνουν οι ΗΠΑ είναι μία συμφωνία μεταξύ των 5 μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας να ενταθούν οι επιθεωρήσεις αφοπλισμού και να παρασχεθεί μία τελευταία ευκαιρία στο Ιράκ. Πρόκειται για το ψήφισμα 1441 (8 Νοεμβρίου 2002), στο οποίο προβλεπόταν όχι μόνο πως το Ιράκ θα επέτρεπε τη συνέχιση των επιθεωρήσεων από την UNMOVIC⁵² (UN Monitoring, Verification and Inspection Commission), αλλά επίσης θα προέβαινε σε επίσημη δήλωση πως οι δραστηριότητες σχετικά με την απόκτηση όπλων μαζικής καταστροφής είχαν τερματιστεί. Το Ιράκ, λοιπόν, θεωρείτο πως βρισκόταν σε ουσιαστική παραβίαση των υποχρεώσεων που είχε αναλάβει βάσει παλαιότερων ψηφισμάτων και έπρεπε να τηρήσει τα άρτι αναφερθέντα εν είδει μίας τελευταίας ευκαιρίας προς το συγκεκριμένο κράτος της Μέσης Ανατολής. Αν δε συμμορφωνόταν και σε αυτήν την περίπτωση, τότε το Ιράκ θα αντιμετώπιζε «σοβαρές επιπτώσεις» (serious consequences), *εφόσον όμως προηγείτο η έκθεση των επιθεωρητών και η σύγκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας σε σύνοδο* (υπογράμμιση του γράφοντος). Άξιο λόγου για το παρόν ψήφισμα, τέλος, είναι πως τα WMD αναγνωρίστηκαν επίσημα για πρώτη φορά ως απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Το ψήφισμα 1441⁵³ ήταν το τελευταίο δείγμα συνεργασίας μεταξύ των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ο Σαντάμ έδειχνε να συμμορφώνεται με τους όρους του (π.χ. κατέθεσε την απαιτούμενη από το Ιράκ επίσημη δήλωση έγκαιρα), ωστόσο ο επικεφαλής της UNMOVIC, Hans Blix, δήλωσε στην έκθεσή του της 27^{ης} Ιανουαρίου 2003 πως το Ιράκ δεν έχει αποδεχτεί ειλικρινά τους όρους περί αφοπλισμού. Παράλληλα, η διεθνής επιθεώρηση αφοπλισμού του Ιράκ εξακολουθούσε να βασίζεται ιδιαίτερα στις δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών και να μην μπορούν να παράξουν απτά αποτελέσματα πως το Ιράκ λειτουργούσε ενάντια στους όρους περί αφοπλισμού.

⁵¹ Ο Πόλεμος που τελικά διεξήχθη το 2003 προκάλεσε ιδιαίτερα έντονες αντιδράσεις από την πλευρά της παγκόσμιας κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες εκδηλώθηκαν με σειρά πολυπληθών συλλαλητηρίων σε πολλές πόλεις του πλανήτη. Στην οργάνωση αυτών των κινητοποιήσεων το διαδίκτυο ήταν ένα πολύτιμο όργανο, γεγονός που αποδεικνύει τη χρησιμότητά του για την επίτευξη στόχων σχετικών με την πολιτική για πρώτη φορά. Βλ. David Cortright, "The world says no: The global movement against war in Iraq" στο Ramesh Thakur and Wagehuru Pal Singh Sidhu (eds.), *The Iraq crisis...*, ο.π., κεφ. 5.

⁵² Επρόκειτο για τη συνέχιση της UNSCOM.

⁵³ Για το εν λόγω ψήφισμα, βλ. κυρίως Hikaru Yamashita, ο.π., σελ. 68 κ.εξ.

Το εν λόγω ψήφισμα, λοιπόν, δε νομιμοποιούσε τη χρήση βίας απέναντι στο Ιράκ, δεν περιείχε καμία αναφορά σε πιθανή διασύνδεση του καθεστώτος του Σαντάμ Χουσεΐν με τη διεθνή τρομοκρατία, ούτε καθιστούσε το Συμβούλιο Ασφαλείας ανενεργό και αναρμόδιο να αποφασίσει σχετικά με τη χρήση βίας στο μέλλον. Παρόλα αυτά, οι νομικές θεωρήσεις του εν λόγω ψηφίσματος διέφεραν ριζικά: η άποψη που προβλήθηκε κυρίως από τη Γαλλία ήταν πως η δυνητική χρήση της βίας εξαρτάτο από την απάντηση του Ιράκ στο ζήτημα των όπλων μαζικής καταστροφής και η απόφαση για δράση έπρεπε να ληφθεί ύστερα από νέα συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας· από την άλλη πλευρά, η άποψη της Αμερικής ήταν πως το ψήφισμα 1441 έδινε ήδη την εξουσιοδότηση χρήσης βίας, χωρίς να απαιτείται ένα νέο ψήφισμα (η χρήση ισχύος έγινε «αυτόματη», “automatic”). Για την προεδρία Bush δεν είχε καμία σημασία πως αυτό το συμπέρασμα ήταν βεβιασμένο και δε δύνατο να εξαχθεί από το επίμαχο ψήφισμα.

Και αφού έγινε λόγος για το τελευταίο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας πριν από την επέμβαση στο Ιράκ, κρίνεται χρήσιμο, πριν την περιγραφή του προβληθέντος επιχειρήματος της προληπτικής αυτοάμυνας, να γίνει λόγος για την (έωλη) νομική βάση που προέβαλαν για την επέμβαση οι ΗΠΑ και Βρετανία: η «Επιχείρηση Ελευθερία των Ιρακινών» (Operation Iraqi Freedom) εξουσιοδοτήθηκε από τα *υπάρχοντα* ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας⁵⁴. Πιο συγκεκριμένα, το ψήφισμα 678 εξουσιοδότησε τη χρήση βίας έναντι του Ιράκ για να το απωθήσει από το Κουβέιτ, η οποία *σταμάτησε* να ασκείται με την εκκενρία που επήλθε μέσω του ψηφίσματος 687, υπό τον όρο το Ιράκ να καταστρέψει τα όπλα μαζικής καταστροφής που διαθέτει. Ωστόσο, η εξουσιοδότηση χρήσης βίας του ψηφίσματος 678 εξακολουθεί να ισχύει. Με το ψήφισμα 1441, το Ιράκ κρίθηκε πως παραβιάζει τους όρους του ψηφίσματος 687 και έλαβε μία τελευταία ευκαιρία να συμμορφωθεί, ενώ προειδοποιήθηκε πως θα αντιμετωπίσει σοβαρές συνέπειες αν δεν πράξει αναλόγως. Το Ιράκ δε συμμορφώθηκε, τελικά, με αποτέλεσμα η εξουσιοδότηση χρήσης βίας υπό το ψήφισμα 678 να *αναβιώσει* και να είναι ενεργή μέχρι τη στιγμή της επέμβασης, ενώ το ψήφισμα 1441 το μόνο που απαιτεί είναι η σύνταξη έκθεσης για την επιθεώρηση του αφοπλισμού και η συζήτησή της, *χωρίς να απαιτείται μία επιπλέον απόφαση για τη νομιμοποίηση χρήσης βίας*.

Οι συγκεκριμένοι ισχυρισμοί οδηγούσαν στον παροπλισμό του Συμβουλίου Ασφαλείας και στην υποστήριξη του επιχειρήματος πως δεν ήταν μία απόφασή του απαραίτητη για το ζήτημα, κάτι που σίγουρα δε δικαιολογείται από την ύπαρξη ενός ψηφίσματος πριν από 12 χρόνια, το οποίο τότε είχε νομιμοποιήσει τη χρήση βίας έναντι του Ιράκ. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, άλλωστε, είναι ένα πολιτικό όργανο και προδεδικασμένα (δηλαδή η λήψη της ίδιας απόφασης σε κάθε περίπτωση, εφόσον μία τέτοια είχε ληφθεί στο παρελθόν) δεν είναι δυνατό να υφίστανται. Παράλληλα, το Συμβούλιο Ασφαλείας αποτελεί την «κυβέρνηση» των Ηνωμένων Εθνών και είναι δύσκολο να γίνει αποδεκτή η θέση πως είχε μόνο τη δυνατότητα συζήτησης επί ενός ζητήματος, χωρίς αυτή να συνοδεύεται από τη δυνατότητα απόφασης επί αυτού.

⁵⁴ Βλ. σχετικά British Institute of International and Comparative Law, ‘The Use of Force against Iraq’, *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 52, No. 3 (Jul.,2003) pp. 811, published by Cambridge University Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law.

Ωστόσο, οι Ηνωμένες Πολιτείες ποτέ δεν έπαψαν να δρουν και εκτός του Συμβουλίου Ασφαλείας, κάνοντας λόγο για την ανάγκη προληπτικής αυτοάμυνας. Η προσπάθεια της προεδρίας Bush να κερδίσει την υποστήριξη της ίδιας του της χώρας για τον πόλεμο επέφερε την προβολή του ανωτέρω δόγματος, το οποίο με τη σειρά του δημιουργεί επιπλέον προβληματισμούς.

Η Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών (Σεπτέμβριος 2002) αναφέρει στο κεφάλαιο V πως «νέες θανάσιμες απειλές έχουν εμφανιστεί από κράτη παρίες και τρομοκράτες», απειλές οι οποίες δεν πρόκειται να πλήξουν τις Ηνωμένες Πολιτείες με συμβατικά όπλα, αλλά με όπλα μαζικής καταστροφής στοχεύοντας τόσο τις ένοπλες δυνάμεις, όσο και τους απλούς Αμερικανούς πολίτες.

Συνεπώς, όπως υποστηρίζεται, «δεν μπορούμε να επιτρέψουμε στους εχθρούς μας να μας χτυπήσουν πρώτοι», γι' αυτό και κρίνεται ως απαραίτητη η επιλογή των προληπτικών ενεργειών, οι οποίες μάλιστα μπορεί να λάβουν χώρα ακόμα και αν επικρατεί αβεβαιότητα σχετικά με το χρόνο και το σημείο της επίθεσης του εχθρού.

Με αυτόν τον τρόπο, το δόγμα της προληπτικής αυτοάμυνας επεκτείνεται⁵⁵, με (διακηρυγμένο) σκοπό την αντιμετώπιση των απειλών νέας μορφής. Αν γίνει δεκτή αυτή η θέση, τότε ο πόλεμος εναντίον του Ιράκ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «νόμιμη άμυνα», ωστόσο, αυτή η άποψη θα δημιουργούσε επικίνδυνα προηγούμενα, καθώς μία απλή δήλωση απειλής ίσως και να ήταν αρκετή για ένα κράτος, ούτως ώστε να πλήξει ένα άλλο, με συνέπεια το όποιο νόημα υπάρχει στον όρο «διεθνής κοινωνία» να εξαφανίζεται. Τέτοιες θέσεις δείχνουν περιφρόνηση προς τους κανόνες ειρηνικής συνύπαρξης των κρατών και συμβάλλουν άμεσα στην ενίσχυση μονομερών ενεργειών, ενώ παράλληλα μετέβαλαν και τη μέχρι πρότινος κυρίαρχη άποψη πως οι νέες απειλές (ασταθή κράτη, διεθνής τρομοκρατία, διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής κτλ.) μπορούν να αντιμετωπιστούν πιο αποτελεσματικά μέσα από πολυμερείς δράσεις (ιδίως μέσω της οδού του Συμβουλίου Ασφαλείας⁵⁶). Πλέον, οι μονομερείς ενέργειες μακριά από τις χρονοβόρες διαδικασίες για την ενεργοποίηση της συλλογικής δράσης φαίνονταν προτιμότερες.

Πέρα, όμως, από την εκτεταμένη προληπτική άμυνα, άλλο ένα επιχείρημα που επιστρατεύτηκε για να κερδηθεί η «καρδιά και το μυαλό» των Αμερικανών ήταν η απελευθέρωση του ιρακινού λαού από το καταπιεστικό καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν. Όπως είπε, άλλωστε, ο ίδιος ο τότε πρόεδρος, ο λόγος για να γίνει ο πόλεμος στο Ιράκ δεν αφορά μόνο τον αφοπλισμό ή τη διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας, αλλά πάνω απ' όλα, την «υποστήριξη των αξιών μας»⁵⁷. Η εν λόγω ιδεαλιστική

⁵⁵ Αυτή η επέκταση του περιεχομένου αναγνωρίζεται και από την ίδια την έκθεση, καθώς αναφέρεται πως «για αιώνες, το διεθνές δίκαιο αναγνώριζε πως τα έθνη δε χρειάζεται να υποστούν μία επίθεση προτού εκείνα νομίμως λάβουν δράση για να αμυνθούν απέναντι σε δυνάμεις που παρουσιάζουν μία άμεση απειλή επίθεσης» (υπογράμμιση του γράφοντος). Βλ. The National Security Strategy of the United States of America, September 2002, σελ. 14.

⁵⁶ Χαρακτηριστικά παραδείγματα το συναφές με τη διεθνή τρομοκρατία ψήφισμα 1373 (με το οποίο ομογενοποιήθηκε το καθεστώς αντιμετώπισης τρομοκρατίας, καθώς είχε δεσμευτικό χαρακτήρα επί τη βάσει του Κεφαλαίου VII), αλλά και η ίδια η επιθεώρηση του αφοπλισμού του Ιράκ, εφόσον αυτή ανατέθηκε σε διεθνές όργανο μέσα από τις δομές της πολυμερούς διπλωματίας.

⁵⁷ Βλ. Yamashita, ο.π., σελ. 77.

ρητορική φανερώνει τη μεταψυχροπολεμική πρόθεση των Ηνωμένων Πολιτειών να επιτύχουν μία «δογματική ομοιομορφία», ούτως ώστε να εγκαθιδρυθούν (και με τη βία αν είναι απαραίτητο) δυτικού τύπου δημοκρατίες, οι οποίες, όμως, συχνά είναι εκτός της λογικής των λαών που γίνεται απόπειρα κάθε φορά να «ελευθερωθούν»⁵⁸.

Αυτή η νοοτροπία θέτει σε ανυποληψία την κρατούσα αρχή της κυριαρχίας και προχωρά στην αντικατάστασή της από μία αντίληψη πως ο κόσμος οφείλει να ακολουθήσει το δρόμο που έχουν χαράξει οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο «φάρος της δημοκρατίας». Ωστόσο, τα αποτελέσματα δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως θετικά από τη στιγμή που οι προσπάθειες εξομοίωσης των μονάδων του διεθνούς συστήματος οδηγούν σε συγκρούσεις, σε κατάρρευση κρατικών δομών και σε περιφερειακή (και διεθνή) αστάθεια.

Όπως γίνεται αντιληπτό, η δημόσια επιχειρηματολογία των Ηνωμένων Πολιτειών για τον πόλεμο δεν έχει καμία σχέση με τη συζήτηση εντός των Ηνωμένων Εθνών, η οποία επικεντρωνόταν στα όπλα μαζικής καταστροφής. Στο Συμβούλιο Ασφαλείας, οι εκθέσεις επιτήρησης συνέχιζαν να μη δίνουν σαφείς απαντήσεις, με τις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις (Γαλλία, Ρωσία, Κίνα, Γερμανία⁵⁹) να μην πείθονται να νομιμοποιήσουν τον πόλεμο, ενώ οι ΗΠΑ είχαν ήδη λάβει την απόφασή τους.

Τελικά, έγινε πράξη αυτό που είπε ο τότε υπουργός εξωτερικών Powell: «αυτό το σώμα (το Συμβούλιο Ασφαλείας και κατ' επέκταση ο ΟΗΕ) κινδυνεύει να καταστεί άσχετο» με τη λήψη κρίσιμων αποφάσεων αναφορικά με το Ιράκ. Όλες οι προσπάθειες κυρίως από την πλευρά της Βρετανίας για ένα νέο ψήφισμα έπεσαν στο κενό, με συνέπεια στις 17 Μαρτίου οι εκπρόσωποι των ΗΠΑ-Βρετανίας και Ισπανίας (που υποστήριζε τη συγκεκριμένη πλευρά καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου στο Συμβούλιο Ασφαλείας, όπως και η Βουλγαρία) να ανακοινώσουν πως δε θα συντάξουν άλλα προσχέδια ψηφίσματος και πως επιφυλάσσονται να λάβουν τα δικά τους μέτρα για να επιτύχουν τον αφοπλισμό του Ιράκ.

Ο πόλεμος ξεκίνησε στις 20 Μαρτίου 2003 με τα Ηνωμένα Έθνη να παραμένουν παραγκωνισμένα και μάλιστα χωρίς ιδιαίτερο προσωπικό στο πεδίο της μάχης, καθώς ο Κόφι Αννάν είχε ήδη διατάξει την απομάκρυνση του προσωπικού του Οργανισμού από το Ιράκ.

Το αποτέλεσμα της επέμβασης είναι πολύ γνωστό: η «συμμαχία των προθύμων» υπό τις Ηνωμένες Πολιτείες πέτυχε μία γρήγορη νίκη, ανατρέποντας το καθεστώς του Σαντάμ. Η Συμμαχική Προσωρινή Αρχή που επιχείρησε να καλύψει το κενό εξουσίας νομιμοποιήθηκε από τον ΟΗΕ με το ψήφισμα 1483 στις 22 Μαΐου 2003, ωστόσο ο Οργανισμός εξακολούθησε να διαδραματίζει ένα ρόλο υποβαθμισμένο στη χώρα, με τις ΗΠΑ να λαμβάνουν όλες τις αποφάσεις.

Ωστόσο, η αστάθεια και η ανασφάλεια εντός του Ιράκ και η διαμάχη μεταξύ των διακριτών κοινοτήτων του αποδεικνύουν τη δυσκολία να επιτευχθεί μία ομαλή και αναίμακτη αλλαγή καθεστώτος. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ενεπλάκησαν στο «βούρκο» του Ιράκ για πολλά χρόνια, γεγονός που οδήγησε από το 2004 την

⁵⁸ Για την εν λόγω προσπάθεια «οικουμενικοποίησης» των προτύπων που επικρατούν εντός των Ηνωμένων Πολιτειών, βλ. Ειρήνη Χειλά, *Διεθνής Κοινωνία: Διαχρονικές και Σύγχρονες Αντιλήψεις*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα, 2006, Μέρος Δ', κεφάλαιο III.

⁵⁹ Διέθετε τότε θέση προσωρινού μέλους στο Συμβούλιο. Η εναντίωση Γαλλίας-Γερμανίας στην επέμβαση στο Ιράκ, σε αντίθεση με την υποστήριξη από αρκετές χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ υπέρ του πολέμου, συνέβαλαν στο διαχωρισμό από τον Powell μεταξύ της «νέας» και της «παλαιάς» Ευρώπης.

προεδρία Bush να επιζητεί να παραχωρήσει έναν πιο ενεργό ρόλο στον Οργανισμό, τόσο στον τομέα της οργάνωσης της εκλογικής διαδικασίας, όσο και για τον τομέα της επιτήρησης της ασφάλειας.

Είναι φανερό πως οι τακτικές που ακολουθήθηκαν και η προσπάθεια να ανακαταμεμηθεί η εξουσία μεταξύ των κοινοτήτων, με σκοπό να δημιουργηθούν οι δομές δημοκρατικής διακυβέρνησης, σε συνδυασμό με ένα (σχετικά) ανίσχυρο κέντρο έναντι των περιφερειών, που κέρδισαν μεγαλύτερη αυτονομία έναντι του τελευταίου, δεν είχαν τα επιθυμητά αποτελέσματα, δηλαδή ένα Ιράκ σταθερό, δημοκρατικό και προπύργιο των πολιτικών αλλαγών στη Μέση Ανατολή. Αντίθετα, η πολιτική εξουσία αποδείχθηκε ιδιαίτερα ευάλωτη, με το ISIS σήμερα να εκμεταλλεύεται το κενό εξουσίας και να εξουσιάζει πολύ σημαντικές πόλεις του κράτους, όπως η Μοσούλη για την οποία την ώρα συγγραφής της εργασίας γίνεται προσπάθεια ανακατάληψής της.

Τα Ηνωμένα Έθνη αποδείχθηκαν ανίκανα να σταματήσουν τις αμερικανικές μονομερείς δράσεις, ενώ το διεθνές καθεστώς επιθεωρήσεων και κυρώσεων σταθερά παρήκμαζε και έχανε την εμπιστοσύνη της νικήτριας δύναμης του Ψυχρού Πολέμου. Ο Οργανισμός υπέστη ένα πολύ σοβαρό πλήγμα αξιοπιστίας το 2003, αφού οι Ηνωμένες Πολιτείες δε χρειάστηκαν τη νομιμοποίησή τους για να επέμβουν, θέτοντας τα Ηνωμένα Έθνη στο περιθώριο των εξελίξεων και ενισχύοντας την αμφισβήτηση της πορείας αυτονομιστικής τους κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο.

Αφγανιστάν (2001)

Το Αφγανιστάν είναι άλλη μία περίπτωση που δοκιμάζει τα όρια της ανεξαρτησίας των Ηνωμένων Εθνών από τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και, όπως θα καταδειχθεί, πρόκειται για άλλη μία περίπτωση όπου ο οργανισμός δε μπόρεσε να αποδείξει πως στη νέα παγκόσμια τάξη κατέχει μία ισχυρή και ξεχωριστή θέση.

Το εν λόγω κράτος παρουσιάζει αρκετά κοινά σημεία τόσο με το Ιράκ (η ανάλυση του οποίου προηγήθηκε), όσο και με τη Συρία (για την οποία θα γίνει λόγος στη συνέχεια): διακριτές εθνοτικές ομάδες (με κρατικούς θεσμούς που δεν είναι αντιπροσωπευτικοί του συνόλου του πληθυσμού), ιστορικό συγκρούσεων, προσέλκυση του ενδιαφέροντος των Μεγάλων Δυνάμεων⁶⁰, κράτος που μπορεί να απειλήσει την περιφερειακή και διεθνή ασφάλεια κτλ.

Ωστόσο, από τις περιπτώσεις που εξετάζονται στην παρούσα μελέτη, αν ένα κράτος δικαιολογεί τον (αμφιλεγόμενο σε κάθε περίπτωση) όρο «αποτυχημένο κράτος», τότε αυτό είναι σίγουρα το Αφγανιστάν. Πράγματι, αν το αποτυχημένο κράτος χαρακτηρίζεται από ορισμένα γνωρίσματα⁶¹, όπως οι ανίσχυροι κρατικοί θεσμοί, η απουσία του μονοπωλίου στη χρήση νόμιμης βίας, η διαφθορά, το χαμηλό

⁶⁰ Το Αφγανιστάν αποτελεί καθοριστικής σημασίας ενεργειακή οδό, ενώ ήδη από το 19^ο αιώνα αποτελούσε κεντρικό στοιχείο του «Μεγάλου Παίγνιου» (“Great Game”) μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Ρωσίας για την αύξηση της επιρροής τους στην ευρύτερη περιοχή της κεντρικής και νότιας Ασίας.

⁶¹ Βλ. σχετικά Μαρία Β. Μαρκαντωνάτου, «Ανοικοδομώντας «αποτυχημένα κράτη»: Η περίπτωση του Αφγανιστάν», *Ουτοπία*, τεύχος 95 (Μάιος-Ιούνιος 2011), σελ. 199-219, σελ. 201.

εισόδημα και η ανεργία, η αδυναμία ελέγχου ολόκληρης της επικράτειας από την κυβέρνηση⁶² κτλ., τότε το Αφγανιστάν θα μπορούσε σίγουρα να είναι ένα υπόδειγμα.

Οι εθνότητες που επιχειρούν να συνυπάρξουν στο Αφγανιστάν είναι οι Παστούν (στα νότια και στα ανατολικά της χώρας), οι Τατζικοί και οι Ουζμπέκοι (στα βόρεια) και οι Χαζάροι (στις κεντρικές περιοχές του Αφγανιστάν). Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια στιγματίζεται από τη μόνιμη κατάσταση πολέμου στην οποία βρίσκεται η χώρα ήδη από το 1979⁶³, όταν η Σοβιετική Ένωση επενέβη στρατιωτικά για να διατηρήσει στην εξουσία το μόλις ανελθόν στην εξουσία κομμουνιστικό καθεστώς της χώρας⁶⁴. Η ένοπλη αντίσταση, ωστόσο, ήταν ιδιαίτερα δυναμική, με τους mujahideen να επιχειρούν κατά κύριο λόγο στην ύπαιθρο και να υποστηρίζονται δυναμικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες, έχοντας ως στόχο να καταστήσουν το Αφγανιστάν το «Βιετνάμ της Σοβιετικής Ένωσης». Αυτή η αντίσταση στην ΕΣΣΔ είχε έντονα τα χαρακτηριστικά του ριζοσπαστικού Ισλάμ, με φανατικούς Ισλαμιστές να έρχονται στη χώρα κατά το διάστημα της σύγκρουσης, ανάμεσά τους και ο Osama bin Laden, που δημιούργησε τις υποδομές εκπαίδευσης μαχητών που έρχονταν από το εξωτερικό.

Η αποχώρηση των σοβιετικών στρατευμάτων συνέβη το 1988 με την υπογραφή των (διευκολυνθεισών από τα Ηνωμένα Έθνη) συμφωνιών της Γενεύης. Στο Αφγανιστάν εγκαθιδρύθηκε κυβέρνηση διαφόρων στοιχείων mujahideen υπό τον Najibullah, χωρίς ωστόσο οι νικητές του πολέμου να είναι ενωμένοι, με συνέπεια οι συγκρούσεις να συνεχιστούν μέχρι και το 1994, οπότε αναδεικνύονται πολύ ισχυροί οι Ταλιμπάν.

Από το 1994 μέχρι το 2001, λοιπόν, στο Αφγανιστάν κυριαρχούν οι Ταλιμπάν, οι οποίοι επέβαλαν ιδιαίτερα αυστηρές πολιτικές, με σημαντικότερη απόρροια την καταπάτηση των δικαιωμάτων των γυναικών. Το εν λόγω καθεστώς δεν

⁶² Ορισμένα στοιχεία είναι κατατοπιστικά: το 2007, το Αφγανιστάν κατατασσόταν στο Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index, HDI) του UNDP 174^ο ανάμεσα σε 178 χώρες, το προσδόκιμο ζωής έφτανε τα 42.9 έτη το 2005, μόλις το 28% του πληθυσμού είναι εγγράμματο, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανέρχεται στα 964 \$ ΗΠΑ. Για τα στοιχεία αυτά, βλ. Shahrbanou Tadjbakhsh, "Afghanistan" στο Blanca Antonini (ed.), *Security Council Resolutions under Chapter VII: Design, Implementation and Accountabilities (The Cases of Afghanistan, Côte d' Ivoire, Kosovo and Sierra Leone)*, Swedish Ministry for Foreign Affairs and Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior (FRIDE), Madrid, 2009, κεφ. 2, σελ. 14 και 15.

⁶³ Η πολιτική κατάσταση στη χώρα μόνο ομαλή δεν ήταν μέχρι εκείνο το σημείο: μετά το τέλος της μοναρχίας το 1973 με την ανατροπή του επί 40ετίας βασιλιά Zahir Shah (ο οποίος μάλιστα επιχειρήσε να εφαρμόσει το 1964 φιλελεύθερο σύνταγμα, με προβλέψεις για πολιτική ελευθερία και ενισχυμένη παρουσία των γυναικών στην κοινωνική ζωή) από τον ανιψιό του Mohammad Daud, ο οποίος και αναγορεύτηκε πρόεδρος. Η κυβέρνησή του, ωστόσο, απώλεσε την εξουσία το 1978, μετά από πραξικόπημα του Λαϊκού Δημοκρατικού κόμματος του Αφγανιστάν, το οποίο και επιχειρήσε να υποστηρίξει η Σοβιετική Ένωση για να διατηρηθεί στην εξουσία με την επέμβασή της το 1979. Βλ. *ibid*, σελ. 15.

⁶⁴ Αυτός ο πόλεμος είχε οδυνηρές συνέπειες για τη χώρα του Αφγανιστάν, η οποία πέρα από την εγκατάσταση ισλαμιστικών στοιχείων στην επικράτειά της, βίωσε και την απομάκρυνση 5 εκατομμυρίων ανθρώπων από τις εστίες τους, οι οποίοι κατευθύνθηκαν προς το Πακιστάν και το Ιράν.

αναγνωρίστηκε επίσημα από τη συντριπτική πλειονότητα της διεθνούς κοινότητας⁶⁵, παρόλα αυτά ήλεγχε το 95% της επικράτειας της χώρας, ποσοστό ιδιαίτερα υψηλό, αν αναλογιστεί κανείς την προτέρα περίοδο των mujahideen.

Η νομιμοποιητική βάση του καθεστώτος ήταν εθνοτική, συνάμα όμως είχε ισχυρό και το στοιχείο της ηθικής: οι Ταλιμπάν ήταν κατά βάση νέοι Παστούν, που είχαν ανατραφεί στους χώρους συγκέντρωσης προσφύγων στο Πακιστάν και εκπαιδεύτηκαν στις συντηρητικές ισλαμικές σχολές madrassas, οπότε η ρητορική που χρησιμοποιήθηκε ήταν ηθικού χαρακτήρα, καθώς οι mujahideen χαρακτηρίζονταν ως ανήθικοι και συνεπώς κρινόταν αναγκαίο να απομακρυνθούν από την εξουσία.

Η αντίσταση στους Ταλιμπάν προήλθε από τη Βόρεια Συμμαχία (ή αλλιώς το Ηνωμένο Εθνικό Ισλαμικό Μέτωπο για τη Σωτηρία του Αφγανιστάν), την οποία συναπάρτιζαν Ουζμπέκοι, Χαζάροι και Τατζικοί, με συνέπεια η σύγκρουση εντός του Αφγανιστάν να παρουσιάζει πολύ πιο σαφή εθνοτικά χαρακτηριστικά. Παράλληλα, οι ισχυρότερες διεθνείς και περιφερειακές δυνάμεις ενδιαφέρονταν ιδιαίτερα να επηρεάσουν προς όφελός τους τα τεκταινόμενα στη (ρευστή) αφγανική πολιτική σκηνή⁶⁶. Έτσι, η Βόρεια Συμμαχία υποστηριζόταν από τη Ρωσία, το Ιράν, το Ουζμπεκιστάν, το Τατζικιστάν και την Ινδία, ενώ οι Ταλιμπάν (κατά τα πρώτα κυρίως χρόνια του καθεστώτος τους) από τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Πακιστάν.

Το καθεστώς Ταλιμπάν «φιλοξένησε» τις δομές της Al Qaeda στο αφγανικό έδαφος, απ' όπου η οργάνωση σχεδίασε σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων⁶⁷, με αποκορύφωμα την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους την 11^η Σεπτεμβρίου 2001. Όσο τα περιστατικά διεθνούς τρομοκρατίας φαινόταν πως αυξάνονταν και πως προέρχονταν από την ίδια πηγή, τόσο άλλαζε η στάση των Ηνωμένων Εθνών έναντι του καθεστώτος που ήλεγχε το Αφγανιστάν: από τη διακηρυκτική δράση⁶⁸, η οποία έφτανε μέχρι του σημείου διενέργειας κάποιων αποτυχημένων ειρηνευτικών προσπαθειών⁶⁹, στην επιβολή κυρώσεων, εφόσον δε συμμορφωνόταν με τον όρο να

⁶⁵ Βέβαια, όπως αναφέρει η Ειρήνη Χειλά, «η στάση της διεθνούς κοινότητας και ιδιαίτερα της Δύσης απέναντι σε ένα καθεστώς το οποίο παραβίαζε επί σειρά ετών τα ανθρώπινα δικαιώματα παρέμενε ουδέτερη». Ο αφγανικός λαός έμοιαζε με έναν «ξεχασμένο λαό». Βλ. Ειρήνη Χειλά, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*, ο.π., σελ. 183.

⁶⁶ Σε αυτό το διαγκωνισμό πρέπει να προσμετρηθεί και το ζήτημα της εθνικής καταγωγής. Για παράδειγμα, είναι πολύ φυσικό για το Πακιστάν να στηρίζει τους Ταλιμπάν καθώς προέρχονται από τους Παστούν, ενώ οι Ουζμπέκοι και οι Τατζικοί της Βόρειας Συμμαχίας είναι φυσικό να υποστηρίζονται από τα αντίστοιχα κράτη. Γίνεται αντιληπτή, λοιπόν, η σημασία του μωσαϊκού εθνοτήτων που απαρτίζουν το Αφγανιστάν και πως το τελευταίο επηρεάζεται από αυτήν την κατάσταση.

⁶⁷ Παραδείγματα αποτελούν οι επιθέσεις στις αμερικανικές πρεσβείες στο Ναϊρόμπι και στο Νταρ-Ες-Σαλάμ τον Αύγουστο του 1998. Βλ. Shahrbanou Tadjbakhsh, "Afghanistan", σελ. 19.

⁶⁸ Ανάμεσα σε 1996 και 2001, εκδόθηκαν 11 προεδρικές δηλώσεις και 5 ψηφίσματα από το Συμβούλιο Ασφαλείας που καταδίκασαν τη βία εντός του Αφγανιστάν, σε συνδυασμό με την παραδοχή πως η σύγκρουση προσφέρει εύφορο έδαφος στην τρομοκρατία και στη διακίνηση ναρκωτικών (ιδίως οπίου, με το Αφγανιστάν να ειδικεύεται στην παραγωγή οπίου). Βλ. *ibid*.

⁶⁹ Για παράδειγμα, η προσπάθεια του Lakhdar Brahimi, ειδικού απεσταλμένου του Γενικού Γραμματέα από το 1997, με τίτλο 'Six plus Two Group', που περιελάμβανε τα όμορα με το

σταματήσει να υποθάλπει τρομοκράτες· από τη στιγμή που αυτό δε συνέβη, το Συμβούλιο Ασφαλείας επέβαλε κυρώσεις υπό το κεφάλαιο VII του Χάρτη μέσω του ψηφίσματος 1267 (1999).

Οι κυρώσεις αυτές αφορούσαν το πάγωμα όλων των κεφαλαίων που ανήκαν ή ελέγχονταν από τους Ταλιμπάν, την απαγόρευση όλων των πτήσεων σε αεροσκάφη που ανήκουν στο καθεστώς, καθώς και εμπάργκο όπλων και διπλωματικές κυρώσεις. Ωστόσο, το καθεστώς κυρώσεων δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικό, με το Πακιστάν να εξοπλίζει κανονικά τους Ταλιμπάν, οι οποίοι αποκόμιζαν πλούσια έσοδα από την εμπορία οπίου και ηρωίνης.

Οι επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου οδήγησαν σε μία πολύ διαφορετική ενασχόληση της διεθνούς κοινότητας ευρύτερα με το Αφγανιστάν υπό το κράτος συγκινησιακής φόρτισης. Την αμέσως επόμενη μέρα, το Συμβούλιο Ασφαλείας με το ψήφισμα 1368 εξέφρασε την καταδίκη των επιθέσεων και ζήτησε την προσαγωγή των υπαίτιων στη δικαιοσύνη, ενώ με το ψήφισμα 1373 προέβη σε «απόπειρα οικουμενικοποίησης» των μέτρων καταπολέμησης της τρομοκρατίας, απόπειρα που συνεχίστηκε με το ψήφισμα 1377.

Στα πρώτα δύο ψηφίσματα, επιπρόσθετα, υπήρξε και μία πολύ σημαντική αναφορά στην αναγνώριση του έμφυτου δικαιώματος συλλογικής ή ατομικής αυτοάμυνας έναντι του κινδύνου της τρομοκρατίας. Με αυτόν τον τρόπο, το κορυφαίο πολιτικό όργανο του Οργανισμού νομιμοποίησε τη χρήση στρατιωτικής ισχύος από τις Ηνωμένες Πολιτείες εναντίον του Αφγανιστάν.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο ξεκίνησαν την «Επιχείρηση της Διαρκούς Ελευθερίας» (Operation Enduring Freedom) στις 7 Οκτωβρίου 2001 χωρίς να έχουν, λοιπόν, λάβει σαφή εξουσιοδότηση για αυτό. Αντίθετα, αυτό που έπραξαν ήταν να αναφέρουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας την ημέρα έναρξης των επιχειρήσεων πως προέβησαν στη χρήση στρατιωτικής ισχύος σε συνθήκη αυτοάμυνας σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών⁷⁰.

Στην πραγματικότητα, αυτό που ετέθη σε εφαρμογή δεν ήταν κάποια διάταξη του Χάρτη, αλλά η Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών, για την οποία ήδη έγινε λόγος. Συνεπώς, η Operation Enduring Freedom μπορεί να χαρακτηριστεί μόνο ως «προληπτική νόμιμη άμυνα» με τον τρόπο που νοείτο από την προεδρία Bush και όχι από το Χάρτη. Για του λόγου το αληθές, το άρθρο του John Quigley⁷¹ είναι πολύ διαφωτιστικό: ο συγγραφέας αναφέρει πως 6 προϋποθέσεις πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά για να εφαρμοστεί η νόμιμη άμυνα, ήτοι η ένοπλη επίθεση να είναι επικείμενη (δεν αρκεί να έχει τελεστεί μία επίθεση στο παρελθόν, καθώς τότε θα πρόκειται για αντίποινα, που δε γίνονται αποδεκτά από το διεθνές δίκαιο)· το Αφγανιστάν να είναι ο αυτουργός της επίθεσης (δεν αρκεί η επίθεση να έχει οργανωθεί από κάποια οργάνωση που δραστηριοποιείται στο Αφγανιστάν)· η ένοπλη βία να είναι η μόνη οδός προστασίας (κάτι που δεν ίσχυε, καθώς υπήρχαν

Αφγανιστάν κράτη (Κίνα, Ιράν, Πακιστάν, Τατζικιστάν, Τουρκμενιστάν και Ουζμπεκιστάν) συν τις Ηνωμένες Πολιτείες και Ρωσία.

⁷⁰ Βλ. σχετικά Ben Smith and Arabella Thorp, "The legal basis for the invasion of Afghanistan", Library of the House of Commons, 2010, σελ. 3.

⁷¹ Βλ. John Quigley, "The Afghanistan War and Self-Defense", *Valparaiso University Law Review*, Volume 37, Number 2 (2003), pp. 541-562.

μέσα που δεν επιστρατεύτηκαν, όπως η ποινική δίωξη των υπεύθυνων, με τις ΗΠΑ ωστόσο να μην προβάλουν σοβαρές αξιώσεις προς το Αφγανιστάν για την παράδοση των υπαίτιων στη δικαιοδοσία τους)· η επίθεση να είναι ζήτημα πολύ μικρού χρονικού διαστήματος να εκδηλωθεί, ούτως ώστε το κράτος-υποψήφιος στόχος να μην έχει χρόνο να περιμένει την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας για να χρησιμοποιήσει βία (χωρίς όμως να υπάρχουν στοιχεία πως οι Ηνωμένες Πολιτείες βρίσκονταν σε τέτοια κατάσταση στις 7 Οκτωβρίου, άρα όφειλαν να είχαν προσεγγίσει πριν από τις επιχειρήσεις το Συμβούλιο)· η ένοπλη ισχύς να έχει το σαφή στόχο να αποτρέψει την επίθεση (και όχι η στόχευση ή ο τρόπος επίτευξης του στόχου να είναι ασαφή⁷²)· η έκταση της χρησιμοποιούμενης ένοπλης βίας να είναι ανάλογη του σκοπού (ωστόσο, οι ΗΠΑ βομβάρδισαν ένα πληθυσμό που βρισκόταν στα όρια της εξαθλίωσης, με τα θύματά του να είναι πολλαπλάσια σε σχέση με τους Αμερικανούς που έχασαν τη ζωή τους την 11^η Σεπτεμβρίου).

Ο «πόλεμος εναντίον της τρομοκρατίας» στο Αφγανιστάν επέφερε την ταχύτατη πτώση του καθεστώτος των Ταλιμπάν, καθώς τον επόμενο μήνα (Νοέμβριος 2001) οι δυνάμεις υπό την ηγεσία των ΗΠΑ κατέλαβαν την πρωτεύουσα Καμπούλ, ενώ το Δεκέμβριο εγκατέλειψαν και το ορμητήριό τους στο νότο της χώρας⁷³. Από εκεί και πέρα, το σημαντικό ήταν η επόμενη μέρα στη χώρα, η οποία δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί πως παραμένει μετέωρη.

Οι συμφωνίες της Βόννης (5 Δεκεμβρίου 2001) αποτέλεσαν την οδό «εκδυτικισμού» του αφγανικού κράτους, καθώς περιείχαν προβλέψεις για τον εκδημοκρατισμό, την ειρήνη και τη σταθερότητα. Στις συνομιλίες που προωθήθηκαν από τον Ειδικό Απεσταλμένο του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Brahimi μετείχαν διάφορες πλευρές με επιρροή στα αφγανικά πολιτικά (και πολεμικά) πράγματα, όπως η Βόρεια Συμμαχία, ο τέως βασιλιάς Zahir Shah, χωρίς ωστόσο οι Ταλιμπάν να είναι στους παρευρισκόμενους. Δημιουργείται προσωρινή κυβέρνηση υπό τον Καρζάι, ενώ ιδιαίτερης σημασίας είναι τα παραρτήματα των συμφωνιών, καθώς με το πρώτο αναγνωριζόταν η ανάγκη δημιουργίας πολυεθνικής δύναμης που θα επιχειρούσε να διατηρήσει την τάξη στην πρωτεύουσα, την «Διεθνή Δύναμη Αρωγής για την Ασφάλεια» (International Security Assistance Force, ISAF⁷⁴), ενώ το άλλο αναφερόταν στην «Αποστολή Αρωγής των Ηνωμένων Εθνών στο Αφγανιστάν» (UN Assistance Mission in Afghanistan, UNAMA), με (κύριο, αλλά όχι μόνο) στόχο την εφαρμογή των συμφωνιών της Βόννης και την οικοδόμηση του κράτους του Αφγανιστάν.

Εξ αρχής, τα Ηνωμένα Έθνη λειτουργούσαν μάλλον συμπληρωματικά στη χώρα, με τις Ηνωμένες Πολιτείες να είναι οι απόλυτες κυρίαρχες. Αυτό μπορεί να αποδειχθεί τόσο στο πολιτικό, όσο και στο στρατιωτικό πεδίο. Ξεκινώντας από το

⁷² Τα κύρια επιχειρήματα που προβλήθηκαν ήταν η εξάλειψη της Al-Qaeda από το Αφγανιστάν και η δημιουργία ενός πολιτικού κλίματος τέτοιου, που να μην επιτρέψει στην οργάνωση να λειτουργεί εντός του εδάφους της χώρας. Αυτοί οι στόχοι δεν ήταν σαφές πώς μπορούσαν να επιτευχθούν με την επέμβαση. Βλ. *ibid*, σελ. 550.

⁷³ Βλ. Steve Bowman and Catherine Dale, “War in Afghanistan: Strategy, Military Operations, and Issues for Congress”, Congressional Research Service, 3 December 2009, σελ. 8.

⁷⁴ Η ISAF συστάθηκε μετά από το ψήφισμα 1386 του Συμβουλίου Ασφαλείας την 20^η Δεκεμβρίου 2001.

στρατιωτικό, χαρακτηριστικά αναφέρεται η υπαγωγή της ISAF στο NATO⁷⁵, η ανάμειξη της με τις δυνάμεις της “Operation Enduring Freedom” που διοικούνταν από τις ΗΠΑ, αλλά και η απομάκρυνσή της από την (πιθανώς αναμενόμενη, εφόσον επρόκειτο αρχικά για αποστολή των Ηνωμένων Εθνών) ειρηνευτική δράση της στην πρωτεύουσα, με κατεύθυνση τη σταθερή αύξηση της παρουσίας της στην υπόλοιπη αφγανική επικράτεια και την εμπλοκή της στην αντιμετώπιση του ανταρτοπολέμου που ξεκίνησαν οι – αμέτοχοι σε όλες τις διαδικασίες – Ταλιμπάν.

Αναφορικά με το πολιτικό, η UNAMA έλαβε την εντολή της (εφαρμογή συμφωνιών Βόννης) μετά από πολύ καθοριστικές εξελίξεις για το μέλλον της χώρας, όπως την αμερικανική προβολή ισχύος και την συνδιάσκεψη του Τόκιο για το Αφγανιστάν τον Ιανουάριο του 2002, όπου και προήχθη ως βέλτιστη λύση από τις Μεγάλες Δυνάμεις που είχαν εμπλοκή στη χώρα το μοντέλο του “lead nation”, δηλαδή η ανάληψη ενός τομέα από κάθε χώρα⁷⁶, στον οποίο εκείνη θα επικεντρωθεί.

Η UNAMA, τελικά, ανέλαβε να εκπληρώσει μία ευρεία εντολή που περιελάμβανε την οικοδόμηση κράτους, την επιτήρηση αναφορικά με την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το συντονισμό του ανθρωπιστικού έργου και των προσπαθειών ανοικοδόμησης της χώρας από τα Ηνωμένα Έθνη και την προώθηση της εθνικής συμφιλίωσης.

Το πλαίσιο των συμφωνιών της Βόννης δημιουργήθηκε με επιτυχία, καθώς θεσμοθετήθηκε Σύνταγμα (με πολίτευμα την προεδρική δημοκρατία, τη συγκρότηση κοινοβουλίου, την πρόβλεψη για ποσοτώσεις υπέρ των γυναικών κτλ.), ενώ παράλληλα διεξήχθησαν προεδρικές και κοινοβουλευτικές εκλογές το 2004 και το 2005.

Στη συνέχεια, έπρεπε να εφαρμοστεί το περιεχόμενο της διάσκεψης του Λονδίνου, με τις αρμοδιότητές της να επεκτείνονται σε ζητήματα όπως ο αφοπλισμός, η μεταρρύθμιση στον τομέα ασφάλειας, η προώθηση της ισότητας των φύλων, η καταπολέμηση των ναρκωτικών κτλ. Αυτό, έμμεσα, αποδεικνύει τις αποτυχίες που είχαν σημειωθεί (π.χ. ο ελλιπής συντονισμός των “lead nations” στο να παράξουν ένα ολοκληρωμένο αποτέλεσμα) και την υποχρέωση του διεθνούς οργάνου να αναλάβει αυξημένα καθήκοντα, σε μία περίοδο μάλιστα που τα δεδομένα μεταβάλλονταν⁷⁷, ενώ και η πολιτική εξουσία παρέμενε εύθραυστη (οι κατηγορίες για διαφθορά πλήθαιναν, ενώ οι Ταλιμπάν αμφισβητούσαν εμπράκτως την έκταση της δικαιοδοσίας της, υποστηριζόμενοι από κάποιους Αφγανούς, απογοητευμένους από την ανάμειξη Μεγάλων Δυνάμεων στα εσωτερικά της χώρας τους). Μάλιστα, η UNAMA αντιμετώπιζε διαρκώς το πρόβλημα της υποστελέχωσης και υποχρηματοδότησης, γεγονός που δυσχέραινε ιδιαίτερα το έργο της.

Τα Ηνωμένα Έθνη δείχνουν πως θέλουν να διαφοροποιηθούν από τις πράξεις των Ηνωμένων Πολιτειών στο Αφγανιστάν, στο βαθμό, τουλάχιστον, που αυτό είναι

⁷⁵ Αυτό συνέβη επίσημα με το ψήφισμα 1413 της 23^{ης} Μαΐου 2002, με την εντολή έκτοτε για την ανανέωση της εντολής της Δύναμης να είναι ετήσια και όχι εξάμηνη.

⁷⁶ Ο στρατιωτικός τομέας ανελήφθη από τις ΗΠΑ, η οργάνωση της αστυνομίας από τη Γερμανία, ο αφοπλισμός από την Ιαπωνία, η δικαιοσύνη από την Ιταλία και η καταπολέμηση των ναρκωτικών από τη Μεγάλη Βρετανία. Βλ. σχετικά Ειρήνη Χειλά, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα*, ο.π., σελ. 193.

⁷⁷ Η δυσπιστία μεταξύ αφγανικής κυβέρνησης και Δύσης διευρυνόταν, με συνέπεια στη Διάσκεψη του Παρισιού το 2008 να υπάρξει πλέον «αιρεσιμότητα» για να μπορέσει η κυβέρνηση του Αφγανιστάν να λάβει την αναπτυξιακή βοήθεια.

εφικτό. Έτσι μπορούν να ερμηνευθούν τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, με τις εντολές προς τις ISAF και UNAMA να είναι κατηγορηματικές ως προς την ανάγκη περιορισμού των απωλειών αμάχων⁷⁸. Ωστόσο, η ISAF δεν ελέγχεται με κανένα τρόπο εφόσον υπόκειται σε άλλον οργανισμό, το NATO, ενώ η UNAMA επιχειρεί και εδώ να επιτύχει μέσα από τη διεξαγωγή δικών της ερευνών, τα πορίσματα των οποίων ωστόσο συζητούνταν κρυφά με τη διοίκηση της ISAF⁷⁹.

Ήταν φανερό πως η συναίνεση έπαψε σταδιακά να υφίσταται, με τη Ρωσία να απόσχει από την ανανέωση της εντολής για την ISAF το 2007 και να κάνει λόγο πως οι επιχειρήσεις στα πλαίσια της “Operation Enduring Freedom” ήταν εκτός του πλαισίου που έθετε ο Οργανισμός.

Εν κατακλείδι, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο Οργανισμός στο Αφγανιστάν είναι πολλές: οι συνθήκες ασφάλειας επιδεινώνονται, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδιώκουν να έχουν ελευθερία κινήσεων και περιορίζουν έμμεσα το πεδίο δράσης του Οργανισμού (παρότι θεωρητικά αυτό αυξάνεται), ενώ η εξέγερση των Ταλιμπάν που στηρίζεται στην παραοικονομία του οπίου συνεχίζεται. Το μέλλον, λοιπόν, για το Αφγανιστάν φαντάζει δύσκολο να είναι πολύ καλύτερο σε σχέση με το παρόν και το παρελθόν του.

Συρία (2011-σήμερα)

Η συριακή κρίση είναι εκείνη που απασχολεί σχεδόν καθημερινά τη διεθνή κοινή γνώμη και τις πολιτικές ηγεσίες του πλανήτη, χωρίς ωστόσο να φαίνεται πως η επίλυσή της είναι κοντά. Η αιματοχυσία και η δημιουργία προσφυγικών ροών συνεχίζονται, με την ανθρωπιστική κρίση να λαμβάνει ολοένα και μεγαλύτερες διαστάσεις.

Τα Ηνωμένα Έθνη δείχνουν ανήμπορα να σταματήσουν τον αλληλοσπαραγμό, με την επανεμφάνιση ενός νέου και αποτυπωμένου στις περιπτώσεις της Συρίας και της Ουκρανίας ψυχροπολεμικού κλίματος, με τη Ρωσία να λειτουργεί αναθεωρητικά και να χρησιμοποιεί βία, ούτως ώστε να προασπίσει τα συμφέροντά της. Εφόσον αυτή η τάση συνεχιστεί, τότε τα Ηνωμένα Έθνη θα υποχρεωθούν και πάλι να τεθούν στο περιθώριο αναφορικά με τη διαχείριση των διεθνών κρίσεων, όπως ακριβώς συνέβη κατά τα πρώτα 45 χρόνια της λειτουργίας του.

Ο συριακός εμφύλιος πόλεμος ξεκίνησε το Μάρτιο του 2011⁸⁰, όταν η σύλληψη και ο βασανισμός ορισμένων νέων που έγραψαν επαναστατικά συνθήματα στον τοίχο ενός σχολείου στην πόλη Deraa στο συριακό νότο πυροδότησε διαδηλώσεις υπέρ του εκδημοκρατισμού και της πτώσης του καθεστώτος Άσαντ. Η αντίδραση των δυνάμεων ασφαλείας ήταν ιδιαίτερα δυναμική, καθώς άνοιξαν πυρ εναντίον των άοπλων διαδηλωτών. Αυτή η προσπάθεια καταστολής, ωστόσο, δε μπόρεσε να σταματήσει τις διαμαρτυρίες, οι οποίες εξαπλώθηκαν σε ολόκληρη τη χώρα. Μέχρι τον Ιούλιο, εκατοντάδες χιλιάδες συμμετείχαν στις διαδηλώσεις

⁷⁸ Βλ. σχετικά Shahrbanou Tadjbakhsh, “Afghanistan”, ο.π., σελ. 41.

⁷⁹ Τριγμοί παρουσιάστηκαν, ωστόσο, όταν τα Ηνωμένα Έθνη δημόσια απέρριψαν τα αμερικανικά πορίσματα για τους αμάχους που έχασαν τη ζωή τους μετά από επιδρομή από αέρος στην πόλη Herat στις 21 Αυγούστου 2008. Βλ. *ibid*, σελ. 42.

⁸⁰ Βλ. σχετικά Lucy Rodgers, David Gitten, James Offer and Patrick Asare, “Syria: The story of the conflict”, BBC News website, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>, 11 March 2016 (ημερ. πρόσβασης 23-10-2016).

εναντίον του συριακού καθεστώτος σε ολόκληρη τη χώρα, με τους υποστηρικτές της αντιπολίτευσης να εξοπλίζονται σταδιακά, με συνέπεια τη μετατροπή των εκδηλώσεων σε ένοπλες συγκρούσεις.

Οι αντιμαχόμενες πλευρές⁸¹ που εμφανίστηκαν αρχικά ήταν οι δυνάμεις του Άσαντ και ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός⁸² (Free Syrian Army), ο οποίος αποτελεί το στρατιωτικό βραχίονα της Συριακής Εθνικής Συμμαχίας (Syrian National Coalition), ήτοι της εδραζομένης εν Τουρκία ετερόκλητης αντιπολίτευσης. Ωστόσο, πολύ δυναμική παρουσία στα πεδία των μαχών παρουσιάζουν σταδιακά οι ισλαμιστικές δυνάμεις, οι οποίες διακρίνονται στο Ισλαμικό Μέτωπο (Islamic Front) και στις οργανώσεις που συνδέονται με την al-Qaeda, δηλαδή η Jabhat al-Nusra και το επονομαζόμενο «Ισλαμικό Κράτος» (Islamic State of Iraq and Levant, ISIL ή Islamic State of Iraq and al-Sham⁸³, ISIS). Μάλιστα, οι εν λόγω σαλαφιστικές⁸⁴ οργανώσεις αποδείχτηκαν ιδιαίτερα ικανές στο τακτικό επίπεδο, καθώς εκμεταλλεύτηκαν την αδυναμία των τελείως αυτόνομων μονάδων του – σοβαρά πάσχοντος σε επιχειρησιακές ικανότητες – Ελεύθερου Συριακού Στρατού, με συνέπεια η κοσμική αντιπολίτευση απέναντι στον Άσαντ να μην είναι πλέον η κυρίαρχη δύναμη έναντι του καθεστώτος.

Φυσικά, η συμπλήρωση των άμεσα αντιμαχόμενων οφείλει να περιλάβει και τους Κούρδους (Kurdish People's Protection Units, YPG), οι οποίοι στο ερώτημα «παραμονή του Άσαντ στην εξουσία ή ανατροπή του» δε δίνουν κάποια απάντηση, καθώς ως προς αυτό είναι ουδέτεροι. Αυτό που τους ενδιαφέρει είναι να εξασφαλίσουν αυτονομία, μη επιβολή της κεντρικής εξουσίας της Συρίας (είτε του Άσαντ, είτε οποιασδήποτε άλλης πλευράς) και μελλοντικά την ανεξαρτησία τους. Πάντα υπάρχει, άλλωστε, στο νου τους η προοπτική δημιουργίας ενός ανεξάρτητου

⁸¹ Βλ. Brian Michael Jenkins, "The Dynamics of Syria's Civil War", RAND Corporation, 2014, σελ. 8 κ.εξ.

⁸² Η αντιπολίτευση δε διαθέτει τις ικανότητες και τον οπλισμό ούτως ώστε να πολεμήσει με τις δυνάμεις του Άσαντ στα πλαίσια μίας μάχης σε ανοιχτό πεδίο και για αυτό χρησιμοποιεί την τακτική του ανταρτοπολέμου. Φαίνεται αδύνατο να επιτευχθεί ο στόχος της – ανατροπή του Άσαντ – χωρίς έξωθεν βοήθεια και ίσως το μόνο που μπορεί να ελπίζει σε διαφορετική περίπτωση είναι να αμφισβητήσει κατά τόπους την εξουσία του συριακού καθεστώτος.

⁸³ Al-Sham μεταφράζεται ως «Βορράς» στα αραβικά και δείχνει την επεκτατική διάθεση του εν λόγω μορφώματος προς την περιοχή της ευρύτερης Συρίας (Greater Syria), που περιλαμβάνει τη Συρία, το Λίβανο, την Ιορδανία, την Παλαιστίνη και το Ισραήλ.

⁸⁴ Ως σαλαφισμός νοείται η κυριολεκτική ερμηνεία του Κορανίου, συνεπώς πρόκειται για μία φονταμενταλιστική θεωρία, εφόσον επιδιώκεται η επιστροφή στις αρχές/ρίζες του Ισλάμ, όπως τουλάχιστον γίνεται αυτό αντιληπτό από τους οπαδούς των σαλαφιστικών θεωρήσεων. Τώρα, όσον αφορά τη Συρία, η διαφορά μεταξύ των δύο οργανώσεων βρίσκεται κυρίως στις τακτικές που μετέρχονται: και οι δύο χρησιμοποιούν τρομοκρατικές μεθόδους, αλλά η al-Nusra δέχεται κάποια όρια με κύριο στόχο τη μη αποξένωση του ντόπιου πληθυσμού, ενώ το ISIS δε δέχεται κανένα όριο, κρίνοντας ότι η απεριόριστη βία είναι η καταλληλότερη μέθοδος για την επίτευξη των στόχων του (δημιουργία θεοκρατικού καθεστώτος που θα ενσωματώνει όλον τον ενιαίο χώρο του Ισλάμ, όπως εκείνος διαμορφώνεται μέσα από τον έλεγχο κάθε περιοχής που είχε καταληφθεί από Μουσουλμάνους σε κάποια στιγμή κατά το παρελθόν) και την προσέλκυση ξένων μαχητών. Πράγματι, αλλοδαποί μαχητές πυκνώνουν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό τις τάξεις του ISIS σε σχέση με τις αντίστοιχες της al-Nusra.

Κουρδιστάν, στο οποίο θα υπάγονται τόσο οι Κούρδοι της Συρίας, όσο και οι Κούρδοι του Ιράκ και της Τουρκίας.

Από εκεί και ύστερα, υπάρχουν πλείστοι όσοι εξωτερικοί παράγοντες, οι οποίοι επιχειρούν να επηρεάσουν την έκβαση της σύγκρουσης:

- Υπέρ του Άσαντ είναι η Ρωσία, το Ιράν και η Χεζμπολάχ
- Υπέρ της αντιπολίτευσης είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία και το Κατάρ

Όπως γίνεται αντιληπτό, υφίστανται πολλές διαιρετικές τομές που βρίσκουν έκφραση στο συριακό εμφύλιο (με έντονες διεθνείς και διεθνικές προεκτάσεις) πόλεμο: η αντιπαράθεση μεταξύ Ρωσίας και Ηνωμένων Πολιτειών που τείνει να λάβει «νεοψυχροπολεμικές» διαστάσεις, η διαμάχη μεταξύ Σιιτών και Σουνιτών (η οποία εκφράζεται σαφώς μέσα και από την αντιπαράθεση μηδενικού αθροίσματος μεταξύ Ιράν-Σαουδικής Αραβίας), η προσπάθεια εγκαθίδρυσης ισλαμιστικού καθεστώτος από τους τζιχαντιστές απέναντι σε ολόκληρη (σχεδόν) τη διεθνή κοινότητα κτλ.

Η σύγκρουση έχει λάβει ξεκάθαρα χαρακτηριστικά πολέμου μεταξύ «φατριών» (sectarian conflict), κάτι συνηθισμένο τουλάχιστον για την πρώτη 20ετία (περίπου) του ανεξάρτητου συριακού κράτους⁸⁵. Το πρόβλημα με αυτήν την κατάσταση είναι πως η αιματοχυσία σκληραίνει διαρκώς τη στάση των αντιμαχόμενων, οι οποίοι αποκλείεται να αποδεχθούν (εφόσον έχουν τη δυνατότητα να αντισταθούν) την αντίπαλη πλευρά στην εξουσία, με συνέπεια οι επιμέρους ταυτότητες (Σουνίτης, Κούρδος, Δρούζος, Αλαουίτης και ούτω καθεξής) να αποκτούν προτεραιότητα στις

⁸⁵ Πιθανώς είναι λογική απόρροια του γεγονότος πως τη Συρία απαρτίζουν πληθυσμοί που υπακούν σε τουλάχιστον 18 διαφορετικές ταυτότητες, εθνοτικές ή θρησκευτικές. Έτσι, η αστάθεια κυριάρχησε στη Συρία από το 1946 (όταν και ανεξαρτητοποιήθηκε) μέχρι και το 1963, οπότε το κόμμα Βα'ath έλαβε την εξουσία στα χέρια του, επιχειρώντας να δημιουργήσει μέσω του Παναραβισμού και του σοσιαλισμού αραβικού τύπου μία ενιαία ταυτότητα. Σε αυτά τα πλαίσια, δεν είναι τυχαία η «προεδρική μοναρχία» και η εφαρμογή μίας «νέο-πατριαρχικής» στρατηγικής, που είχε σκοπό την υπερσυσσώρευση των εξουσιών εκ μέρους του προέδρου, τάση που εφαρμόστηκε από το 1970 και εντεύθεν, όταν δηλαδή ανέλαβε την εξουσία ο Χαφίζ αλ Άσαντ, πατέρας του Μπασάρ, σημερινού επικεφαλής της συριακής κυβέρνησης. Ο υιός Άσαντ «πληρώνει» σήμερα την οικονομική πολιτική που ενίσχυσε τους «ημέτερους» κεφαλαιοκράτες, χωρίς να φτάνουν στον απλό λαό τα οφέλη της οικονομικής ανάπτυξης των μέσων της περασμένης δεκαετίας, σε συνδυασμό με την προσπάθεια αποδυνάμωσης της παλαιάς ελίτ και την ενίσχυση της στήριξης του στη βάση του δικού του δόγματος, των Αλαουιτών. Βλ. σχετικά Raymond Hinnebusch, "Syria: from 'authoritarian upgrading' to revolution?", *International Affairs* 88:1 (2012) σελ. 95-113, published by Blackwell Publishing Ltd. Το πολύ ενδιαφέρον της συριακής (και ιρακινής) υπόθεσης είναι πως το Βα'ath ακολουθεί τελειώς διαφορετική πορεία στις δύο χώρες που κυβέρνησε για δεκαετίες: στη Συρία εξακολουθεί να αποτελεί την επίσημη κυβέρνηση και βρίσκεται σε σύγκρουση (μεταξύ άλλων) με τον ISIS, του οποίου τα υψηλά ιστάμενα μέλη είναι σε μεγάλο βαθμό στελέχη του μπααθικού (σανταμικού) καθεστώτος του Ιράκ, το οποίο ξηλώθηκε ολοκληρωτικά μετά την επέμβαση των ΗΠΑ το 2003 (απομπααθικοποίηση). Έτσι, «στελέχη» του ίδιου κόμματος έρχονται αντιμέτωπα μεταξύ τους. Βλ. Isabel Coles and Ned Parker, "How Saddam's men help Islamic State rule", Reuters Investigates, 11 December 2015, <http://www.reuters.com/investigates/special-report/mideast-crisis-iraq-islamicstate/> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016) .

συνειδήσεις των κατόχων τους έναντι της κοινής⁸⁶ συριακής, οπότε οι κρατικές δομές (εφόσον αυτές συνεχίσουν να υφίστανται όπως και μέχρι το 2011) να είναι πολύ δύσκολο να διατηρηθούν. Αντίθετα, όπως αναφέρει και ο Jenkins, οι εθνικοί δεσμοί θα παρακμάσουν και θα αντικατασταθούν από εμβλώματα αυτόνομων τοπικών οντοτήτων⁸⁷, με κάθε κοινότητα να προσπαθεί να εξασφαλίσει την επιβίωσή της.

Σε αυτές τις εξελίξεις, δύο λέξεις δεν αναφέρθηκαν καθόλου, κάτι που δεν ήταν τυχαίο: τα Ηνωμένα Έθνη. Από το σημείο αυτό και μετά θα γίνει ειδικότερη αναφορά σε κάποιες πτυχές του πολέμου στη Συρία και κυρίως για το πώς τα Ηνωμένα Έθνη επιχείρησαν να βρουν λύσεις για να σταματήσουν οι συγκρούσεις.

Τα Ηνωμένα Έθνη⁸⁸, βλέποντας την αιματοχυσία να συνεχίζεται χωρίς σταματημό από το 2011, έστειλαν από κοινού με τον Αραβικό Σύνδεσμο Ειδικό Απεσταλμένο (Special Envoy) στις 23 Φεβρουαρίου 2012, ούτως ώστε να προωθήσει μία λύση για τη συριακή κρίση. Ο πρώτος που ανέλαβε αυτό το πόστο ήταν ο Κόφι Ανάν, γεγονός που δείχνει και τη βαρύτητα που θα έπρεπε να έχει ο κάτοχος αυτής της θέσης, προκειμένου να πείσει τις πολλές διαφορετικές πλευρές που εμπλέκονται στο συριακό εμφύλιο να αποδεχθούν ένα σχέδιο ειρήνευσης.

Ο Ανάν καταλήγει στο σχέδιο ειρήνης των 6 Σημείων τον επόμενο μήνα, στο οποίο συναινεί και η κυβέρνηση Άσαντ. Σύμφωνα με το σχεδιασμό, οι κυβερνητικές δυνάμεις θα αποσύρονταν και θα κηρυσσόταν εκκευρία μέχρι τις 10 Απριλίου, ούτως ώστε μετά να ήταν η δυνατή η επιτήρηση της συμφωνίας από μία αποστολή παρατηρητών των Ηνωμένων Εθνών της τάξης των 200-250 ανθρώπων.

Το εν λόγω σχέδιο ειρήνης προσαρτήθηκε στο ψήφισμα 2042 του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά τη σύνοδο του οργάνου στις 14 Απριλίου 2012 και προέβλεπε επιγραμματικά:

- Τη δέσμευση για συνεργασία με τον Απεσταλμένο εντός μίας περιεκτικής⁸⁹ πολιτικής διαδικασίας που θα προωθηθεί από τους ίδιους τους Σύριους και θα νομιμοποιηθεί από το συριακό λαό
- Τη δέσμευση να τερματιστούν οι μάχες και να επιτευχθεί από τον ΟΗΕ μια αποτελεσματική κατάπαυση πυρός από όλες τις πλευρές
- Τη διασφάλιση έγκαιρης παροχής της ανθρωπιστικής βοήθειας σε όλες τις περιοχές που επηρεάζονται από τις συγκρούσεις και εφαρμογή δίωρης παύσης των εχθροπραξιών καθημερινά για αυτό το σκοπό
- Την απελευθέρωση των αυθαιρέτως κρατουμένων
- Τη διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των δημοσιογράφων σε ολόκληρη τη χώρα

⁸⁶ Αυτή φυσικά αναφέρεται μόνο σε όσους από τους μετέχοντες στη σύγκρουση είναι Σύριοι υπήκοοι και όχι σε ξένους μαχητές (π.χ. τζιχαντιστές, σίιτες εθελοντές, πολεμιστές της Χεζμπολάχ κτλ.).

⁸⁷ Βλ. Jenkins, ο.π., σελ. 13.

⁸⁸ Βλ. σχετικά Philip Paul Dennis, "THE PAPER | Analysis of the Geneva Communique and 6 Point Plan for Syria", IndraStra Global 02, 9 February 2016, <http://www.indrastra.com/2016/02/PAPER-Geneva-Communique-and-6-point-Peace-Plan-for-Syrian-Crisis-002-02-2016-0026.html> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016).

⁸⁹ Εν προκειμένω, ο όρος αυτός εννοεί το μη αποκλεισμό κάποιας πλευράς στην ευαίσθητη διαδικασία μετάβασης

- Το σεβασμό της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και του δικαιώματος της ειρηνικής διαμαρτυρίας

Ωστόσο, οι παραβιάσεις του σχεδίου ειρήνης ήταν άμεσες, με τη συριακή κυβέρνηση να διακηρύσσει πως δε δεσμεύεται από το σχέδιο αν δεν τηρηθεί από όλες τις πλευρές, ενώ παράλληλα οι αστυνομικές δυνάμεις συνέχιζαν την προσπάθεια καταστολής των αντιφρονούντων. Παράλληλα, ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός δήλωσε πως δε δεσμευόταν ούτε αυτός από το σχέδιο των 6 Σημείων, εφόσον πολίτες είχαν ήδη χάσει τη ζωή τους. Προφανώς, καμία πλευρά δεν εμπιστευόταν την άλλη ότι θα τηρήσει τη συμφωνία, συνεπώς οι εχθροπραξίες θα συνεχίζονταν.

Επιπρόσθετα, ούτε οι εξωτερικοί παράγοντες που στηρίζουν τις αντιμαχόμενες πλευρές είχαν την πρόθεση να θυσιάσουν τις πιθανότητες ικανοποίησης των συμφερόντων τους και ισχυροποίησης της θέσης τους για να εφαρμοστεί ένα σχέδιο ειρήνευσης. Προφανές παράδειγμα είναι η Ρωσία και η πλήρης στήριξή της στο καθεστώς Άσαντ, στάση που παρέλυσε τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών για ακόμη μία φορά στην ιστορία του.

Ως συνέπεια της αποτυχίας του σχεδίου του, ο Κόφι Ανάν κατήγγειλε πως και οι δύο πλευρές ήταν υπεύθυνες για τη συγκεκριμένη εξέλιξη και παραιτήθηκε τον Αύγουστο του 2012, 5 μήνες μετά την ανάληψη των καθηκόντων του. Πράγματι, η θέση του Ειδικού Απεσταλμένου μοιάζει με «ηλεκτρική καρέκλα», καθώς άλλος ένας πολύπειρος διπλωμάτης των Ηνωμένων Εθνών, ο Lakhdar Brahimi⁹⁰, ανέλαβε αυτή τη θέση διαδεχόμενος τον Ανάν τον Αύγουστο του 2012, αλλά και αυτός με τη σειρά του παραιτήθηκε το Μάιο του 2014, αποτυγχάνοντας να προωθήσει την ειρηνευτική διαδικασία. Σε αυτό το πόστο υπηρετεί πλέον ο Stefan de Mistura, ο τρίτος κατά σειρά Απεσταλμένος για τη συριακή κρίση.

Η μόνη συμφωνία που θεωρητικά υφίσταται ως σήμερα και θα μπορούσε να θεωρηθεί ως βάση για την επίλυση είναι το Διάβημα της Γενεύης (Geneva Communiqué) της 30^{ης} Ιουνίου 2012. Πρόκειται για συμφωνία που συνήφθη από την Ομάδα Δράσης για τη Συρία⁹¹, στην οποία λαμβάνουν μέρος όλοι οι δρώντες με επιρροή στο συριακό ζήτημα. Σκοπός τους ήταν η εφαρμογή του προαναφερθέντος Σχεδίου των 6 Σημείων και των συναφών ψηφισμάτων 2042 και 2043 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Επιπλέον, όμως, και αυτό αποτελεί το κρίσιμο στοιχείο του Διαβήματος, αναφέρεται πως οι φιλοδοξίες των Σύριων αφορούν ένα κράτος δημοκρατικό και πλουραλιστικό, με τους πολιτικούς δρώντες να ανταγωνίζονται ισότιμα και δίκαια σε εκλογές για να αναλάβουν την εξουσία, το οποίο θα σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και την εφαρμογή του κράτους δικαίου, ενώ προσφέρει ίσες ευκαιρίες σε όλους τους πολίτες του. Παράλληλα, αναγνωρίζεται πως αυτή η μετάβαση πρέπει

⁹⁰ Ενδεικτικά, σε ανάλογο πόστο είχε υπηρετήσει και σε άλλες περιπτώσεις, όπως στο Ιράκ και το Αφγανιστάν (για το οποίο ήδη έγινε λόγος), στην Αϊτή και τη Νότιο Αφρική, ενώ η γνωστή έκθεση που φέρει το όνομά του (Brahimi Report) επεσήμανε τα σημεία που χρήζουν βελτίωσης αναφορικά με τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών.

⁹¹ Η εν λόγω ομάδα απαρτίζεται από: τους Γενικούς Γραμματείς του ΟΗΕ και του Αραβικού Συνδέσμου, τους υπουργούς εξωτερικών της Κίνας, της Γαλλίας, της Ρωσίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, των Ηνωμένων Πολιτειών, της Τουρκίας, του Ιράκ, του Κουβέιτ, του Κατάρ, καθώς και του Υπατου Εκπροσώπου της Εξωτερικής Πολιτικής και της Πολιτικής Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόεδρος της συνεδρίας ήταν ο Ειδικός Απεσταλμένος των Ηνωμένων Εθνών και του Αραβικού Συνδέσμου για τη Συρία.

να γίνει σε ένα καθεστώς ασφάλειας, το οποίο απαιτεί τη συνεργασία όλων των πλευρών με την προσωρινή αρχή, την προστασία ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, την απόδοση δικαιοσύνης για όλα τα εγκλήματα που έχουν διαπραχθεί για να διευκολυνθεί η εθνική συμφιλίωση, χωρίς όμως να παραγνωρίζεται πως η συνέχιση λειτουργίας των κρατικών δομών και η παραμονή του εξειδικευμένου προσωπικού είναι απαραίτητη για να δημιουργηθεί το απαραίτητο πλαίσιο για αυτήν την επιθυμητή ομαλή μετάβαση.

Αυτό ήταν το πόρισμα της μετέπειτα ονομασθείσας πρώτης διάσκεψης της Γενεύης (Geneva I). Όπως γίνεται βέβαια αντιληπτό, δεν υπήρξε καμία συμφωνία για καμία μεταβατική αρχή, ενώ η βάση του διαβήματος, το Σχέδιο των 6 Σημείων, τορπιλίστηκε μέσα σε λίγους μήνες.

Δύο χρόνια αργότερα, το 2014, διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις εκ νέου στη Γενεύη (Geneva II⁹²). Υπήρξε εργώδης προσπάθεια του Brahimi να καθίσουν στο ίδιο τραπέζι η κυβέρνηση και η αντιπολίτευση της χώρας, η οποία βασίστηκε στην επιρροή της Ρωσίας και των Ηνωμένων Πολιτειών στις πλευρές της σύγκρουσης, ούτως ώστε η διάσκεψη να μη ναυαγήσει προτού καν διεξαχθεί⁹³. Ωστόσο, τα μέρη που μετείχαν στις διαπραγματεύσεις έδειξαν πως έχουν πολύ διαφορετικές στοχεύσεις: τα Ηνωμένα Έθνη επιχειρούν να καταδείξουν πως μόνο μία πολιτική λύση μπορεί να είναι αποδεκτή για τη σύγκρουση, το καθεστώς Άσαντ καθιστά σαφές πως δεν αποδέχεται καμία πολιτική μετάβαση και προωθεί την ατζέντα του πολέμου εναντίον της τρομοκρατίας για να καταδείξει πως αποτελεί το έλασσον κακό αν μη τι άλλο, ενώ η αντιπολίτευση δεν πρόκειται να συμβιβαστεί με το *status quo ante bellum*, ήτοι την παραμονή Άσαντ στην εξουσία. Το μόνο ζήτημα που συζητήθηκε ουσιαστικά ήταν η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε περιοχές υπό πολιορκία, χωρίς όμως οι συμφωνίες μεταξύ των αντιπαραβαλλόμενων να εφαρμοστούν ποτέ πλήρως.

Οι προσπάθειες για μία τρίτη διάσκεψη στη Γενεύη (Geneva III⁹⁴) έδειξαν πόσο δυσχεραίνεται η επίλυση μίας σύγκρουσης, όταν αυτή επιτείνεται επί μακρόν (για μία πενταετία εν προκειμένω): αντιρρήσεις εκφράστηκαν εξαρχής αναφορικά με το ποιες πλευρές της αντιπολίτευσης θα καλούνταν, ενώ οι εχθροπραξίες μαίνονταν,

⁹² Βλ. σχετικά Mustafa Al-Haj, "Are this week's Geneva talks on Syria doomed to fail?", Al Monitor website, 24 January 2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/01/geneva-conference-syria-peace-talks-opposition.html> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016).

⁹³ Βλ. τη συνέντευξη του Lakhdar Brahimi της 22ας Αυγούστου 2013 στην ιστοσελίδα <http://theelders.org/article/syria-civil-sectarian-and-proxy-war> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016), η οποία παραχωρήθηκε στο *Politically Speaking*, το δελτίο του Τμήματος των Πολιτικών Σχέσεων των Ηνωμένων Εθνών.

⁹⁴ Βλ. *ibid* και Max Fisher, "The 3 problems that doomed Syria peace talks", Vox website, 4 February 2016, <http://www.vox.com/2016/2/4/10910360/syria-peace-talks-geneva-doomed> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016). Ο συγγραφέας του άρθρου επικεντρώνεται στα εξής σημεία: οι αντάρτες χρειάζονται υποχωρήσεις από τον Άσαντ, ο οποίος όμως έχει κάθε κίνητρο να αρνηθεί· το καθεστώς Άσαντ βρίσκεται εντός μίας ριζικής διαφωνίας για το μέλλον της Συρίας, με αποτέλεσμα το καθεστώς του να είναι πολύ δύσκολο τόσο το να ανατραπεί, όσο και να διατηρηθεί στην εξουσία· η συριακή κρίση δεν μπορεί να επιλυθεί, χωρίς ο «πόλεμος αντιπροσώπων» (*proxy war*) μεταξύ Ιράν και Σαουδικής Αραβίας (ως εκπρόσωποι του σιιτικού και του σουνιτικού Ισλάμ) να επιλυθεί.

με τις κυβερνητικές δυνάμεις να επιτίθενται σε πόλεις των ανταρτών και να σφίγγουν τον κλοιό γύρω από αυτές, αποκόπτοντας τον πληθυσμό από κάθε είδους ανθρωπιστική βοήθεια. Έτσι, οι διαπραγματεύσεις ουσιαστικά τερματίστηκαν εντός μίας εβδομάδας, δείχνοντας πως, ίσως, η επιχειρούμενη προσέγγιση κυβέρνησης και αντιπολίτευσης είναι αδύνατη, την ίδια στιγμή που πολύ δυναμική παρουσία στο μέτωπο έχουν οι τζιχαντιστές, δείχνοντας πως η μετριοπαθής αντιπολίτευση απέναντι στον Άσαντ είναι ασθενής, γεγονός που σίγουρα τον ισχυροποιεί.

Φυσικά, όλοι οι εμφύλιοι πόλεμοι είναι πάντα δύσκολο να επιλυθούν μέσω της διπλωματικής οδού, εφόσον δηλαδή δεν υπάρχει ένα προδιαγεγραμμένο στρατιωτικό αποτέλεσμα. Με αυτά τα δεδομένα κατά νου, η αποτυχία των ειρηνευτικών πρωτοβουλιών έμοιαζε ως η πιο ρεαλιστική κατάληξη. Τα Ηνωμένα Έθνη, ωστόσο, δέχονται συχνά επικρίσεις, καθώς αδυνατούν να επέμβουν είτε τερματίζοντας μέσω του δόγματος της ευθύνης προστασίας τη σύγκρουση, είτε προσφέροντας ανθρωπιστική βοήθεια σε όλους όσους την έχουν ανάγκη⁹⁵.

Ο Οργανισμός, ωστόσο, ίσως αναλαμβάνει μερίδιο ευθύνης μεγαλύτερο από αυτό που του αναλογεί: δια του λόγου το αληθές, μπορεί να παρατεθούν τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών που δεν υιοθετήθηκαν εξαιτίας της χρήσης veto, εν προκειμένω από τη Ρωσία και την Κίνα. Ο πίνακας είναι διαφωτιστικός:

Draft Resolution	Date	Description
S/2011/612 ⁵⁹	4 October 2011	Resolution condemned the Syrian crackdown on protestors.
S/2012/77 ⁶⁰	4 February 2012	Resolution condemned the violence in Syria.
S/2012/538 ⁶¹	19 July 2012	Resolution affirming sanctions on Syria if violence continues.
S/2014/348 ⁶²	22 May 2014	Resolution affirming referral of Syria to ICC. ⁶³

Πηγή: Hanouf Khallaf, “Veto Syria: Explaining the Power of the United Nations Security Council and the Syrian Refugee Crisis”, An Analytical Paper Presented to the

⁹⁵ Μπορεί να υπήρξαν ομόφωνα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας (συγκεκριμένα τα 2139, 2165 και 2191) το 2014, τα οποία καλούσαν τα εμπόλεμα μέρη να σεβαστούν το ανθρωπιστικό δίκαιο και τα Ηνωμένα Έθνη να αυξήσουν τη διανομή της ανθρωπιστικής βοήθειας, ωστόσο η κατάσταση φαίνεται να επιδεινώνεται σταθερά, κάτι που αποδεικνύεται και μέσα από τη χρήση στατιστικών στοιχείων: για παράδειγμα, το 2014 σκοτώθηκαν 76.000 πολίτες, οι άνθρωποι που ζουν σε «δυσπρόσιτες» για την ανθρωπιστική βοήθεια περιοχές ήταν 2.3 εκατομμύρια περισσότεροι το 2014 σε σχέση με το 2013, η αύξηση της χρηματοδότησης για ανθρωπιστικούς σκοπούς κατά τα έτη 2011-2014 υπολείπεται κατά πολύ των αναγκών (οι οποίες απαιτούσαν 12πλάσια και όχι την τελική 3πλάσια αύξηση) κλπ. Βλ. σχετικά την έκθεση “Failing Syria: Assessing the impact of UN Security Council Resolutions in protecting and assisting civilians in Syria” που εκδόθηκε το Μάρτιο του 2015 και στην οποία συνέβαλε πλειάδα ΜΚΟ (π.χ. ACTED, Save the Children, Syria Relief Network κ.α.). Πέρα, όμως, από αυτά τα στοιχεία, η διεθνής ειδησεογραφία επανέρχεται τακτικά στο θέμα της ανυπαρξίας ανθρωπιστικών διαδρόμων για τα Ηνωμένα Έθνη και τις ΜΚΟ σε πόλεις υπό πολιορκία, όπως το Χαλέπι.

Faculty of the College of Arts and Sciences University of San Francisco (in Partial Fulfillment of the Requirements of the Degree of Master of Public Affairs), May 2016, σελ. 14.

Από τον παρατεθέντα πίνακα, φαίνονται οι προσπάθειες να δραστηριοποιηθεί το Συμβούλιο Ασφαλείας στο συριακό εμφύλιο και να χρησιμοποιήσει ακόμα και μέτρα που αντιστοιχούν στο κεφάλαιο VII του Χάρτη (όπως οι κυρώσεις) για να επιβάλει τερματισμό των εχθροπραξιών, ωστόσο αυτές οι προσπάθειες δεν ευοδώθηκαν, με τη Ρωσία να στηρίζει τον σύμμαχο από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου Άσαντ. Παράλληλα, φαίνονται οι προβλεπόμενες ενέργειες στα προσχέδια των ψηφισμάτων (που είναι όλα υπέρ της πλευράς που αντιτίθεται στη συριακή κυβέρνηση) να είναι όλο και σοβαρότερες, όπως η έγκριση κυρώσεων ή η παραπομπή της Συρίας στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, εν αντιθέσει με την απλή καταδίκη της καταστολής των διαδηλώσεων το 2011.

Αυτή η αδράνεια του Συμβουλίου Ασφαλείας αναφορικά με τη Συρία και, επιπλέον, τη δράση εξωτερικών δρώντων εντός αυτής συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, καθώς το Φεβρουάριο του 2016 απορρίφθηκε ρωσικό ψήφισμα από τις δυνάμεις της Δύσης με περιεχόμενο τον τερματισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων στη Συρία⁹⁶, ενώ οι ρόλοι αντιστράφηκαν τον Οκτώβριο, όταν η Γαλλία ζητούσε την παύση των αεροπορικών και επίγειων επιθέσεων στη Συρία και η Ρωσία ασκούσε το δικαίωμα αρνησικυρίας της⁹⁷.

Πριν το κλείσιμο της τελευταίας περιπτωσιολογικής μελέτης, θα γίνει αναφορά σε δύο επιμέρους πτυχές του συριακού εμφυλίου πολέμου: τη χρήση χημικών όπλων από το καθεστώς Άσαντ και τη δημιουργία προσφυγικών ροών.

Αναφορικά με τα χημικά όπλα, τον Αύγουστο του 2013 εξαπολύθηκαν πύραυλοι πλήρεις νευροτοξικού αερίου στα περίχωρα της Δαμασκού. Το Συμβούλιο Ασφαλείας τοποθετήθηκε στο επίμαχο ζήτημα τον επόμενο μήνα με το ψήφισμα 2118, το οποίο καταδίκασε την κυβέρνηση για την εν λόγω επίθεση και έκανε δεκτή την απόφαση του Εκτελεστικού Συμβουλίου του Οργανισμού για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων (Organization for the Prohibition of Chemical Weapons, OPCW) αναφορικά με την καταστροφή του χημικού οπλοστασίου της Συρίας.

Με δεδομένη την τότε πιθανή (αλλά τελικά μη πραγματοποιηθείσα) επέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών στη Συρία με αφορμή τη χρήση όπλων μαζικής καταστροφής⁹⁸, η συριακή κυβέρνηση συνήνεσε στην πλήρη καταστροφή του οπλοστασίου της⁹⁹, ενέργεια που θεωρητικά ολοκληρώθηκε το επόμενο έτος.

⁹⁶ Βλ. «Η Γαλλία απέρριψε το ρωσικό ψήφισμα για τη Συρία στο ΣΑ», ant1iwo, <http://www.ant1iwo.com/news/kosmos/article/231558/i-gallia-aperripse-to-rosiko-psifisma-gia-ti-suria-sto-sa/>, 20-2-2016 (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016).

⁹⁷ Βλ. Ελένης Κοροβήλα, «Αδυναμία της διπλωματίας να βρει για τη Συρία στο Συμβούλιο Ασφαλείας», <http://gr.euronews.com/2016/10/09/diplomatic-deadlock-at-un-security-council-as-resolutions-on-syria-fail>, 9-10-2016.(ημερ. πρόσβασης 26-10-2016).

⁹⁸ Υπενθυμίζεται πως οι ΗΠΑ έχουν αναπτύξει τέτοια επιχειρηματολογία και στο παρελθόν για να νομιμοποιήσουν τη χρήση βίας εναντίον ενός άλλου κράτους. Βλ. ανωτέρω την περίπτωση του Ιράκ το 2003.

⁹⁹ Πρέπει βέβαια να επισημανθεί πως ο Άσαντ διαθέτει ισχυρό πυροβολικό και αεροπορική ισχύ, με τα χημικά όπλα να μην προξενούν τόσο πολλές απώλειες, όσο κυρίως τρόμο και εκκένωση ολόκληρων περιοχών γρήγορα, ούτως ώστε να αποκαλυφθούν οι δυνάμεις των ανταρτών και να χτυπηθούν. Ο Άσαντ, ωστόσο, πείστηκε υπέρ αυτής της απόφασης

Ωστόσο, υπάρχουν αναφορές για επιθέσεις με χρήση χλωρίνης που επιβεβαιώθηκαν από ερευνητές εναντίον πόλεων των ανταρτών το 2014, ενώ παρόμοιες αναφορές υπήρξαν και το 2015. Μάλιστα, πέρα από την κυβέρνηση, είναι πολύ πιθανό και το αυτοαποκαλούμενο Ισλαμικό Κράτος να διαθέτει στην κατοχή του τέτοιο οπλοστάσιο, με την τρομοκρατική οργάνωση να κατηγορείται πως έχει χρησιμοποιήσει αέριο μουστάρδας στο συριακό έδαφος¹⁰⁰.

Αναφορικά, τέλος, με την προσφυγική κρίση, όπως αναφέρει η Υπηρεσία των Ηνωμένων Εθνών για το συντονισμό των ανθρωπιστικών υποθέσεων¹⁰¹ (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, OCHA), περίπου 11 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν εκτοπιστεί από τις εστίες τους, προκαλώντας τη μεγαλύτερη κίνηση ανθρώπων που έχει να αντιμετωπίσει η διεθνής κοινότητα μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Από αυτούς, 6.5 εκατομμύρια έχουν εκτοπιστεί εντός της Συρίας, ενώ άλλα 4.2 εκατομμύρια βρίσκονται εκτός αυτής. Εννοείται πως η πρόσβαση των ανθρώπων σε ανάγκη που βρίσκονται εντός της Συρίας στην ανθρωπιστική βοήθεια είναι πολύ πιο δύσκολη, σε σχέση με εκείνους που βρίσκονται μακριά από τη χώρα τους, καθώς ο σεβασμός του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου δεν αποτελεί προτεραιότητα για τις εμπόλεμες πλευρές και μάλιστα οι επιθέσεις εναντίον του άμαχου πληθυσμού και η χρήση της ανθρωπιστικής βοήθειας από τις αντιμαχόμενες πλευρές με σκοπό να ενισχύσουν τις πολεμικές τους προσπάθειες ενδέχεται να επηρεάσουν και την έκβαση της σύγκρουσης.

Η αρμόδια υπηρεσία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR) μπορεί να προσφέρει περισσότερα στους πρόσφυγες που έχουν ξεφύγει από τον πόλεμο μέσα από την ενίσχυση των δομών φιλοξενίας τους, την παροχή πληροφοριών, αλλά και την πάντα απαραίτητη πρωτοβάθμια φροντίδα (π.χ. προσφορά καθαρού νερού, τροφίμων, καταφυγίου κτλ.).

Ίσως η κυριότερη υπηρεσία που μπορεί ο Οργανισμός να προσφέρει για τους πρόσφυγες είναι η δημοσιοποίηση της έκτασης της ανθρωπιστικής καταστροφής και η προσπάθεια ευαισθητοποίησης της διεθνούς κοινής γνώμης, ούτως ώστε να ασκήσει πίεση στις οικείες κυβερνήσεις να πράξουν περισσότερα για αυτά τα θύματα του πολέμου, αλλά και να συνεισφέρει οικονομικά μέσω δωρεών σε μια απόπειρα κάλυψης των σημαντικών χρηματοδοτικών κενών που υφίστανται και δυσχεραίνουν ιδιαίτερα τις προσπάθειες επιτέλεσης του ανθρωπιστικού έργου που έχει αναλάβει ο Οργανισμός¹⁰².

σίγουρα και από τη Ρωσία, η οποία θα τον προειδοποίησε για τις οδυνηρές συνέπειες που θα είχε μία αδιάλλακτη στάση για το καθεστώς του: «Μερικές φορές, μία σαύρα πρέπει να χάσει την ουρά της για να επιβιώσει» αναφέρει ο Jenkins. Βλ. Jenkins, ο.π., σελ. 16 και 17.

¹⁰⁰ Σχετικά με το ζήτημα των χημικών όπλων, βλ. Lucy Rodgers, David Gitten, James Offer and Patrick Asare, "Syria: The story of the conflict", ο.π., και Ian Pannell, "Syria civilians still under chemical attack", BBC News website, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34212324>, 10 September 2015 (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016).

¹⁰¹ Βλ. UNICEF, 'Syrian Arab Republic: Humanitarian Response Plan (January-December 2016)', Δεκέμβριος 2015.

¹⁰² Εκτός, όμως, από αυτές τις λειτουργίες, η UNHCR προβαίνει και σε προτάσεις πολιτικής προς τα κράτη με σκοπό τη βελτίωση της θέσης των προσφύγων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα 6 βήματα που καλεί τα κράτη να κάνουν για να λύσουν το προσφυγικό πρόβλημα στην Ευρώπη ενώπιον των συναφών διαπραγματεύσεων μεταξύ ΕΕ και

Όσο και να προσπαθεί ο Οργανισμός, όμως, για ένα καλύτερο μέλλον των πολιτών που πλήττονται, πάντα θα τον βαραίνει η ανάγκη συναίνεσης των εμπολέμων για να μπορέσει να επιτύχει περισσότερα στο ανθρωπιστικό πεδίο. Έτσι, η αδυναμία των ανθρωπιστικών κομβόι να μπουν στο βομβαρδιζόμενο Χαλέπι και οι εκκλήσεις των Ηνωμένων Εθνών που δεν εισακούονταν αποτελεί σαφή απόδειξη της αδυναμίας του διεθνούς οργανισμού να επέμβει σε μία κατάσταση, εφόσον οι εμπλεκόμενοι δεν το επιθυμούν.

Μετά την ολοκλήρωση της περιγραφής των περιπτωσιολογικών μελετών και του ρόλου του Οργανισμού σε κάθε μία από αυτές, είναι απαραίτητη η ολοκλήρωση της εργασίας με κάποια περιεκτικά συμπεράσματα, που θα εστιάσουν στο κεντρικό ερώτημα του παρόντος πονήματος, αν δηλαδή ο ΟΗΕ κατάφερε να ενισχύσει το ρόλο του κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο.

Τουρκίας. Βλ. UNHCR: 6 steps towards solving the refugee situation in Europe, UNHCR website, <http://www.unhcr.org/news/press/2016/3/56d957db9/unhcr-6-steps-towards-solving-refugee-situation-europe.html>, 4 March 2016 (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016).

Επίλογος-Συμπεράσματα

Μετά την εξέταση τόσο των θεσμικών εργαλείων, όσο και της προσπάθειας χειρισμού διεθνών κρίσεων εκ μέρους των Ηνωμένων Εθνών, εξάγονται συγκεκριμένα συμπεράσματα αναφορικά με το κύριο ερώτημα της μελέτης, αν τα Ηνωμένα Έθνη στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας κατόρθωσαν να αυτονομηθούν από τα 5 μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας ή απλά προσαρμόστηκαν στις νέες (εξωγενείς και μη δυνάμενες να επηρεαστούν από τον οργανισμό) συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά το Ψυχρό Πόλεμο. Η απάντηση είναι σαφής: τα Ηνωμένα Έθνη δεν κατάφεραν να αυτονομηθούν ουσιαστικά και ο καταστατικός τους Χάρτης δεν έτυχε της πιστής, γραμμικής εφαρμογής των διατάξεών του, όπως τουλάχιστον μπορεί κανείς να ανέμενε όταν γινόταν λόγος για τη «νέα διεθνή τάξη» και για το ρόλο των διεθνών οργανισμών στη διαμόρφωσή της.

Οι προκλήσεις που εμφανίστηκαν ήταν πολλές και σε ορισμένες περιπτώσεις πρωτοφανείς. Μέσα από αυτήν την εργασία αναδείχθηκαν ορισμένες από τις κυριότερες γενεσιουργές αιτίες διεθνούς αστάθειας, όπως η διεθνής τρομοκρατία, τα αποτυχημένα κράτη (που είναι αδύνατον να εφαρμόσουν de facto τη βεσφαλιανή κυριαρχία) και, φυσικά, η ανικανότητα τιθάσευσης της μοναδικής υπερδύναμης που επιβίωσε του Ψυχρού Πολέμου. Θα μπορούσε, δε, κανείς να πει πως η τελευταία αποτελεί πιθανώς και τη σημαντικότερη πρόκληση για το μέλλον του ίδιου του ΟΗΕ, ο οποίος δείχνει ανήμπορος να εφαρμόσει γραμμικά το διεθνές δίκαιο και να προασπίσει τη διεθνή τάξη από τις παρορμητικές διαθέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών, καθώς και από τις ιδιαίτερες ερμηνείες που αυτές δίνουν σε έννοιες-κλειδιά στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, όπως η νόμιμη άμυνα.

Σαφώς, τα Ηνωμένα Έθνη δε νομιμοποίησαν κάθε ενέργεια των Αμερικανών, με αποκορύφωμα τη μη έκδοση ψηφίσματος από το Συμβούλιο Ασφαλείας, με το οποίο θα νομιμοποιείτο η επέμβαση στο Ιράκ το 2003. Ωστόσο, αυτό δεν εμπόδισε τη «συμμαχία των προθύμων» να αναλάβουν δράση εναντίον του Ιράκ και την επίτευξη του στόχου εκείνης της επέμβασης, ήτοι την ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν από την εξουσία. Συνάμα, οι αποτυχημένες ειρηνευτικές και ανθρωπιστικές προσπάθειες του Οργανισμού στη Συρία αποδεικνύουν πως ο ΟΗΕ δεν μπορεί να χειριστεί έστω κάποιες πτυχές μίας μείζονος διεθνούς κρίσης, εφόσον δεν το επιθυμούν οι εμπλεκόμενοι.

Παράλληλα, ο κίνδυνος εκ νέου παράλυσης του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι ορατός, με τη Ρωσία να ισχυροποιείται και να μην αρκείται πλέον στην τακτική των αποχών (όπως έκανε με την ανανέωση της εντολής για την ISAF στο Αφγανιστάν), αλλά προβαίνει και πάλι στην άσκηση του δικαιώματος αρνησικυρίας που διαθέτει, όπως καταδείχθηκε στη συριακή περιπτωσιολογική μελέτη.

Σίγουρα, οι αναφορές στη διεθνή κοινότητα θα μπορούσαν στο μέλλον να λειτουργήσουν ευεργετικά σε μία ενδεχόμενη προσπάθεια του Οργανισμού να αποκτήσει διακριτή φωνή έναντι των ισχυρότερων μελών του, εφόσον όμως αυτές βρουν πλήρες περιεχόμενο και δε σχετίζονται με τη γνωστή λογική των «δύο μέτρων και δύο σταθμών» που επικρατεί στις διεθνείς σχέσεις εν γένει. Ως κύριο παράδειγμα αυτής της τάσης χαρακτηρίζεται η αρχή της ευθύνης προστασίας, η οποία όμως επί του παρόντος δεν αποτελεί κάτι περισσότερο από πρόπλασμα διεθνούς κανόνα, χωρίς δεσμευτική ισχύ και εφαρμογή, γεγονός που εξηγεί την αδυναμία επέμβασης του Οργανισμού (ως φορέα έκφρασης της διεθνούς κοινότητας) σε ανθρωπιστικές καταστροφές, όπως η συντελούμενη σήμερα σε Μέση Ανατολή και Αφρική κατά

κύριο λόγο. Εξάλλου, ο Οργανισμός δε διαθέτει και τα απαραίτητα εργαλεία για να αναλάβει έναν τέτοιο ρόλο, καθώς δικές του ένοπλες δυνάμεις δε διαθέτει και το άρθρο 43 του Χάρτη παραμένει σταθερά ανεφάρμοστο.

Συμπερασματικά, δε διαφαίνεται κάποια τάση αυτονόμησης του Οργανισμού και ενίσχυσης του ρόλου του, με την επιχείρηση εναντίον του Ιράκ το 1991 να αποτελεί ουσιαστικά τη μόνη εξαίρεση στον κανόνα, η οποία με τη σειρά της οφείλεται στη βούληση των ΗΠΑ να εφαρμόσουν το «σώμα διεθνών κανόνων» και όχι στον ίδιο τον ΟΗΕ. Έτσι, το μόνο που μπορεί ο Οργανισμός να πράξει είναι να αναδεικνύει τις διεθνείς κρίσεις και να επιχειρήσει να κεντρίσει το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινής γνώμης σχετικά με αυτές, σε συνδυασμό με την προσπάθεια καταγγελίας των πεπραγμένων των ισχυρών κρατών, όπως συνέβη με τον επίσημο χαρακτηρισμό από τον ίδιο το Γενικό Γραμματέα Κόφι Ανάν ως παράνομης της επιχείρησης των ΗΠΑ στο Ιράκ ή την αναφορά στις πολεμικές ενέργειες στο Χαλέπι που διεξάγονται από τη Ρωσία και τη συριακή κυβέρνηση.

Κλείνοντας την παρούσα εργασία, τονίζεται πως η διεθνής οργάνωση γενικότερα χαρακτηρίζεται από τρία στοιχεία: διευκόλυνση της συνεργασίας, δημιουργία κανόνων και νορμών συμπεριφοράς και αύξηση κόστους για όσους δρώντες δε σέβονται αυτούς τους κανόνες. Αυτά τα τρία στοιχεία είναι που μπορούν να ενισχύσουν τον Οργανισμό, καθώς κάθε απόφαση οποιασδήποτε Μεγάλης Δύναμης χρειάζεται τη διεθνή νομιμοποίηση, ούτως ώστε να μην εμφανιστούν δυσάρεστες επιπλοκές. Αυτό το γεγονός αυξάνει το κόστος μίας δράσης, η οποία είτε είναι εντελώς εκτός του πλαισίου του Οργανισμού (βλ. αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ το 2003), είτε δυσχεραίνει τη λήψη πρωτοβουλιών εκ μέρους του ΟΗΕ, με την περίπτωση των ρωσικών veto να είναι ίσως η πιο χαρακτηριστική. Χωρίς τη διεθνή νομιμοποίηση, μία Μεγάλη Δύναμη πάντοτε κινδυνεύει να απωλέσει τη δημοτικότητα και την «ήπια ισχύ» της, την ίδια στιγμή που πιθανώς θα πρέπει να αναλάβει εξ ολοκλήρου τη διεκπεραίωση της επιθυμητής ενέργειας.

Αν, λοιπόν, υπάρχει ένας τρόπος ο ΟΗΕ να αποκτήσει έναν πιο ισχυρό ρόλο επί των διεθνών εξελίξεων, αυτός είναι η νομιμοποιητική βάση που διαθέτει. Πρόκειται για ένα μέσο που πρέπει να διαφυλαχθεί και να ενισχυθεί, πιθανή εξέλιξη εφόσον ο Οργανισμός έχει στο ενεργητικό του ορισμένες θετικές πρωτοβουλίες που κατατείνουν στην ενίσχυση της διεθνούς τάξης, όπως ο θεσμός των ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Για τον γράφοντα, λοιπόν, η ισχύς της νομιμοποίησης είναι το πιο σημαντικό στοιχείο του Οργανισμού, ούτως ώστε εκείνος να μη συνδέεται αρνητικά στις συνειδήσεις των πολιτών με τυχόν ενέργειες στις οποίες προχωρούν τα μέλη του.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

Ξενόγλωσση

- Alagappa Muthiah and Inoguchi Takashi (eds.), *International security management and the United Nations*, United Nations University Press, Tokyo, New York, Paris, 1999
- Antonini Blanca (ed.), *Security Council Resolutions under Chapter VII: Design, Implementation and Accountabilities (The Cases of Afghanistan, Cote d'Ivoire, Kosovo and Sierra Leone)*, Swedish Ministry for Foreign Affairs and Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior (FRIDE), Madrid, 2009
- Coyle David Cushman, *The United Nations and how it works*, Columbia University Press, New York and London, 1966
- Luck Edward C., *UN Security Council: Practice and Promise*, Routledge, London and New York, 2006
- MacQueen Norrie, *Peacekeeping and the international system*, Routledge, London and New York, 2005
- Schnabel Albert and Ehrhart Hans-Georg (eds.), *Security sector reform and post-conflict peacebuilding*, United Nations University Press, Tokyo, New York, Paris, 2005
- Thakur Ramesh and Sidhu Wagehuru Pal Singh (eds.), *The Iraq crisis and world order: Structural, institutional and normative challenges*, United Nations University Press, Tokyo, New York, Paris, 2006
- White N.D., *The United Nations and the maintenance of international peace and security*, Manchester University Press, Manchester and New York, 1990

Ελληνική

- Χειλά Ειρήνη, *Διεθνής Κοινωνία: Διαχρονικές και Σύγχρονες Αντιλήψεις*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα, 2006
- Χειλά Ειρήνη, *Οι Διεθνείς Συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2013
- Χριστοδουλίδη Θεοδώρου, Μπουραντώνη Δημήτρη (επιμ.), *Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1998

Άρθρα

- Μαρκαντωνάτου Β. Μαρία, «Ανοικοδομώντας «αποτυχημένα κράτη»: Η περίπτωση του Αφγανιστάν», *Ουτοπία*, τεύχος 95 (Μάιος-Ιούνιος 2011), σελ. 199-219
- Bowman Steve and Dale Catherine, 'War in Afghanistan: Strategy, Military Operations, and Issues for Congress', Congressional Research Service, 3 December 2009
- British Institute of International and Comparative Law, 'The Use of Force against Iraq', *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 52, No. 3 (Jul., 2003), pp. 811, published by Cambridge University Press on behalf of the British Institute of International Comparative Law
- Boutros Boutros-Ghali, An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peace Making and Peace Keeping, UN Doc. A/47/277, 17 July 1992

- Boutros Boutros-Ghali, Supplement to an Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the occasion of the fiftieth anniversary of the United Nations, A/50/60-S/1995/1, 3 January 1995
- 'Failing Syria: Assessing the impact of UN Security Council Resolutions in protecting and assisting civilians in Syria', March 2015
- General Assembly and Security Council of the United Nations, Mobilizing collective action: the next decade of the responsibility to protect (Report of the Secretary-General), A/70/999-S/2016/620, 22 July 2016
- General Assembly of the United Nations, 2005 World Summit Outcome, A/RES/60/1, 24 October 2005
- General Assembly of the United Nations, Implementing the responsibility to protect: Report of the Secretary-General, A/63/677, 12 January 2009
- Gray Christine, 'A Crisis of Legitimacy for the UN Collective Security System?', *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 56, No. 1 (Jan. 2007), pp. 157-170
- Graeger Nina, 'Environmental Security?', *Journal of Peace Research*, Vol. 33, No. 1 (Feb., 1996), pp. 109-116
- Hinnebusch Raymond, 'Syria: from 'authoritarian upgrading' to revolution?', *International Affairs* 88:1 (2012), σελ. 95-113, published by Blackwell Publishing Ltd.
- Jenkins Brian Michael, 'The Dynamics of Syria's Civil War', RAND Corporation, 2014
- Khallaf Hanouf, 'Veto Syria: Explaining the Power of the United Nations Security Council and the Syrian Refugee Crisis', An analytical Paper Presented to the Faculty of the College of Arts and Sciences University of SAN Francisco (in Partial Fulfillment of the Requirements of the Degree of Master of Public Affairs), May 2016
- Quigley John, 'The Afghanistan War and Self-Defense', *Valparaiso University Law Review*, Volume 37, Number 2 (2003), pp. 541-562
- Smith Ben and Thorp Arabella, 'The legal basis for the invasion of Afghanistan', Library of the House of Commons, 2010
- The National Security Strategy of the United States of America, September 2002
- UNICEF, 'Syrian Arab Republic: Humanitarian Response Plan (January-December 2016)', Δεκέμβριος 2015
- Yamashita Hikaru, 'The Iraq War, the United Nations Security Council, and the Legitimacy of the Use of Force', NIDS Security Reports, No. 6 (September 2005), pp. 38-92

Ιστοσελίδες

- Dag Hammarskjold Library, "Security Council-Veto List" (in reverse chronological order), <http://research.un.org/en/docs/sc/quick> (ημ. πρόσβασης 7-10-2016)
- General Assembly of the United Nations, "Emergency special sessions", <http://www.un.org/en/ga/sessions/emergency.shtml> (ημ. πρόσβασης 7-10-2016)
- Louis Charbonneau (reporting), Anthony Boadle (editing), "U.S. pays off much of U.N. arrears, now owes \$736 million", Reuters website,

- <http://www.reuters.com/article/us-un-usa-arrears-idUSTRE7007DW20110125>, 25 Ιανουαρίου 2011 (ημ. πρόσβασης 8-10-2016)
- Denis Fitzgerald, “As Obama heads to General Assembly, US debt to UN balloons to \$3 billion”, UN Tribune website, <http://untribune.com/as-obama-heads-to-general-assembly-us-debt-to-un-balloons-to-3-billion/>, 14 Σεπτεμβρίου 2015 (ημ. πρόσβασης 8-10-2016)
 - Committee on Contributions, “Contributions received for 2016 for the United Nations Regular Budget”, <http://www.un.org/en/ga/contributions/honourroll.shtml> (ημ. πρόσβασης 8-10-2016)
 - Global Policy Forum, “Secretary General Kofi Annan’s Reform Agenda – 1997 to 2006”, <https://www.globalpolicy.org/un-reform/un-reform-initiatives/secretary-general-kofi-annans-reform-agenda-1997-to-2006.html> (ημερ. πρόσβασης 8-10-2016)
 - United Nations Peacekeeping, “Troop and Police contributors”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/contributors.shtml> (ημερ. πρόσβασης 8-10-2016)
 - Peter Langille, “SHIRBRIG: A promising step towards a United Nations that can prevent deadly conflict”, Global Policy Forum website, <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/199/40961.html> (ημ. πρόσβασης 11-10-2016)
 - Lucy Rodgers, David Gitten, James Offer and Patrick Asare, “Syria: The story of the conflict”, BBC News website, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>, 11 March 2016 (ημερ. πρόσβασης 23-10-2016)
 - Isabel Coles and Ned Parker, “How Saddam’s men help Islamic State rule”, Reuters Investigates, 11 December 2015, <http://www.reuters.com/investigates/special-report/mideast-crisis-iraq-islamicstate/> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016)
 - Paul Dennis, “THE PAPER| Analysis of the Geneva Communique and 6 Point Plan for Syria”, IndraStra Global 02, 9 February 2016, <http://www.indrastra.com/2016/02/PAPER-Geneva-Communique-and-6-point-Peace-Plan-for-Syrian-Crisis-002-02-2016-0026.html> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016)
 - Mustafa Al-Haj, “Are this week’s Geneva talks on Syria doomed to fail?”, Al Monitor website, 24 January 2016, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/01/geneva-conference-syria-peace-talks-opposition.html> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016)
 - Συνέντευξη του Lakhdar Brahimi της 22ας Αυγούστου 2013 στην ιστοσελίδα <http://theelders.org/article/syria-civil-sectarian-and-proxy-war> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016), η οποία παραχωρήθηκε στο *Politically Speaking*, το δελτίο του Τμήματος των Πολιτικών Σχέσεων των Ηνωμένων Εθνών
 - Max Fisher, “The 3 problems that doomed Syria peace talks”, Vox website, 4 February 2016, <http://www.vox.com/2016/2/4/10910360/syria-peace-talks-geneva-doomed> (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016)
 - «Η Γαλλία απέρριψε το ρωσικό ψήφισμα για τη Συρία στο ΣΑ», ant1iwo, <http://www.ant1iwo.com/news/kosmos/article/231558/i-gallia-aperripse-to-rosiko-psifisma-gia-ti-suria-sto-sa/>, 20-2-2016 (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016)

- Ελένης Κοροβήλα, «Αδυναμία της διπλωματίας να βρει για τη Συρία στο Συμβούλιο Ασφαλείας», <http://gr.euronews.com/2016/10/09/diplomatic-deadlock-at-un-security-council-as-resolutions-on-syria-fail> , 9-10-2016.(ημερ. πρόσβασης 26-10-2016)
- Ian Pannell, “Syria civilians still under chemical attack”, BBC News website, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34212324>, 10 September 2015 (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016)
- UNHCR: 6 steps towards solving the refugee situation in Europe, UNHCR website, <http://www.unhcr.org/news/press/2016/3/56d957db9/unhcr-6-steps-towards-solving-refugee-situation-europe.html>, 4 March 2016 (ημερ. πρόσβασης 26-10-2016)